

2016

OSKA TÖÖJÕUVAJADUSE SEIRE- JA
PROGNOOSISÜSTEEMI LOOMINE

TULEVIKUVADE TÖÖJÕU JA OSKUSTE VAJADUSELE:

ARVESTUSALA

UURINGU TERVIKTEKST

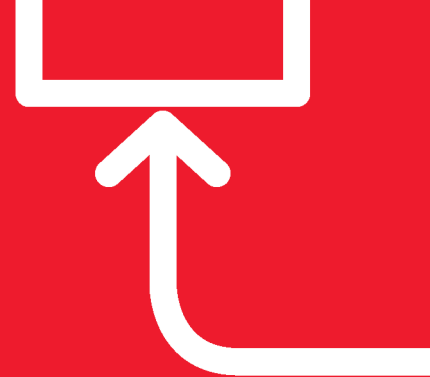

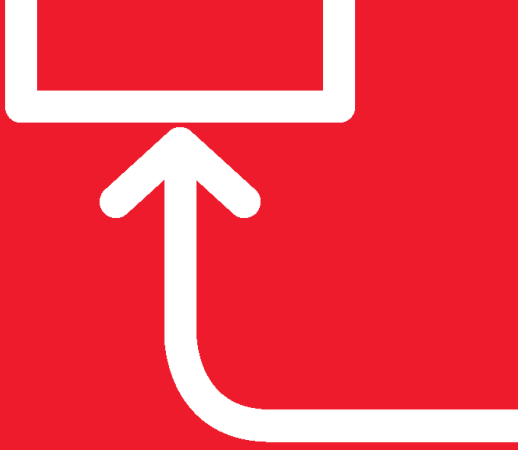
Käesolev rakendusuring on valminud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ prioriteetse suuna „Prioriteetne suund 1: Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ EL vahendite kasutamise eesmärgi 5: „Õpe kutse- ja kõrghariduses on suuremas vastavuses tööturu vajadustega“ meetme „Õppe seostamine tööturu vajadustega“ tegevuse „Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi loomine“ ehk OSKuste Arendamise koordinatsioonisüsteemi loomine (edaspidi OSKA) eesmärkide elluviimiseks ja tulemuste saavutamiseks.

Koostajad:	Kaire Sõmer, Kutsekoda SA ja Yngve Rosenblad, Kutsekoda SA
Retsensendid:	Elsa Leiten, Margus Tammeraja, Märt-Martin Arengu, Ainika Ööpik-Vaade, Kristi Hiob, Tiia Vihand, Sander Karu, Signy Melnik, Külli All
Akadeemiline toimetaja:	Olav Aarna, SA Kutsekoda
Keeletoimetaja:	Villu Känd ja Kaidi Mäger
Kujundus:	Disainikorp AS
Infograafika:	Epp Korp
Fotod:	Kaupo Kikkas, Aivo Kallas, Kutsekoja arhiiv
Raport terviktekst on leitav:	oska.kutsekoda.ee

Täname raporti koostamisel osalenud eksperte: Elsa Leiten, Margus Tammeraja, Märt-Martin Arengu, Ellen Tohvri, Ene Rammo, Kurmet Ojamaa, Gaili Parts, Hanna Haavapuu, Helle Noorväli, Ivi Lillepuu, Karin Rätsep, Viljar Alnek, Ülle Pärl, Aleksandr Beloussov, Anu Moosel, Villu Vaino, Ave Nukka, Hillar Bauman, Juta Maar, Meeli Murasov.

Väljaandja SA Kutsekoda / Autoriõigus SA Kutsekoda

Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: **arvestusala**

Uuringu terviktekst

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

SA Kutsekoda Tallinn 2016

EESSÕNA

Globaalsed trendid võivad olla igapäevaelus raskesti hoomatavad ning neid on keeruline siduda nüüd ja kohe lahendamist vajavate probleemidega. On loomulik püüda lahenduseni jõuda omandatud oskuste, selgeks õpitud võtete ja seniste meetoditega. Arvestusala (sh finants- ja juhtimisarvestus, väline ja sisemine audiitortegevus) on oma olemuselt üks konservatiivsemaid valdkondi, olles ühest küljest ettevõtluse ja teisalt kogu ühiskonna teenistuses. Samas on kogenud erialainimeste silmis just sel alal toimumas hulk selgelt tajutavaid globaalsete arengute põhjustatud muutusi.

Tehnilise iseloomuga muudatused on teinud võimalikuks majandustehingute andmete detailsema ja operatiivsema kogumise, töötlemise ja jagamise. See on nii mõneski valdkonnas muutnud põhiprotsesse või toonud kaasa uute arvestus- ja juhtimismeetodite kasutuselevõtu. Eestis on põlvkond raamatupidajaid oma ametiajal läinud üle paberipõhiselt arvepidamiselt infotehnoloogiapõhisele arvestusele. Kas ja kuidas on osatud muutusteks ette valmistuda, on tehnika arengutempo kiirenedes üha aktuaalsem teema. Lisaks tänaste lahenduste otsimisele peab suutma aimata tulevasi võimalusi ja koolitama spetsialiste, kes on valmis uuega kohanema kui ka suutelised uusi võimalusi ise looma.

Arvestusala teenustest saavad kasu nii avalik kui ka erasektor, kus peamised tarbijad on valdavalt ettevõtliku loomu ja ärivaistuga ettevõtjad, kes arvepidamise nüansse ei pea detailideni tundma, rääkimata raamatupidamise otsast lõpuni tegemisest. Ettevõtjale on eelkõige oluline juhtimisarvestuse väljund, raamatupidamine on usaldatud arvestusala ekspertide kätte. Järelevalve ja nõustamine nii sisekontrolli kui ka auditi valdkonnas on samuti spetsialistide

hoole all. Ettevõtja ootab mõistliku kuluga maksimaalse tulemi saavutamist ja seda mitte ainult arvestuse läbiviimisel, vaid ka organisatsiooni protsesside optimeerimisel. Praktikas on vajadus monofunktsionaalse arveametniku järele asendunud vajadusega polüfunktsionaalse (et mitte öelda multitalendist) arvestusala eksperdi järele. Säravaid talente ei ole kunagi piisavalt palju, kuitahes kõvasti meie haridussüsteem ei pinguta.

Senikaua, kuni (oskus)tööjõud on odav ja automatiseerimise kulu suhteliselt suur ja tulemus tagasihoidlik, ei hakka ei era- ega avalik sektor radikaalseid muudatusi senises arvepidamise praktikas tegema. See toob kaasa üsna konservatiivsed ootused haridussüsteemile ja kutsevalifikatsiooni vähese väärtustamise. Praktikas taandub see keskpäraste spetsialistide juurde tootmisele, kes osutavad keskpärasel tasemel teenust ning saavad keskpärasest tasu. Arvestusvaldkonnas on küll võimalik teha head karjääri ja spetsialiseeruda väljakutseid nõudvatele ametitele (tippaudiitorid, suurte organisatsioonide finantsjuhid või pearaamatupidajad), kuid arvestades koduturu piiranguid on vähe tippe, kuhu pürgida. Samas on Eesti arvestusala eksperte, kes on jõudnud rahvusvaheliste kontsernide tippu ja on seal edukad. Seejuures on kindlasti kasuks olnud majanduslase hariduse omandamine või selle täiendamine mõnes mainekas välismaises õppeasutustes.

Eesti on üsna mitmes valdkonnas maailmas tunnustatud innovatsiooniliider, konkreetselt arvestusalal väärima tähelepanu kasvõi e-äriregistri teenustega, mille hulka kuulub majandusaasta aruande elektrooniline esitamine, mikroettevõtjaile sobiv elementaarse funktsionaalsusega veebipõhine raamatupidamistarkvara e-arveldaja või auditeerimistarkvara E-dok. 2016. a võib minna ajalukku elektroonse algdokumendi ja digitaalse arvestuse aluste fikseerimisega Raamatupidamise seaduses.

Eeltoodu loob soodsa keskkonna uuendustele, annab võimaluse olla eestvedaja arvestusala radikaalsel automatiseerimisel ja selle tulemuste viimisel iga ettevõtjani või avaliku sektori organisatsioonini. Muudatused sünnivad piirialadel, kus puutuvad kokku nt majandusarvestus ja infotehnoloogia. Kusagil, kus globaalseid trende tajuvad arvestusala tarkpead on suutelised mõtlema välja uusi lähenemisviise valdkonna parendamiseks ning looma se ninägematuid lahendusi. Juhul, kui tänu OSKA projekti raames saadud soovitudele on uuenev haridussüsteem loonud parema baasi tulevaste arvestusala tippspetsialistide kujunemisele, oleme täitnud oma eesmärgi.

Margus Tammeraja

Eesti Raamatupidajate Kogu
juhatuse esimees

SISUKORD

Eessõna	4
Sisukord	6
Lühendid	10
Sissejuhatus	12
Kokkuvõte arvestusala valdkondliku eksperdikogu ettepanekutest	15
Metoodika	20
1. ARVESTUSALA VALDKOND JA PÕHIKUTSEALAD	25
1.1 Arvestusala põhikutsealad	27
1.1.1 Finants- ja juhtimisarvestuse põhikutseala	29
1.1.2 Välise audiitortegevuse põhikutseala	31
1.1.3 Sisemise audiitortegevuse põhikutseala	32
2. VALDKONNA TÖÖJÕU- JA OSKUSTE VAJADUST MÕJUTAVAD TRENDID	33
2.1 Valdkonna arengut Eestis mõjutavad üleilmsed trendid	33
2.2 Valdkonna arengudokumendid ja uuringud	39

SISUKORD

3.	VALDKONNA MAJANDUSLIK SEISUND; ÜLEVAADE VALDKONNA TÖÖJÕUST	43
3.1	Valdkonna majanduslik seisund ja arengudünaamika	43
3.1.1	Ettevõtete arv	44
3.1.2	Käive	46
3.1.3	Lisandväärtus ja tootlikkus	48
3.1.4	Keskmine palk	51
3.2	Hõivatud arvestusala valdkonnas	53
3.2.1	Hõivatute arv valdkonnas ja põhikutsealadel	53
3.2.2	Hõivatud valdkonna ettevõtetes ja teistes sektorites	55
3.2.3	Hõivatud arvestusala kutsealadel	56
3.2.4	Hõivatute jaotus soo järgi	58
3.2.5	Hõivatute jaotus vanuse järgi	59
3.2.6	Hõivatute jaotus haridustaseme järgi	62
3.2.7	Hõivatute jaotus maakonniti	63

SISUKORD

4.	TÖÖJÕU- JA OSKUSTE VAJADUS VALDKONNAS	66
4.1	Hinnang põhikutsealade tööjõuvajaduse muutusele	66
4.2	Põhikutsealade enamlevinud ja soovitatavad õpi- ja karjääriteed ning muutused oskuste vajaduses	69
4.2.1	Finants- ja juhtimisarvestuse põhikutseala	71
4.2.2	Välise audiitortegevuse põhikutseala	76
4.2.3	Sisemise audiitortegevuse põhikutseala	79
5.	ARVESTUSALAGA SEOTUD KOOLITUSPAKKUMINE	84
5.1	Aastail 2006–2011 tasemeõppe lõpetanute liikumine majandusarvestuse põhikutsealadele	86
5.2	Õppekavad	88
5.2.1	Arvestusala õppimisvõimalused kõrghariduses	91
5.2.2	Arvestusala õppimisvõimalused kutseõppes	93
5.3	Õppurite statistika tasemeõppes	94
5.3.1	Õppurite statistika kõrghariduses	95
5.3.2	Õppurite statistika kutsehariduses	100
5.4	Õppe kvaliteet, valdkonna õppe tugevused ja arenguvajadused	103
5.4.1	Kõrgharidus	103
5.4.2	Kutseharidus	104
5.5	Valdkonna täiendus- ja ümberõppe võimalused ja vajadused	107

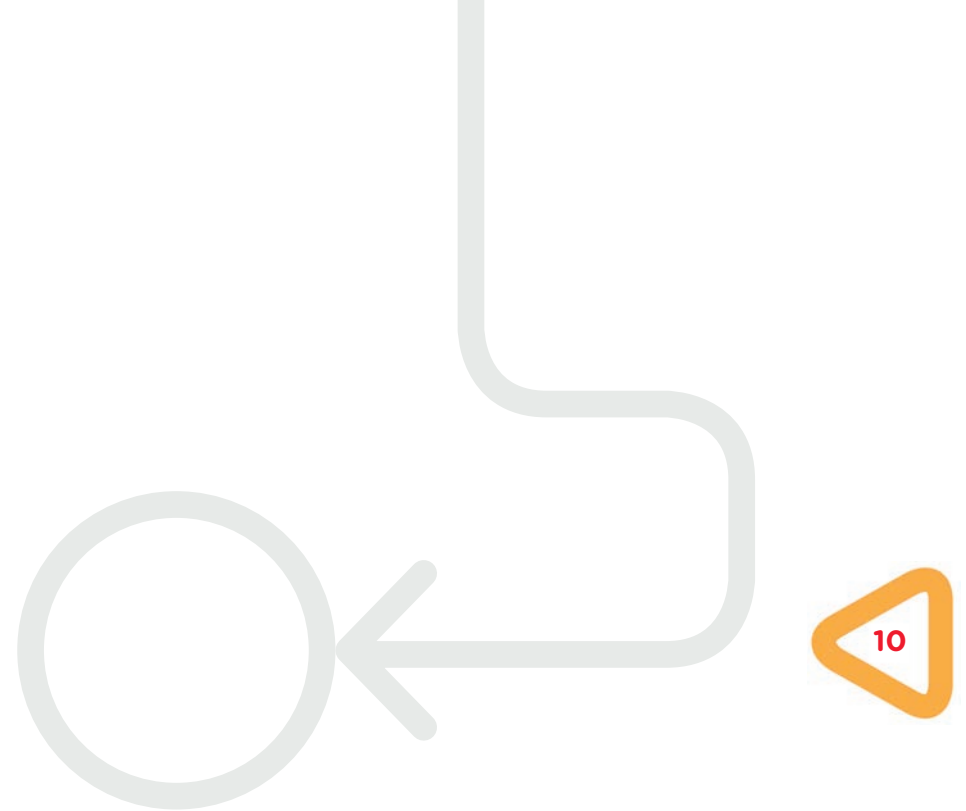
SISUKORD

6.	TÖÖJÕUNÕUDLUSE JA -PAKKUMISE VÕRDLUS	111
6.1	Tööjõunõudluse ja -pakkumise võrdlus haridustaseme järgi	113
6.2	Valdkonna ekspertide hinnang tööjõupakkumise piisavusele	115
7.	ETTEPANEKUD JA SOOVITUSED VALDKONDLIKUKS TÖÖTURU KOOLITUSTELLIMUSEKS	119
7.1	Ettepanekud tasemeõppe mahu ja erialade struktuuri muudatusteks	122
7.2	Ettepanekud oskuste arendamiseks	124
8.	KASUTATUD ALLIKAD	128
9.	LISAD	132
Lisa 1	Põhimõisted	132
Lisa 2	Intervjueeritud ekspertide loetelu	137
Lisa 3	Intervjuude küsimused	138
Lisa 4	Õppekavade loetelu koos põhikutsealadega	140
Lisa 5	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tööjõuvajaduse prognoosi koostamise metoodika lühikirjeldus	141
Lisa 6	Majandusarvestuse tasemeõppe koolituspakkumise tabelid	145

LÜHENDID

AA	arvestusala
AK	Audiitorkogu
EHIS	Eesti Hariduse Infosüsteem
EKKA	Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuur
EKR	Eesti kvalifikatsiooniraamistik
EMTAK	Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator
ERK	Eesti Raamatupidajate Kogu
ESAÜ	Eesti Siseaudiitorite Ühing
ETU	Eesti tööjõu-uuring
FJA	finants- ja juhtimisarvestus
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
IKT	info- ja kommunikatsioonitehnoloogia
ISCED	rahvusvaheline ühtne hariduse liigitus
ISCO	ametite klassifikaator
IT	infotehnoloogia
JH	juhtimine ja haldus
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
MM	majandusarvestus ja maksundus
MT	majandusteadus
MÕK	Majandusarvestuse Õpetajate Kogu

LÜHENDID

OSKA	tööjõuturu seire- ja prognoosisüsteem
REL2011	rahva- ja eluruumide loendus 2011
RM	Rahandusministeerium
RPK	rahandus, pangandus ja kindlustus
SA	sisemine audiitortegevus
VA	väline audiitortegevus
VEK	valdkondlik eksperdikogu
ÕKR	õppekavade rühm
ÄH	ärindus ja haldus

KOOLID:

EA	Euroakadeemia
EBS	Estonian Business School
EMÜ	Eesti Maaülikool
LVRKK	Lääne-Viru Rakenduskõrgkool
Mainor	Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor
SKA	Sisekaitseakadeemia
TLÜ	Tallinna Ülikool
TTÜ	Tallinna Tehnikaülikool
TTÜ TK	Tallinna Tehnikaülikooli Tallinna Kolledž
TÜ	Tartu Ülikool

SISSEJUHATUS

Vabariigi Valitsus kiitis 2014. aasta veebruaris heaks tööturu vajaduste ja koolituspakkumise paremaks sidumiseks loodava tööturu seire ja prognoosi ning oskuste arendamise koordinatsioonisüsteemi kontseptsiooni. Seda on lühidalt hakatud nimetama OSKA süsteemiks ehk lihtsalt OSKA-ks.¹ OSKA-t koordineerib SA Kutsekoda.

OSKA eesmärk on tööturul toimuvate muutuste ja ühiskonna vajaduste võimalikult kiire jõudmine koolituspakkumisse. Nimetatu on oluline, kuna vajalike oskustega tööjõu nappus on demograafiliste muutuste ja madala töötuse määra taustal muutunud ettevõtetele üheks suurimaks takistavaks teguriks uue tööjõu palkamisel². Samuti on Eesti seadnud konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ keskseteks eesmärkideks Eesti tootlikkuse ja tööhõive tõstmise³.

OSKA raames toimuv tegevus aitab siduda erinevate tööturu osapoolte ekspertteadmised haridus- ja koolitusteenuste struktuuri, mahu ja sisu planeerimist toetavaks süsteemiks ning toetada tööandjate ja õppeasutuste koostööd õppekavade arendamisel ning ajakohase tööturu info jõudmist karjääriteenustesse. Nimetatud eesmärkide täitmiseks teostatakse OSKA raames detailsemad tööjõu- ja oskuste vajadust käsitlevad uuringud keskeltläbi 5 majandusvaldkonna kohta aastas. Uuringute abil täiendatakse olemasolevat Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) tööjõuvajaduse prognoosi detailsema infoga (andes ka prognoosimudelisse tagasisidet valdkonna prognoosi täpsustamiseks) ning kogutakse kvalitatiivsete meetodite abil infot muutuste kohta valdkonna tööjõu oskuste vajaduses.

¹ Raportis kasutatud mõisted koos seletustega on toodud lisas 1.

² Eesti Pank (2014). Eesti ettevõtete palga- ja hinnakujunduse uuring: <http://www.eestipank.ee/ettevotete-palga-ja-hinnakujunduse-uuring>

³ Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“: <https://riigikantselei.ee/et/konkurentsivoime-kava-eesti-2020>

Käesolev raport esitab OSKA raames läbiviidud arvestusala valdkonna (AA või valdkond) rakendusuuringu tulemused. Uuring otsib lahendust probleemile, kuidas muuta koolituspakkumist, et täita arvestusala valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadust lähema 5(-10) aasta vaates.

Kuna tegemist on püüuga ette näha lähitulevikus asetleidvaid arenguid tööturul, tuleb kindlasti arvesse võtta, et 100-protsendilise kindlusega ei ole kunagi võimalik prognoose teha. Eriti kehtib see Eesti-suguse väikese riigi kohta, kus nii globaalsed arengud kui mõne üksiku ettevõtte turule tulek või sealt lahkumine võivad mõne majandusvaldkonna tööturuolukorda kardinaalselt muuta.

AA on üks kolmest esimesest OSKA raames süvitsi uuritud majandusvaldkonnast. AA valiti esimeste uuritavate valdkondade hulka eesmärgiga testida OSKA tööjõu ja oskuste vajaduse välja selgitamise metoodikat lisaks traditsioonilistele majandussektoritele ka kutseala-põhises valdkonnas. Teiseks põhjuseks oli vajadus saada parem ülevaade finants- ja juhtimisarvestuse ning auditeerimise haridusmaastikust ja hinnata valdkonna koolitusvajadust haridustasemete lõikes. AA valdkond OSKA kontekstis hõlmab AA funktsioonidega seotud ametialasid ja sellealaseid teenuseid pakkuvaid ettevõtteid. Levinud ametialad selles valdkonnas on näiteks raamatupidajad, finantsjuhid, vandeaudiitorid, siseaudiitorid.

Uuringu läbiviimise metoodika aluseks võeti Riigikantselei tellitud pilootprojektis valminud metoodika⁴. OSKA valdkondliku uuringu metoodika kogemusepõhine täiustamine kestab aga jätkuvalt, sh käesoleva uuringu tulemustele tuginevalt.

Rakendusuuringu läbiviimiseks moodustatud AA valdkondlik eksperdikogu koondas valdkonna kutseliitude, tööandjate, õppeasutuste ja avaliku sektori esindajaid⁵.

⁴ Järve, J., Lepik, K.-L., Märgi, A. (2014). Kvantitatiivse tööjõuvajaduse prognoosi andmestiku ja kvalitatiivse tööturu seire ühitamise metoodika väljatöötamine ja piloteerimine. Metoodikaraport. Eesti Rakendusuuringute Keskus Centar, InterAct Projektid & Koolitus OÜ. Tellija: Riigikantselei.

⁵ Valdkondlik eksperdikogu on moodustatud Kutsekoja juhatause korraldusega 26.10.2015 nr 1.1-2/6/O.

VALDKONDLIKU EKSPERDIKOGU LIIKMED:

Aleksandr Belousov	Registrite ja Infosüsteemide Keskus
Anu Moosel	SA Innove
Ellen Tohvri	Eesti Finantsteenuste Agentuur
Elsa Leiten	Eesti Siseaudiitorite Ühing, Tartu Ülikool
Ene Rammo	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda
Hanna Haavapuu	Haridus- ja Teadusministeerium, kõrghariduse osakond
Helle Noorväli	Eesti Raamatupidajate Kogu, Lääne-Viru Rakenduskõrgkool
Ivi Lillepuu	Haridus- ja Teadusministeerium, kõrghariduse osakond
Karin Rätsep	Eesti Siseaudiitorite Ühing, BigBank
Kurmet Ojamaa	Rahandusministeerium, ettevõtluse ja arvestuspoliitika osakond
Margus Tammeraja	Eesti Raamatupidajate Kogu
Märt-Martin Arengu	Audiitorkogu
Viljar Alnek	Eesti Siseaudiitorite Ühing, KPMG
Villu Vaino	Eesti Siseaudiitorite Ühing, Eesti Infosüsteemide Audiitorite Ühing, SEB
Ülle Pärl	Majandusarvestuse Õpetajate Kogu, Estonian Business School

Kutsekoda tänab suure panuse eest põhikutsealade võtmeeksperte Elsa Leitenit (Eesti Siseaudiitorite Ühing), Margus Tammerajat (Eesti Raamatupidajate Kogu) ja Märt-Martin Arengut (Audiitorkogu), valdkondliku eksperdikogu liikmeid, intervjuueerituid, retsensente jt valdkonna esindajaid, kes OSKA AA valdkonna analüüsi valmimisele kaasa aitasid.

KOKKUVÕTE ARVESTUSALA VALDKONDLIKU EKSPERDIKOGU ETTEPANEKUTEST

Käesolev rakendusuuring otsib lahendust probleemile, kuidas muuta koolituspakkumist, et täita arvestusala valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadust lähema 5(-10) aasta vaates.

AA valdkond OSKA kontekstis hõlmab majandusarvestuse funktsioonidega seotud ametialasid ja sellealaseid teenuseid pakku-
vaid ettevõtteid. Valdkond hõlmab kolme põhikutseala: finants- ja juhtimisarvestus (e traditsioonilisemas mõistes raamatupida-
mine), väline ja sisemine audiitortegevus.

OSKA AA valdkonna analüüsimiseks ja selle põhjal ettepanekute tegemiseks moodustati valdkondlik eksperdikogu (VEK).
VEK-i töö eesmärk oli valdkonna tööjõu- ja oskuste vajaduse määratlemine ja tööturu koolitusvajaduse sõnastamine
konkreetsete ettepanekutena. AA VEK koondab valdkonna kutseliitude, tööandjate, õppeasutuste ja avaliku sektori esindajaid.

Ekspertdikogu ülesanne on:

- hinnata, kuidas globaalsed tulevikutrendid ja Eesti arengustrateegiad mõjutavad valdkonna võimalikke arenguid ja tööjõuvajadust;
- hinnata, milliste oskustega töötajaid vajab Eesti majandus lähiajal ja kümne aasta pärast;
- hinnata valdkonna koolituspakkumist ja sõnastada valdkondlik tööturu koolitustellimus;
- teha ettepanekuid tegevusteks, mis toetaksid tööturu vajadustest lähtuvat oskuste õpetamist.

Arvestusala asjatundja erialase ettevalmistuse raskuskese peab olema suunatud vajalike eelduste loomisele, et ettevõtjad saaksid osaleda kõrget lisandväärtust kandvate toodete ja teenuste tootmisahelas.

OSKA analüüsile tuginedes teeb arvestusala valdkondlik eksperdikogu järgmised ettepanekud:

SÕNUM 1: arvestusala töötajate tööjõuvajadus väheneb eelkõige lihtsamate ja rutiinsemate tegevuste osas ning kasvab vajadus analüütilise suunitlusega magistriastmel spetsialistide järele.

Eesmärk on pakkuda tööturu vajadustele vastava mahustruktuuriga arvestusala õpet erinevatel haridustasemetel.

Vajalikud tegevused:

- Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) vähendab raamatupidaja õppekavade koolituskohtade arvu kutsehariduses ja kaalub alternatiive, et vähendada arvestusalase kutseõppega seotud koolide arvu. Säilitamist väärrib kutseõppeasutuste roll arvestusalase täiendus- ja ümberõppe pakkujana;
- HTM koostöös ülikoolidega⁶ tagab tulemus- ja tegevustoetuse lepingutega arvestusala õppe säilimise kolmel kõrghariduse astmel (sh doktorikraadiga lõpetajate arvu suurenemise);
- kõrgkoolid keskenduvad magistriastmel spetsialistide kasvava vajaduse rahuldamiseks õpingute katkestamise vähendamisele;
- kõrgkoolid suurendavad ärimõtte ja halduse õppesuuna ning majandusteaduse magistriastme õppekavades, kus peaaegu ei ole majandusarvestus, majandusarvestusele spetsialiseerumise võimalusi või moodulite mahtu;
- HTM ja kõrgkoolid arvestavad kõrghariduse esimese astme koolituskohtade kavandamisel majandusarvestuse alase rakendusliku suunitlusega kõrghariduse pakumise suurendamise vajadust;
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium arvestab tööjõuvajaduse prognoosi koostamisel, et arvestusalal kaob üldharidusega⁷ inimeste vajadus. Senist jaotust arvestades on vaja: kontoriametniku tasemel vajadus üldharidusega inimeste järele asendada 5. taseme kutseharidusega; keskastme spetsialisti tasemel vajadus rakenduskõrgharidusega ning tippspetsialisti tasemel vajadus magistrikraadiga.

⁶ Vastavalt 2013–2015. a halduslepingule on ülikoolidevahelises tööjaotuses TTÜ vastutaja õppetegevuse läbiviimise, kvaliteedi ja arendamise eest ärimõtte ja halduse õppekavagruppides. (<https://www.riigiteataja.ee/akt/130012013004>).

⁷ Üld-keskharidus, põhiharidus või madalam haridustase.

SÕNUM 2: arvestusala spetsialisti töö ulatus, keerukus ja olulisus (strateegiliste) juhtimisotsuste kujundamiseks vajaliku info tootja ja tõlgendajana (eelkõige suuremates ettevõtetes ja avalikus sektoris) suureneb.

Eesmärk on, et arvestusala teadustegevus ja õpe toimuvad käsikäes. Kutse- ja kõrgkoolid koostavad arvestusala õppekavad ettevaatavalt ning uuendavad neid pidevalt, võttes arvesse kiiresti muutuvat keskkonda ja arengutrende⁸.

Vajalikud tegevused:

- ERK algatab arvestusala spetsialisti rolli muutusest tulenevate ja kasvava olulisusega oskuste (sh nt analüüsi- ja sünteesioskus, suhtlemisoskus, juhtimis- ja koostööoskus, terviku nägemise oskus jms) vajaduse täiendamise raamatupidaja kutsestandardites. Kutse- ning kõrgkoolid täiendavad sellele vastavalt oma õppekavasid ning pööravad enam tähelepanu nende oskuste õpetamisele ja arendamisele;
- kõrgkoolid suurendavad arvestusala õppekavades finants- ja juhtimisalaseks analüüsiks vajalike oskuste (andmeanalüüs, visualiseerimine ja kommunikeerimine) arendamisega seotud ainete ja õppemeetodite osakaalu;
- kutse- ja kõrgkoolid, avaliku ja erasektori organisatsioonid ning arvestusala katusorganisatsioonid (ERK, AK, ESAÜ, MÕK) teevad tihedat koostööd (nii Eesti-siseselt kui rahvusvaheliselt) õppekavade arenduses, õppejõudude stažeerimisel, esinejate/õppejõudude Eestisse toomisel, teadus- ja uurimistegevuses jms eesmärgiga pakkuda kaasaegset ja valdkonna uuendusi kajastavat õpet;
- valdkonna ettevõtted ja katusorganisatsioonid (ERK, AK, ESAÜ, Majandusarvestuse Õpetajate Kogu (MÕK)) pakuvad tuge valdkonna uuenduste analüüsil ja tutvustamisel koolides;
- kutse- ja kõrgkoolid toetavad õpetajate/õppejõudude stažeerimist avaliku ja erasektori organisatsioonides ning pakuvad seda soodustavat töökorraldust;
- kõrgkoolid suurendavad arvestusala akadeemilise personali võimekust täiendavate finantseerimisallikate leidmisel, taotlemisel ja kasutamisel;
- EKKA kaasab arvestusala kõrghariduse õppekava kvaliteedi välishindamisse rahvusvahelise kogemusega tööandjate esindaja(d);
- kõrgkoolid panustavad arvestusalal kaitstud doktoritööde arvu kasvu.

⁸ Muu hulgas ka sellised trendid, nagu spetsialiseerumisvajaduse kasv, rahvusvahelise koostöö süvenemine ja õigusruumide erinevused, õiguse ja infotehnoloogia põimumine arvestusalaga, samuti avalikkuse kõrge nõuded aruandluse (sh keskkonnakaitselised ja sotsiaalse vastutuse teemad) kvaliteedile ja ulatusele.

SÕNUM 3: kasvab vajadus „targa tellija“ võimekusega arvestusala spetsialistide järele, kes oskavad tellida ja rakendada uusi IKT-lahendusi. Kõigilt valdkonna töötajatelt oodatakse valmisolekut uuenduslike IKT-lahenduste kasutamiseks.

Eesmärk on, et valdkonna töötajatel on võimekus mõista IKT-lahenduste potentsiaali ning suutlikkust rakendada neid organisatsiooni eesmärkide ja ülesannete efektiivsemaks täitmiseks.

Vajalikud tegevused:

- kõrg- ja kutsekoolid ning täiendus- ja ümberõppe pakkujad suurendavad valdkonnaspetsiifiliste IKT-teadmiste ning -oskuste osakaalu arvestusala õppekavades, sh teadmised IKT rakendamisega seonduvatest võimalustest ja ohtudest (nt küberturvalisus, andmekaitse);
- ERK algatab valdkonnaspetsiifiliste⁹ IKT-kompetentside lisamise kutsestandarditesse;
- kutse- ja kõrgkoolid pakuvad arvestusala õppes võimalusi spetsialiseeruda valdkonna tehnoloogilistele lahendustele ja IKT-õppes võimalusi omandada arvestusala valdkonna põhitõed.

SÕNUM 4: arvestusalal tööle asujate praktilised tööoskused on läbitud õppe kvaliteedi oluliseks näitajaks.

Eesmärk on viia koolilõpetajate / tööle asujate oskused vastavusse tööturu vajaduste ja kutsetegevuse standardi nõuetega.

Vajalikud tegevused:

- avaliku ja erasektori organisatsioonid, kõrg- ja kutsekoolid täiendavad praktikakorraldust koostöös praktikakohtade pakkujatega: vajalik on tihedam koostöö kooli, praktikakohta pakkuva organisatsiooni ja (üli)õpilase vahel piisava hulga ja oluliste oskuste omandamist võimaldavate praktikakohtade leidmiseks, vastastikuste huvide ja eesmärkide kokkuleppimiseks;

⁹ Valdkonaspetsiifilised IKT-oskused – info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutamisel on eri eluvaldkondades erinevad rõhuasetused ning sellest tulenevalt valdkonnaspetsiifilised kohandumised. IKT allvaldkondadekeskne lähenemine annab ettekujutuse sellest, milliseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid nähaakse kõige olulisemana ühes või teises kasutusvaldkonnas. (Arenguanalüüs „IKT TTÜ tasemeõppes“, http://www.ttu.ee/public/u/ulikool/dokumendid/aruanded-ja-raportid/ikt-uuring/IKT_TTU_tasemeoppes_raport2014.pdf)

- Rahandusministeerium algatab läbirääkimised erinevate osapooltega sihtrahastuse võimaluste leidmiseks praktikakoha pakkujatele tekkivate kulude katmiseks (nt praktikajuhendaja tegevustoetus, praktikandi toetus);
- kutse- ja kõrgkoolid rakendavad rohkem aktiivõppe meetodeid, sh probleemõpet ja projektipõhist õpet, ning tagavad ka seda soodustava õppekorralduse;
- kutse- ja kõrgkoolid lisavad õppekavadesse nn päriselu projekte (sh ka rühmaprojekte);
- kutse- ja kõrgkoolid tegelevad jätkuvalt õpetajate ja õppejõudude (sh töömaailmast kaasatud praktikute) õpetamiskuse arendamisega ning hindavad seda arenguveestlustel ja atesteerimisel;
- kõrgkoolid suurendavad õppekavades praktika mahtu, arvestades töömaailma vajadusi, võimalusi ja arengusuundumusi;
- avaliku ja erasektori organisatsioonid pakuvad valdkonnaga ja ettevõttepraktikaga seotud uurimisprobleeme kursuse- ja lõputöödeks; valdkonna praktikud osalevad tööde koostamisel kaasjuhendajatena;
- kutse- ja kõrgkoolid, avaliku ja erasektori organisatsioonid, katusorganisatsioonid (ERK, AK, ESAÜ, MÕK) teevad koostööd valdkonnas kaasaegsete, ülevaatlike, terminoloogiliselt ühtsete ning erinevate haridustaseme vajadusele vastavate õppematerjalide, sh ülesannete kogude koostamiseks, tõlkimiseks vmt.

SÕNUM 5: sisemine ja väline audiitortegevus omandab piisava tõhususe ja kvaliteedi vaid juhul, kui arvestusala põhikutsealade omavaheline tööjaotus on osapooltele selge, nende roll ning loodav väärtus on ühiskonnas teadvustatud.

Eesmärk – avalikus informumis on olemas teadlikkus sisemise ja välise audiitortegevuse põhikutseala loodavast väärtusest ja karjäärivõimalustest.

Vajalikud tegevused:

- ESAÜ ja AK koostöös koolidega tutvustavad kutsealasid, nende arengut, õppimis- ja töövõimalusi üliõpilastele ning karjäärimuudatuse/ümberõppe vajajatele;
- kutse- ja kõrgkoolid koostöös ESAÜ-ga pakuvad siseauditi kutseala tutvustavaid vaba- või valikaineid ning kaasavad õppetöösse tunnustatud siseauditi praktikuid avaliku ja erasektori organisatsioonidest;
- Rahandusministeerium algatab audiitortegevuse magistriõppe õppekava nõukogus analüüsi õppekava rakendamise kvaliteedi ja tulemuslikkuse kohta, et tagada magistriõppekava säilimine.

METOODIKA

Käesolev rakendusuuring otsib lahendust probleemile, kuidas muuta koolituspakkumist, et täita arvestusala valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadust lähema 5(-10) aasta vaates.

Püstitatud uurimisprobleem on jagatud järgmisteks uurimisküsimusteks:

- 1) Mis on valdkonna põhikutsealad?
- 2) Milline on valdkonna majanduslik seisund täna ja milline oli selle arengudünaamika lähiminevikus?
- 3) Millisena nähakse valdkonna arenguid lähema 5-10 aasta vaates? Trendid, arengudokumendid, eksperthinnangud.
- 4) Kui palju vajatakse põhikutsealadel tööjõudu lähema 5(-10) aasta vaates?
- 5) Milliste oskustega töötajaid vajatakse lähema 5(-10) aasta vaates?
- 6) Milline on valdkonna tänane koolituspakkumine?
- 7) Kuidas vastab koolituspakkumine prognoositavale tööjõuvajadusele?
- 8) Mida muuta õppekavade arenduses (erialade struktuur ja sisu, vajalike oskuste arendamine), koolituskohtade arvus õppetasemeti ning täiendus- ja ümberõppes, et täita valdkonna koolitusvajadust 5(-10) aasta vaates?

Püstitatud küsimustele vastamiseks läbiviidud analüüse eristab traditsioonilisest uurimistegevusest eeskätt asjaolu, et tulemusi valideeriti samm-sammult valdkonna eksperdikogus ja kaasatud ekspertidega.

Protsess oli kahe-suunaline:

- ühelt poolt eksperdid vaatasid üle ja andsid oma heakskiidu analüüsi vahetulemustele;
- samas eksperdikogus toimunud arutelud lindistati, transkribeeriti ning käsitleti osana kogutavast empiirilisest materjalist, st tõlgendati ja analüüsiti paralleelselt ekspertintervjuudega, võttes arvesse konkreetse teema konteksti ja selle kohta kogutud taustamaterjale.

Perioodil juuni 2015 – veebruar 2016 toimus neli valdkondliku eksperdikogu koosolekut:

1) I koosolek (24.08.2015)

Sihiseade: ülevaade OSKA protsessist ja metoodikast; alavaldkondade ja põhikutsealade määratlemine; eksperdikogu tegevuskava kinnitamine; valdkonna olevik ja tulevik: valdkonna tööjõunõudlust mõjutavate majandusnäitajate analüüs; strateegiadokumentides kavandatud arengute ja tehnoloogiatrendide mõju hindamine valdkonna tööjõu ja oskuste vajadusele;

2) II koosolek (12.10.2015)

Valdkonna tööjõu ja oskuste vajadus: valdkonna tööjõu- ja oskuste vajaduse hindamine aastani 2020;

3) III koosolek (23.11.2015)

Valdkonna koolituspakkumine ja koolitusvajadus: valdkonna koolituspakkumise analüüs, sh tööturu nõudluse ja tasemeõppe lõpetajate erialase struktuuri vastavus;

4) IV koosolek (29.02.2016)

Kokkuvõtte arvestusala OSKA analüüsist ja tagasiside raportile.

Uurimisprobleemi lahendamiseks kasutati järgmist metoodikat:

1) Ametite klassifikaatori (ISCO08)¹⁰ põhiselt koondati ja analüüsiti olemasolevaid andmeid valdkonna erinevate ametialade kohta. Vastuseid otsiti järgmistele küsimusele:

- Millised on tegevusvaldkonna toimimiseks olulise tähtsusega kutsealad?
- Millised on kahaneva ja kasvava nõudlusega ametid ja ametirühmad?
- Kui palju inimesi ja mis ametialal AA valdkonnas töötab?

Nendele küsimustele vastuste leidmiseks analüüsiti MKM-i poolt koostatud tööjõuvajaduse prognoosis ja kehtivates kutsestandardites¹¹ AA valdkonna kutsealasid ning tulemust valideeriti valdkondlikus eksperdikogus.

2) Koguti ja analüüsiti infot valdkonna üldiste arengutrendide ja strateegilistes dokumentides kavandatud arengute kohta.

¹⁰ http://metaweb.stat.ee/view_xml.htm?id=3005499&siteLanguage=ee

¹¹ <http://kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/otsing>

Vastuseid otsiti järgmistele küsimusele:

- Milliseid arenguid on valdkonnas oodata ja milline on trendide mõju?
- Milliseid arenguid tehnoloogiatrendide ja strateegiliste arengukavade realiseerumisel on valdkonnas oodata?
- Millised ootused tööjõuvajadusele ja tulevastele tööoskustele nende arengutega kaasnevad?

Nendele küsimustele vastuste leidmiseks analüüsiti erinevaid arengukavasid ja üleilmseid trende. Analüüsi tulemusi valideeriti valdkondlikus eksperdikogus.

3) Koostati valdkonna tööhõive prognoos lähemaks 10 aastaks.

Vastuseid otsiti järgmistele küsimustele:

- Milline on AA valdkonna hetkeseis majandusnäitajate põhjal (valdkonna osakaal ja positsioon Eesti majanduses, kitsaskohad ja arenguvõimalused)?
- Milline on valdkonna tööjõuvajaduse prognoos põhikutsealati lähemaks 5(-10) aastaks?

Valdkonna tööjõuvajaduse prognoosimisel tuli tööjõuvajaduse hinnangud asetada valdkonna arengu konteksti. Vastuste leidmiseks kasutati MKM-i koostatud tööhõive prognoosi, mida täpsustati ja täiendati ekspertintervjuudel ja -aruteludel ning olemasoleval statistikal põhinevate valdkonda mõjutavate teguritega (AA sektori müügitulu, ekspordi maht, lisandväärtus, palk, hõive valdkonnas, jms), kuna ainult tööhõive arenguid vaadates on keeruline otsustada, kas AA valdkonnas on tööjõudu puudu või üle.

MKM-i prognoosi hõive näitajad põhikutsealade lõikes põhinevad 2011. a rahvastiku ja eluruumide loendusandmetel (REL2011), mida on kaasajastatud tööjõu-uuringust (ETU) pärinevate kolme aasta keskmiste näitajatega. Seejuures tuleb arvestada, et MKM-i prognoos ei võimalda sobivate sisendandmete puudumise tõttu arvesse võtta majandussektorite vahelist tööjõu liikumist.

4) Koguti ja analüüsiti eksperthinnanguid töötajate oskuste vajaduse kohta lähema 5(-10) aasta perspektiivis.

Vastuseid otsiti järgmistele küsimustele:

- Millised on oskused, mis on igal vaadeldaval põhikutsealal tegutsemiseks lähema 10 aasta perspektiivis kasvava olulisusega? Millised neist on tänasel töötajaskonnal ebapiisavad?
- Millised on oskused, mis on sellel põhikutsealal tegutsemiseks täna olulised, kuid mille olulisus tulevikus kahaneb?
- Millised kutsestandardid vajavad täiendamist ja milliste kutsestandardite väljatöötamine on vaja algatada?

Ekspertintervjuud viidi läbi ajavahemikul septembrist novembrini 2015, kokku intervjueriti 27 eksperti era- ja avalikust sektorist.¹² Intervjueritute hulgas oli nii eksperdikogu liikmeid kui asjatundjaid väljastpoolt. Intervjueritavate valikul peeti silmas, et esindatud oleks teadmus ja kogemus AA valdkonnas tööjõu- ja oskuste vajaduse kohta tööandjate perspektiivist, valdkonna koolituspakkumisest ning ka üldisest hariduspoliitilisest kontekstist.

5) Eelneva põhjal tehtud järelduste alusel sõnastati ettepanekud vajalike muutuste esile kutsumiseks, et täita valdkonna koolitusvajadust lähema 5(-10) aasta jooksul.

Vastuseid otsiti järgmistele küsimustele:

- Milline on valdkonna koolituspakkumine täna?
- Millised on peamised soovitud tasemeõppe süsteemile prognoositava tööjõu- ja oskuste vajaduse rahuldamiseks (lõpetajate arv, erialade struktuur)?
- Millised on peamised soovitud täiendus- ja ümberõppe süsteemile prognoositava tööjõu- ja oskuste vajaduse rahuldamiseks?
- Millised on peamised soovitud haridussüsteemile oskuste kvaliteedi parandamiseks?

Nendele küsimustele vastamiseks kasutati eeskätt eelnevate uurimisküsimuste vastustes tehtud järeldusi, õppekvaliteedi hindamise aruannete põhjal tehtud analüüsi tulemusi jm andmeid. Puuduvate või kasvava olulisusega oskuste kirjeldamisel üldjuhul ei ole eristatud taseme- ja täiendusõpet.

¹² Intervjueritute nimekiri ja intervjuude kava on toodud lisades 2 ja 3.

1. ARVESTUSALA VALDKOND JA PÕHIKUTSEALAD

Arvestusala (AA) hõlmab AA funktsioonidega seotud ametialasid ja sellealaseid teenuseid pakkuvaid ettevõtteid. Levinud ametialad selles valdkonnas on näiteks raamatupidajad, finantsjuhid, vandeaudiitorid, siseaudiitorid. Sisuliselt sama tähendusväljaga (ning seega sünonüümina kasutatav) on ka mõiste „majandusarvestus“, mis hõlmab finantsarvestust, välist ja sisemist audiitortegevust.¹³ Arvestusala reguleerivad muuhulgas Raamatupidamise seadus¹⁴ ja Audiitortegevuse seadus.¹⁵

AA valdkond hõlmab kolme põhikutseala:

- finants- ja juhtimisarvestus (e traditsioonilisemas mõistes raamatupidamine)
- väline audiitortegevus
- sisemine audiitortegevus

Erinevalt enamikust OSKA valdkondadest, mis põhinevad majandussektoritel, on AA valdkond n-ö horisontaalne¹⁶ ehk kutseala-põhine. Kuna raamatupidajad ja ka enamiku teiste arvestusala ametite esindajad töötavad kõikides majandusharudes, on mõistlik nende ametialade arengut ja oskuste vajadust käsitleda koos, mitte igas sektoris eraldi.

Lähtuvalt statistilistest andmetest, ametite klassifikaatorist (ISCO) ning Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorist¹⁷ (EMTAK) on AA valdkond käesolevas uuringus piiritletud järgmiselt: hõlmatud on raamatupidamise, finantsjuhtimise ning auditeerimisega seotud ametialad tervikuna (v.a 2424 „Juhtimis- ja korraldusvaldkonna analüütikud“, kust on hõlmatud siseaudiitorid) ning lisaks tegevusalal „M692 Raamatupidamine ja auditeerimine; maksualane nõustamine“ põhitegevusena tegutsevad ettevõtted (vt tabel 1).

¹³ <http://www.fin.ee/arvestusala-arengud>

¹⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/125052012016?leiaKehtiv>

¹⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13275292?leiaKehtiv>

¹⁶ Mõisteid kutseala ja ametiala kasutatakse käesolevas raportis sünonüümidena.

¹⁷ <http://www.rik.ee/et/e-ariregister/emtak-tegevusalad>

TABEL 1. OSKA arvestusala valdkonda hõlmatud ISCO ja EMTAK-i koodid

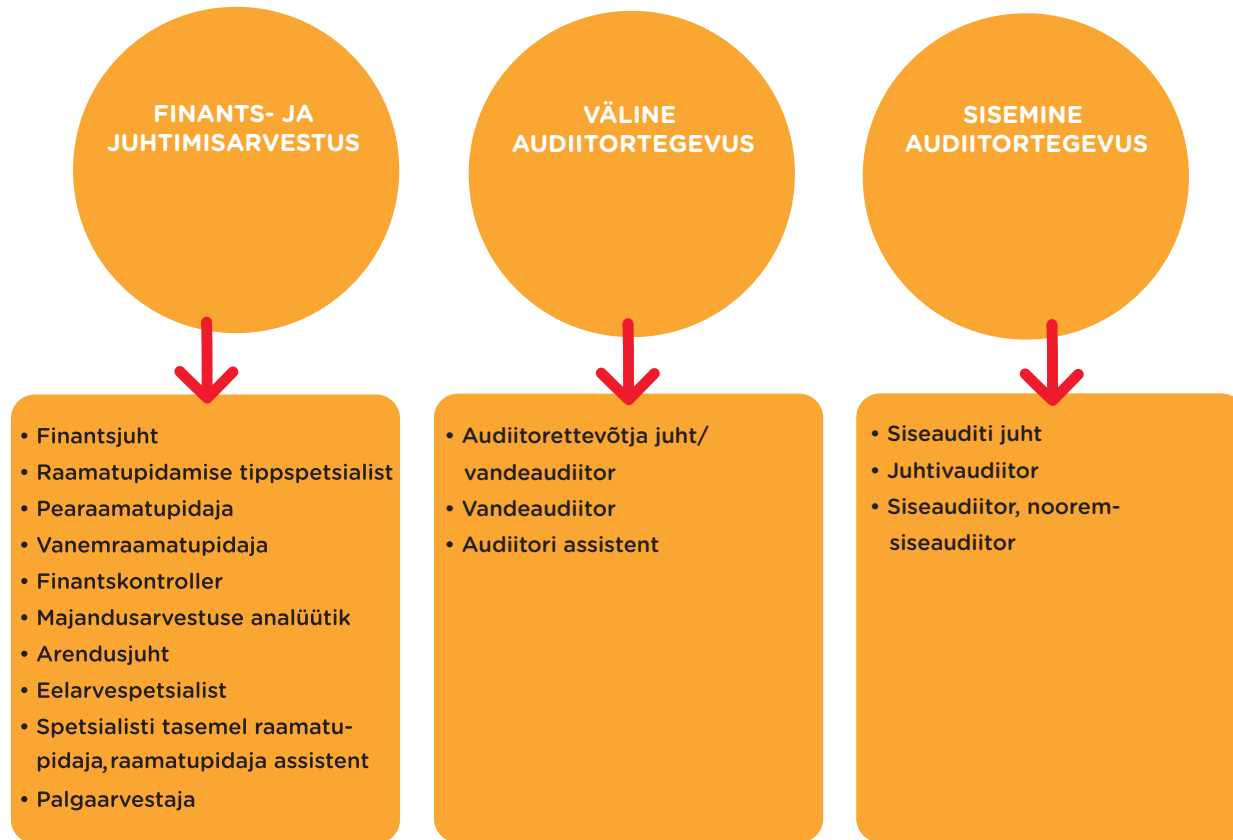
ISCO ametirühmad (ametite klassifikaator 2008v1.5b)	Ametite klassifikaatoris nimetatud näidisametid	Töötajate arv 2011-13 ¹⁸
1211 Juhid finantsalal	Finantsjuht, finantsdirektor	1490
2411 Raamatupidajad	Atesteeritud raamatupidaja, audiitor, diplomeeritud raamatupidaja-revident, finantskontrollija, finantskontrolör, juhtimisraamatupidaja-analüütik, pankrotihaldur, raamatupidaja (tippspetsialist), raamatupidaja-analüütik, vanemraamatupidaja	11850
3313 Raamatupidamise keskastme spetsialistid	Raamatupidaja assistent, raamatupidamisarvestuse pidaja	6780
4311 Arve- ja raamatupidamisametnikud	Arveametnik, kaubaarvete kirjutaja, kuluarvestaja, oksjoniarvepidaja, raamatupidamisametnik, revisjoniarvepidaja, saatedokumentide vormistaja	940
4313 Palgaarvestajad	Palgaarvestaja	330
2424 Juhtimis- ja korraldusvaldkonna analüütikud (NB! Siit hõlmatud vaid siseaudiitorid)	Juhtimiskonsultant, organisatsiooni ja meetodite analüütik, ärikonsultant	1110
EMTAK 2008 tegevusalad	Sisalduvad alamtegevusalad	
M692 Raamatupidamine ja auditeerimine; maksualane nõustamine	69201 Auditeerimine 69202 Raamatupidamine, maksualane nõustamine	3980

¹⁸ 2011–2013 keskmine töötajate arv OSKA alusandmestiku põhjal, kus tööjõu-uuringu tööhõive andmed on ühendatud REL2011 ametialade andmestikuga.

JOONIS 1. Arvestusala valdkond, põhikutsealad ja ametid

OSKA arvestusala valdkond

1.1 ARVESTUSALA PÕHIKUTSEALAD

Järgnevalt toodud tabelis nr. 2 on ülevaatlikult esitatud AA valdkonna põhikutsealad, nende alla kuuluvad tüüpilised ametid, nende kvalifikatsioonitasemed ning seosed ISCO ametirühmadega.

TABEL 2. Arvestusala põhikutsealad ja ametid

ISCO kvalifikatsioonitase	Põhikutseala	Ametite grupid	Ametid	ISCO kood	ISCO ametirühm
Juhid	Finants- ja juhtimisarvestus, väline audiitortegevus, sisemine audiitortegevus	Finantsjuht, raamatupidamisettevõtte või audiitorettevõtja juht	Finantsjuht, ettevõtte juht, siseauditi juht	1211	Juhid finantsalal
				1349	Juhid mujal liigitamata erialateenuseid osutavates asutustes
Tippspetsialistid	Finants- ja juhtimisarvestus	Finantskontroller, arvestusala analüütik arendusjuht,	Finantskontroller, arvestusala analüütik arendusjuht, pearaamatupidaja, vanemraamatupidaja, vandeaudiitor, vandeaudiitori assistent	2411	Raamatupidajad
		Pearaamatupidaja, vanemaraamatupidaja			
	Väline audiitortegevus	Vandeaudiitor, vandeaudiitori assistent			
	Sisemine audiitortegevus	Siseaudiitor	Juhtivaudiitor, siseaudiitor, nooremsiseaudiitor	2421	Juhtimis- ja korraldusvaldkonna analüütikud
Keskastme spetsialistid	Finants- ja juhtimisarvestus	Keskastme raamatupidaja	(Spetsialisti tasemel) raamatupidaja, eelarve spetsialist	3313	Raamatupidamise keskastme spetsialistid
Kontoriametnikud	Finants- ja juhtimisarvestus	Palgaarvestaja, arveametnik	Raamatupidaja assistent, palgaarvestaja	4311	Arve- ja raamatu- pidamisametnikud
				4313	Palgaarvestajad

Kuigi finants- ja juhtimisarvestuse, välise ja sisemise audiitortevuse kutsealad assotsieeruvad kõige sagedamini tippspetsialisti kvalifikatsioonitasemega, läbivad nad oma olemuselt siiski kogu valgekraede kvalifikatsioonihierarhiat kontoriametnikust juhini. Nii asuvad finants- ja juhtimisarvestuse (raamatupidamise) kutseala kõige madalamal kompetentsitasemel palgaarvestajad, arveametnikud, assistendid, andmesisestajad jne, keskmisel kompetentsitasemel raamatupidajad ja eelarvespetsialistid, tippspetsialisti tasemel keerukamate tööülesannetega raamatupidajad, vanem- ja pearaamatupidajad, arendusjuhid, kontrollierid ja analüütikud, juhi tasemel finantsjuhid ning ettevõtte juhid. Sarnane hierarhia on ka sisemise ja välise audiitortevuse puhul¹⁹. Käesolevas raportis viidatakse madalama kvalifikatsioonitasemena kontoriametniku ja keskastme spetsialisti tasemele ning kõrgema kvalifikatsioonitasemena tippspetsialisti ja juhi tasemele.

Alljärgnevat alapeatükkides 1.1.1–1.1.3 on kirjeldatud AA valdkonna kolme põhikutseala põhjalikumalt. Põhikutsealade enamlevinud õpi- ning karjääriteed ja oskuste vajadus on esitatud alapeatükis 4.2.

1.1.1 Finants- ja juhtimisarvestuse põhikutseala

Finantsarvestuse väljundiks oleva finantsaruandlusega esitatakse informatsiooni avalikkusele, koostatakse maksudeklaratsioone ja aruandeid riikliku statistika tarbeks ning makstakse makse. Õiguselguse ja -kindluse põhimõtteid järgides kehtestatud, Eesti ettevõtlus- ja õiguskeskkonda sobiv ning võrreldavust võimaldav finantsaruandluse raamistik aitab tagada asjakohaste otsustuste tegemiseks vajamineva avalikkusele suunatud arvestusalase info usaldusväärsuse, õigeaegsuse, objektiivsuse ja ammen-davuse. Eestis on finantsarvestust puudutav õigusraamistik sätestatud Raamatupidamise seaduses, Raamatupidamise Toimkon-na juhendites, rahandusministri määruses „Riigi raamatupidamise üldeeskiri“ ning Euroopa Komisjoni määruses 1126/2008/EÜ (edaspidi määrus 1126/2008/EÜ)²⁰.

Juhtimisarvestust peetakse ettevõtte enda sisemisteks vajadusteks: oma tegevuse planeerimiseks, ettevõtte juhtimiseks ja tulemuste hindamiseks, elutähtsate otsuste vastuvõtmiseks. Juhtimisarvestus ehk otsusepõhjenduslik majandusarvestus peab tagama juhtimisotsuste langetamiseks vajaliku info. Juhtimisarvestuse kui majanduskursuse eesmärk on tutvustada (finants)in-formatsiooni kasutusvõimalusi juhtimisotsuste langetamisel. Juhtimisarvestus ei ole kohustuslik ja selle pidamiseks ei ole kindlaid reegleid.²¹

¹⁹ Siiski, kuna need kutsealad on tööhõivel palju väiksemad, on tendents kodeerida kõik nende kutsealade töötajad tippspetsialisti tasemele.

²⁰ Arvestusala Valge Raamat (kavand); ²¹ pc.ut.ee/~ttamb/ikt/mis/mis2007/PI2006/9.2.doc

Finants- ja juhtimisarvestuse põhikutseala hõlmab peamiselt järgnevaid ameteid:

- finantsjuht – kavandab, juhib ja koordineerib ettevõtte või organisatsiooni finantstoiminguid;
- raamatupidamise tippspetsialist – kavandab, korraldab ja haldab organisatsiooni raamatupidamissüsteeme;
 - pearaamatupidaja – koordineerib tööd, delegerib ülesandeid, juhib valdkonda ja inimesi;
 - vanemraamatupidaja – korraldab igapäevast raamatupidamistööd: valmistab ette ja/või koostab eelarveid ja/või finantsaruandeid, vajadusel planeerib ja juhib, analüüsib finantstegevust;
- finantskontroller (*controller*) – kujundab ettevõtte planeerimis- ja aruandlusprotsesse, osaleb eelarve planeerimisel ja koostamisel, finantsanalüüside läbiviimisel ja aruandluse koostamisel ning nende tõlgendamisel juhtidele, seirab kokkulepitud eesmärkide täitmist ja protseduuride järgimist;
- AA analüütik – koondab arvandmeid, analüüsib neid, teeb ja esitab järeldusi, nõustab;
- (AA teenuste) arendusjuht – vastutab AA teenuste ja IKT-lahenduste arendamise eest (juhib kliendi vajadustele vastavate teenuse väljatöötamist);
- eelarvespetsialist – korraldab (avaliku sektori asutustes) eelarveprotsessi: koostab eelarvestrateegia ja eelarved ning jälgib nende täitmist; teostab analüüsi;
- spetsialisti tasemel raamatupidaja – peab arvestust ettevõtte finantstehingute üle ning kontrollib selliste tehingutega seotud dokumentide ja kirjete õigsust;
- raamatupidaja assistent – arvutab, liigitab ja registreerib andmeid ja raamatupidamisdokumente;
- palgaarvestaja – kogub, kontrollib ja töötleb teavet palgafondi kohta ning arvutab välja töötajatele maksmisele kuuluva palga ja hüvitised.

1.1.2 Välise audiitortegevuse põhikutseala

Välise audiitortegevuse eesmärgiks on tõsta finantsaruannete usaldatavuse taset nende ettenähtud kasutajate jaoks. See saavutatakse vandeaudiitori poolt arvamus avaldamisega selle kohta, kas finantsaruanded koostatakse kõikides olulistes osades kooskõlas rakendatava finantsaruandluse raamistikuga.²²

Vandeaudiitoritel ning audiitorettevõtjatel on oluline roll majanduskeskkonnas kindlustunde tekitamisel, investorite kaitsel ning finantsinformatsiooni usaldusvärsuse tagamisel. Vandeaudiitor on sõltumatu ja kompetentne osapool, kes kutsetegevusena osutab kindlustandvat teenust, mis on kavandatud suurendama avalikkuse usaldust finantsaruannetes esitatud informatsiooni osas. Eestis reguleerib vandeaudiitorite tegevust 2010. aastal vastu võetud audiitortegevuse seadus koos rakendusaktidega.²³

Välise audiitortegevuse põhikutseala hõlmab peamiselt järgnevaid ameteid:

- audiitorettevõtja juht / vandeaudiitor – allkirjastab audiitorettevõtja nimel vandeaudiitori aruandeid; juhib auditimeeskonda kõigis aspektides; planeerib ja juhib audititegevust ja viib seda ellu koostöös auditimeeskonnaga; juhendab vandeaudiitori assistente jt meeskonnaliikmeid; vastutab auditistandardite jälgimise, auditikvaliteedi, auditimetoodika ja -protsesside asjakohasuse ja arendamise eest;
- vandeaudiitor – omab ka juhtimisvastutust (projektid, meeskonnad, eelarve; töötajate arengu toetaja); planeerib ja juhib audititegevust ja viib seda ellu koostöös auditimeeskonnaga; juhendab vandeaudiitori assistente jt meeskonnaliikmeid; vastutab auditistandardite jälgimise, auditikvaliteedi, auditimetoodika ja -protsesside asjakohasuse ja arendamise eest;
- vandeaudiitori assistent (sisenemistasemelt ja 2–3 a (vahest ka enama) töökogemusega vandeaudiitori assistent) – osaleb iseseisvalt audititegevustes auditimeeskonna liikmena (kui on juba töökogemusega) või vandeaudiitori juhendamisel (töökogemuseta või väikese töökogemusega).

²² International Standard on Auditing 200. <http://www.ifac.org/system/files/downloads/a008-2010-iaasb-handbook-isa-200.pdf>

²³ Arvestusala Valge Raamat (kavand)

1.1.3 Sisemise audiitortegevuse põhikutseala

Sisemine audiitortegevus on sõltumatu, objektiivne, kindlust ja nõu andev tegevus, mis on kavandatud lisama väärtust organisatsiooni tegevusele ja seda täiustama. See aitab kaasa organisatsiooni eesmärkide saavutamisele, kasutades süsteemset ja korrakohast lähenemist, hindamaks ja täiustamaks riskide juhtimise, kontrolli- ja valitsemisprotsesside mõjusust.²⁴

Üldjuhul ei ole siseauditi funktsiooni/üksuse olemasolu kohustuslik. Kohustuslik on see teatud tegevusaladel (nt krediidiasutustele, kindlustusandjatele, börsiettevõtetele, avaliku sektori üksustele).

Sisemise audiitortegevuse põhikutseala hõlmab peamiselt järgnevaid ameteid:

- siseauditi juht – siseauditi üksuse juht; vastutab kogu organisatsiooni siseauditi funktsiooni toimimise eest (sh siseauditi üksuse juhtimine ja arendamine, eelarve ja tegevuste planeerimine, juhtkonnaga suhtlemine); vastutab ka siseauditeerimise kvaliteedi tagamise eest, standardite ja eetikakoodeksi jälgimise, auditite jm kutsealaste tööde kvaliteedi, auditimetoodika ja -protsesside asjakohasuse ja jätkuva arendamise eest;
- juhtivaudiitor – omab siseauditi juhi poolt kinnitatud tööplaani täitmisel iseseisvalt tööde teostamise ja juhtimise vastutust (siseauditi projektid ja meeskonnad); vajadusel juhendab (noorem)siseaudiitorite tööd. Vastutab ka auditeerimise standardite jälgimise, auditikvaliteedi, auditimetoodika ja -protsesside asjakohasuse ja arendamise eest siseauditi tööde tasandil;
- siseaudiitor, nooremsiseaudiitor – siseauditi üksuse töötaja; osaleb siseauditi juhi poolt kinnitatud siseauditite läbiviimisel kokkulepitud mahus ja ulatuses.

²⁴ Siseaudiitori kutsetegevuse standardite kehtestamine: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1081/0201/3009/RM57_lisa1.pdf

2. VALDKONNA TÖÖJÕU- JA OSKUSTE VAJADUST MÕJUTAVAD TRENDID

2.1 VALDKONNA ARENGUT EESTIS MÕJUTAVAD ÜLEILMSED TRENDID

Väikese ja avatud ühiskonna ning majandusena on Eesti areng tugevas sõltuvuses kogu maailmas toimuvatest muutustest. Eesti ei suuda neid mõjutada, kuid neil muutustel on Eesti jaoks oluline mõju nii avanevate võimaluste kui ka ohukohtadena, mida on oluline arvesse võtta nii valdkonna arengut kui ka sellest tulenevat oskuste vajadust prognoosides.

OSKA analüüsi käigus võeti AA valdkonna tuleviku tööhõive ja oskuste vajaduse prognoosimisel toetavaks materjaliks kaks uuringut:

- Phoenix'i Ülikooli Tuleviku-uuringute Instituudi 2011. a ilmunud raport „*Future Work Skills 2020*“;²⁵ kus väljatoodud tulevikumõjurid (demograafilised ning tehnoloogiast ja töökultuuri muutustest tulenevad) määratlevad tulevikuoskusi;
- ACCA (*the Association of Chartered Certified Accountants*) 2012. a avaldatud raport „*100 drivers of change for the global accountancy profession*“²⁶ annab ülevaate trendidest, mis mõjutavad arvestusala arengut lähema 10 aasta jooksul.

Nimetatud uuringud valiti välja, lähtudes nende ülevaatlikkusest ja tulevikuarengute seostamisest oskuste vajadusega. AA valdkondliku eksperdikogu analüüsiks täiendati eelmainitud raportite järeldusi erinevate rahvusvaheliste ja siseriiklike uuringute järeldustega ning seostati üleilmsed laiemad tulevikumõjurid valdkonnaspetsiifiliste mõjuritega.

²⁵ http://www.iftf.org/uploads/media/SR-1382A_UPRI_future_work_skills_sm.pdf.

²⁶ <http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/futures/pol-af-doc.pdf>

Eksperdikogu liikmed tutvusid uuringute tulemustega ning täpsustasid ja täiendasid neid oma eksperthinnangutest ja Eesti oludest lähtuvalt, otsides vastuseid küsimustele:

- Milline on trendide mõju AA valdkonnale ja valdkonna oskuste vajadusele Eestis?
- Milliseid samme peaks astuma ja/või millega arvestama, et tulevikutrendide mõju AA valdkonnale oleks võimalikult positiivne?

Järgnevalt on välja toodud olulisemad üleilmsed mõjurid ja kokkuvõtte ekspertide arvamusest nende võimaliku mõju kohta AA valdkonnale Eestis:

1) Demograafilised muutused

Eluea pikenemine ja elanikkonna vananemine; tööelise elanikkonna kahanemine – Eestis (ja laiemalt kogu Euroopas) muutub elanikkonna demograafiline struktuur: nooremate ja keskealiste osakaal väheneb ja vanemate inimeste osakaal suureneb; Eesti puhul tuleb lisaks arvestada ka rahvaarvu kahanemisega.²⁷

Võimalused ja võimalikud mõjud AA valdkonnale Eestis: pikemast tööelu perioodist tingituna on nii äri- kui ka avaliku sektori organisatsioonides samaaegselt tööl väga erinevate ootustega põlvkonnad. Tuleb leida sünergia erinevate põlvkondade koostööst: valdkonnale vajalik innovatsioon, süsteemide loomine jmt nooremalt põlvkonnalt; stabiilsus, lojaalsus ja rutiinitaluvus kogenud töötajatelt; erinevatele põlvkondadele sobiv organisatsioonikultuur, töövõimalused (paindlik ja osaajaga töö, kaugtöö), täiendus- ja ümberõpe; valdkonna võimaluste tutvustamine ja maine tõstmine, et tagada noore põlvkonna huvi AA valdkonna õppimiseks ja seal töötamiseks ning pakkuda võimalust valida raamatupidamine või audiitortegevus (nii väline kui ka sisemine) teiseks või kolmandaks karjääriteeks.

2) Tehnoloogiast tulenevad muutused

Nutikate masinate ja süsteemide kasutuselevõtt – nutikate ja internetiga ühendatud seadmete kasutamine; asjade internet jms. Võimalused ja võimalikud mõjud AA valdkonnale Eestis: rutiinse ja madalat kvalifikatsiooni nõudva töö (nt arvete sisestamine) automatiseerimine, selle tulemusel efektiivsem töö ja kulude optimeerimine²⁸, e-raamatupidamine ja audiitorkontroll; finants-tarkvara ühildumine muude IKT-süsteemidega (nt kliendihalduse ja/või tootmisprotsesside haldamise tarkvaraga); mugavus-

²⁷ Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tulevikuarengutest, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest. OSKA üldraport (2016).

²⁸ Uuring „IT + finants“ (2012), Eesti Arengufond: http://www.arengufond.ee/upload/Editor/Publikatsioonid/IT+Finants_raport_est.pdf

teenused finantsaruandluse tõlgendamisel. Oluline on näha tehnoloogilisi arenguid võimalusena töö kiirendamiseks, rutiinse töö vähendamiseks, töötegemise ja õppimise (koha, aja ja viisi) paindlikkuse suurendamiseks, vigade vältimiseks jms. Nutikate süsteemide kasutamine mõjutab nii raamatupidaja (suureneb monitooriv roll vs. senine administreeriv), vandeaudiitori kui ka siseaudiitori tööd (hästi toimivad süsteemid võimaldavad kasutada auditite läbiviimiseks suuremat hulka infot ning vähendada inimtöö vajadust). Selle mõjuriga seostuvad „targa tellija“ oskused – tahe ja oskus info- ja kommunikatsioonitehnoloogiliste (IKT) võimaluste potentsiaali mõistmiseks ja kasutamiseks. Tehnoloogial põhinevate teenuste kasv loob eeldused AA valdkonna teenuste ekspordiks ja impordiks (vt ka rahvusvahelistumisest tingitud muutusi).

Oxfordi Ülikooli tulevikutehnoloogia mõjude programmi raames Frey ja Osborne'i koostatud analüüsis "*The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation?*"²⁹ uuriti, kui ulatuslik võib olla IKT-arengu ajal töökohtade kadu järgmise 10–20 aasta jooksul. Analüüsi järeldusena kuuluvad finants- ja juhtimisarvestuse ametid (v.a finantsjuhid) 20% kõige suurema tõenäosusega kadumisohtu ametite hulka, kus nende ametite automatiseerimise (ning sellest tuleneva töökohtade arvu olulise vähenemise) tõenäosuseks hinnati 94–98%. Analüüsi järgi ohustab FJA ametikohti automatiseerimisest tingitud kadu pigem vaadeldud ajaperioodi esimeses pooles.

Suurandmetel (*big data*)³⁰ tuginev programmeeritav maailm – nutikate masinate ja süsteemide kiire areng võimaldab neid rakendada kohtades, kus see seni polnud võimalik või mõistlik (nt teed, hoonete konstruktsioonid, riided jne). Täiendava ressursikuluta koguneb suurel hulgal andmeid, mida saab erineval eesmärgil kasutada (nt targad rajatised, asjade internet).³¹

Võimalused ja võimalikud mõjud AA valdkonnale Eestis: suurandmetega töötamise ja andmekaeve (*data mining*)³² oskuse vajadus; finants- ja juhtimisarvestuse alavaldkonnas töö iseloomu ja ulatuse muutus administreerimiselt andmete analüüsile, seostamisele ja tõlgendamisele; suurem rõhk juhtimisarvestusel, ärianalüütikal, *controlling*'ul.

²⁹ Frey, C. B & Osborne, M. A. (2013). *The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation?* Oxford: Oxford University Programme on the Impacts of Future Technology.

³⁰ Suurandmed (inglise keeles *big data*) on keeruliste seostega andmehulkade kogu, mida on raske töödelda traditsiooniliste andmebaasimootorite ja rakendustega. Suurandmed ei tarvitse olla tingimata suured mahult, pigem on suur nende keerukus. Suurandmete puhul on keerukad andmehõive, elutsükli haldamine (curation), salvestamine, otsing, jagamine, analüüs ja visualiseerimine. (Eesti avaliku teabe masinloetava avalikustamise roheline raamat: <https://opendata.riik.ee/roheline-raamat>)

³¹ Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tulevikuarengutest, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest. OSKA üldraport (2016).

³² Andmekaeve ehk andmekaevandamine (inglise keeles *data mining*) on automaatne protsess kasulike mustrite paljastamiseks suurtest andmehulkadest. <http://www.britannica.com/technology/data-mining>

Sotsiaal- ja multimeedia mõju oluline suurenemine – uued sotsiaal- ja multimeedia tehnoloogiad muudavad inimestevahelise suhtlemise viise ja vorme. Organisatsioonide kommunikatsioon ja turundus liiguvad järjest enam internetti. Kättesaadava info hulk, sh teadlikult toodetud väärinfo suureneb pidevalt ning inimeste käsutuses on mitu tõlgendust ja perspektiivi toimunud sündmusest. Inimese kuvand sotsiaalmeedias võib mõjutada tema elus hakkama saamist, sh karjääri kujunemist ja kujundamist.³³

Võimalused ja võimalikud mõjud AA valdkonnale Eestis: infopaljususes selle õigsuse ja asjakohasuse hindamise suutlikkus; sotsiaalmeedia kui vahendi kasutamine valdkonna maine kujundamisel, tulevaste töötajateni jõudmisel, müügitöös (nii suurtel ettevõtetel kui ka üksikettevõtjatel) klientide, partnerite ja sidusrühmadega suhtlemiseks; küberturvalisuse ja andmekaitsega seotud riskide hindamise ja kõrvaldamise suutlikkus.

3) Töökultuuri muutused

Rahvusvahelistumine – info, kaupade ja inimeste liikumise kiirenemisega muutub maailm n-ö järjest väiksemaks; üleilmastumine muudab Eesti ettevõtjate jaoks turuvõimalused teoreetiliselt piiramatuks; võistlus turgude, klientide ja töötajate lojaalsuse pärast; töötajate jaoks on lisaks Eestis töötamisele reaalseks alternatiiviks töökohad teistes riikides ja vajadus valmisolekuks töötada kodust kaugel; tööandjatel tuleb heade töötajate pärast võistelda konkurentidega kogu maailmas ning oluline on valmisolek võimaldada töötajatel töötada ükskõik millisest maailma punktist; tööd otsivate inimeste haridus- ja kultuuritaust on üha mitmekesisem.³⁴

Võimalused ja võimalikud mõjud AA valdkonnale Eestis: töötajate, töökohtade ja õppimisvõimaluste mobiilsus; teenuste eksport ja import; oluline on töötajate võõrkeeleoskus; valmisolek multikultuurses keskkonnas töötamiseks; kaugtöö, virtuaalsed meeskonnad; rahvusvaheliste standardite ja maksusüsteemide tundmine; koolides võimalus spetsialiseeruda teatud riigi/piirkonna erisustele, globaalselt olulistele probleemidele või globaalselt sarnaste teenuste leidmine ja nende pakkumine Eestist (vt ka „Nutikate masinate ja süsteemide kasutuselevõtt“).

³³ Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tulevikuarengutest, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest. OSKA üldraport (2016).

³⁴ Ibid.

4) Traditsiooniliste organisatsioonimudelite mitmekesistumine – uued tehnoloogiad ja sotsiaalmeedia platvormid muudavad organisatsioonide struktuuri ja toimimisviise; kasvab projekti- ja koostööpõhine töökorraldus ning ametikohtade ja organisatsioonide muutlikkus. Kasutades kollektiivset teadmust, tehnoloogiat ja sotsiaalseid võrgustikke, töötades ühe eesmärgi nimel väljaspool traditsioonilise organisatsiooni raame, on üheskoos võimalik saavutada selline tegevuste ulatus ja võimekus, mis on seni olnud kättesaadav vaid suurtele organisatsioonidele.³⁵

Võimalused ja võimalikud mõjud AA valdkonnale Eestis: valmisolek kiirelt ja paindlikult pakkuda uut tüüpi³⁶ ja pidevas muutumises olevate organisatsioonide vajadustele vastavaid teenuseid (nt mikroettevõtetele sobiv raamatupidamislahenduste võimalikult suur automatiseeritus ja e-lahendused); nii avaliku kui ka erasektori raamatupidamise tsentraliseerimiseks sobivate paindlike ja efektiivsete lahenduste väljatöötamine; raamatupidamise teenust pakkuvate ettevõtete enda struktuurimuudatused ja sellega seondult usaldusväarsuse säilitamine klientide jaoks.

Phoenix'i Ülikooli Tuleviku-uuringute Instituudi raportis väljatoodud trendidele lisas eksperdikogu punkti „Kutsetegevuse rolli ja sisu muutus“, mis kirjeldab trendide mõju AA põhikutsealade oskustele.

5) Kutsetegevuse rolli ja sisu muutus

Tulenevalt üha keerukamast ning kiiresti muutuvast majanduskeskkonnast suureneb arvestusala spetsialisti töö ulatus, keerukus ja olulisus (strateegiliste) juhtimisotsuste kujundamiseks vajaliku info tootja ja tõlgendajana (eelkõige suuremates ettevõtetes ja avalikus sektoris).

Lähtudes üleilmsetest trendidest ja nende võimalikust mõjust AA valdkonnale Eestis, on valdkonna ekspertide hinnangul kasvava olulisusega oskused:

- nutikate masinate ja süsteemide areng kasvatab võimalusi suurandmete kogumiseks. Kasvab nõudlus analüüsi- ja sünteesioskuse järele – andmete kogumiseks ja kasutamiseks, probleemide tuvastamiseks ja lahendamiseks, oma funktsiooni rolli nägemiseks ja ühistesse eesmärkidesse panustamiseks;

³⁵ Ibid.

³⁶ Projekti- ja koostööpõhised organisatsioonid, ideede elluviimiseks loodavad paindlikud (ajutised) organisatsioonid (vt täpsemalt OSKA üldraport).

- valdkonna spetsialistide strateegilise rolli suurenemine, muudatused töökultuuris, rahvusvahelistumine, uued suhtlusvahendid ja viisid jms tingivad vajaduse
 - väga hea suhtlemisoskuse järele – oluline on oma ideede esitamise, argumenteerimise, visualiseerimise, nõustamise (sh ka võõrkeeltes suhtlemine) suutlikkus;
 - (strateegilise) juhtimise ja koostööskuse (sh rahvusvahelistes meeskondades) järele;
 - tervikpildi nägemise oskuse järele;
- uute tehnoloogiliste lahenduste ja teenuste pakutavad võimalused suurendavad vajadust valdkonnaspetsiifiliste IKT-oskuste arendamisel järele –
 - nn „targa tellija“ oskused eelkõige tippspetsialistidel (võimekus mõista IKT-lahenduste potentsiaali);
 - kõigil töötajatel oskused uuenduslike IKT-lahenduste kasutamiseks (sh ka küberturvalisuse ja andmekaitsega seotud teadmised ja oskused);
- tegevuskeskkonna kasvav keerukus, tehnoloogilised arengud, muutuvad regulatiivsed piirangud jms kasvatavad vajadust riskihindamise oskuse järele;
- järjest olulisemaks muutub valdkonnas loovus, nt finantsnäitajate tõlgendamisel ja kasutamisel organisatsiooni strateegiliste eesmärkide saavutamiseks; vajaduspõhiseks nõustamiseks jms.

Üleilmselt on juba toimumas ja jätkuvad järgnevatel aastatel muutused, mis mõjutavad suuresti ka arvestusala Eestis. Nt IKT valdkonna kiire areng mõjutab tugevalt ja mitmekülgselt kõiki majandusvaldkondi ja erand ei ole arvestusalagi. Edukas olemiseks on oluline erinevaid üleilmseid muutusi mõista, analüüsida nende mõju valdkonna oskuste vajadusele ja muutustega kaasa minna ning seda nii haridussüsteemis kui laiemalt tööturul.

2.2 VALDKONNA ARENGUDOKUMENDID JA UURINGUD

Eestis AA valdkonna kesket strateegilist arengudokumenti koostatud ei ole. Valdkonna tööhõive ja oskuste vajadusega seonduvaid erinevaid aspekte on käsitletud koostamisel olevas Arvestusala Valges Raamatus ja erinevates uuringutes ning algatuses, mis on seotud valdkonna lähiaja olulisemate arengutega (sh nt e-arvetele üleminek, halduskoormuse vähendamine).

Poliitikavaldkonnana kuulub arvestusala Rahandusministeeriumi (RM) valitsemisalasse. Muutunud majandusruum ja Euroopa Liidu õigusraamistik tingivad vajaduse muudatusteks ka Eesti õigusaktides. Rahandusministeerium on seadnud sihiks, et arvestuspoliitika muudatused oleksid kooskõlas rahvusvaheliste regulatsioonidega, toetaksid Eesti ettevõtete arengut ja rahvusvahelist konkurentsivõimet ning oleks tagatud usaldusväärse info kogumine ja jagamine erinevatele huvigruppidele optimaalsete kuludega. Mainitud poliitika kujundamiseks ja elluviimiseks on koostamisel **Arvestusala Valge Raamat**³⁷ – valdkonna arendamisvahend, mis sisaldab toetavaid eesmäärke, peamisi sõlmküsimusi ja ettepanekuid meetmeteks.

Nii hõivet kui oskuste vajadust mõjutav oluline tegevussuund Eesti AA valdkonnas on paberarvetelt e-arvetele üleminek: e-arvete vastuvõtu kohustus avaliku sektori asutustel tekib alates 2016. aasta II poolaastast ja neile üldine e-arvete saatmise kohustus alates 2017. aasta I poolaastast.³⁸ Vastavat regulatsiooni näeb ette RM-i poolt 2015. aasta lõpus kooskõlastusele saadetud **raamatupidamise seaduse muutmise eelnõu**, mis sisaldab halduskoormust kahandavat, paberivabal tehnoloogial põhinevat aja- ja töömahusäästlikku raamatupidamiskorralduse ning aruandluse regulatsiooni. E-arvetele üleminek aitab pikemas perspektiivis hoida kokku era- ja avaliku sektori kulusid, vähendada tehnilist tööd ja selleks kuluvat tööaega, tõsta andmete kvaliteeti ja ennetada vigade tekkimist.³⁹

RM tellimusel viis Ernst ja Young Baltic AS 2015. a läbi mõju-uuringu „**E-arvetele ülemineku mõju hindamine**“, mille käigus hinnati lisanduvaid kulusid ning mõju mikro-, väike- ja keskmistele ettevõtetele seoses e-arvete kohustuslikuks tegemisega era- ja avaliku sektori vahelistes äritehingutes. Protsessi (rahalist) kogumõju hinnati positiivseks. Täpsemat mõju AA valdkonna tööhõivele, oskuste ja täiendõppe vajadusele antud uuringu käigus ei analüüsitud.⁴⁰

³⁷ Arvestusala Valge Raamat (kavand).

³⁸ Raamatupidamise ja tarbijakaitse seaduse muutmise seadus (eelnõu): <http://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/748a2ca9-51ea-4589-9e48-7a87a0958673#eXC0cvKc>

³⁹ Rahandusministeeriumi koduleht: <http://www.fin.ee/e-arved/?highlight=e-arved>

⁴⁰ Uuring „E-arvetele ülemineku mõju hindamine“: [file:///C:/Users/kaire.somer/Downloads/E-arvetele%20%C3%BCleminetu%20m%C3%B5ju%20hindamine%20EY%20aruanne%2029%205%2015%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/kaire.somer/Downloads/E-arvetele%20%C3%BCleminetu%20m%C3%B5ju%20hindamine%20EY%20aruanne%2029%205%2015%20(3).pdf)

Kuna AA valdkonna spetsialistide töö oluline osa on erinevate aruannete koostamine ja esitamine, on valdkonda (halduskoormuse vähendamise näol) mõjutamas ka majandus- ja taristuministri, ettevõtlusministri, rahandusministri ja riigihalduse ministri 2015. aasta septembris algatatud halduskoormuse vähendamise ehk **nullbürokratia** projekt, millel on kaks põhisuunda: riigile esitatava aruandlusvajaduse kriitiline ülevaatus ning ettevõtjate halduskoormuse vähendamine andmeedastuse kaudu.⁴¹

Lähiaastatel mõjutab AA valdkonna hõivet ka käimasolev **haldusreform**, mille ühe eesmärgina on sõnastatud valitsemise ja teenuste korraldamise ökonoomsus.⁴² Kohalike omavalitsuste (KOV) ühinemisel koondatakse ka AA valdkonnaga seonduvad teenused, mille tulemusel muutub KOV-ides nii MA valdkonna töötajate arvuline kui ka oskuste vajadus. Eeldatavasti vajatakse haldusreformi tulemusel KOV-ides kõrgema kvalifikatsiooniga ja arvuliselt vähem töötajaid, aga milline see mõju täpsemalt on, ei ole seni üksikasjalikult uuritud.

PriceWaterhouseCoopers AS koostas RM-i tellimusel arvestusala uuringu „**Arvestusala õigusraamistiku ja praktika muutused aastatel 2004–2014**“ („*Changes in Estonian Legal Framework and Practices of Accounting and Auditing during 2004-2014*“).⁴³

Uuring keskendub eelkõige järgmiste muudatuste analüüsimisele nimetatud kümne aasta jooksul:

- 1) muudatused regulatsioonides, standardites ja juhendites;
- 2) muudatused järelevalve korralduses;
- 3) muudatused hariduses (sh kutse taotlemises ning täiendõppes);
- 4) muudatused kutse kvaliteedi tagamises;
- 5) muudatused (juhend)materjalide kvaliteedis ja kättesaadavuses.

Käsitletud on järgmisi valdkondi: (1) raamatupidamine, (2) auditeerimine (sh sisemine audiitortegevus) ning (3) haridus.

Muuhulgas hinnati, kas arvestusala üldine süsteem (sh järelevalve, kvaliteedi, hariduse ja jätkuõppe korraldus ning materjalide, sh regulatsioonide ja juhendite kättesaadavus) on piisavalt ja jätkusuutlikult rahastatud.

⁴¹ Nullbürokratia info: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kodulehel: <https://www.mkm.ee/et/nullburokraatia>; raamatupidamis- ja maksuinfoportaal: <http://www.rmp.ee/uudised/eelnoud/ministeerium-asub-analuusima-nullburokraatia-projekti-ettepanekuid-2015-12-03> ja Rahandusministeeriumi uuringus *Changes in Estonian Legal Framework and Practices of Accounting and Auditing during 2004-2014*: [file:///C:/Users/kaire.somer/Downloads/Changes%20in%20Estonian%20Legal%20Framework%20and%20Practices%20of%20Accounting%20and%20Auditing%20during%202004-2014_v2%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/kaire.somer/Downloads/Changes%20in%20Estonian%20Legal%20Framework%20and%20Practices%20of%20Accounting%20and%20Auditing%20during%202004-2014_v2%20(1).pdf)

⁴² <https://haldusreform.wordpress.com/haldusreformi-eesmark/>

⁴³ [file:///C:/Users/kaire.somer/Downloads/Changes%20in%20Estonian%20Legal%20Framework%20and%20Practices%20of%20Accounting%20and%20Auditing%20during%202004-2014_v2%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/kaire.somer/Downloads/Changes%20in%20Estonian%20Legal%20Framework%20and%20Practices%20of%20Accounting%20and%20Auditing%20during%202004-2014_v2%20(1).pdf)

Raporti põhijärelduste hulgas on ka soovitusi AA valdkonnas pakutava koolituse täiendamiseks nii kutse- kui kõrghariduse tasemel:

- 1) luua elektroonilised õppekeskkonnad, sealhulgas riiklike andmekogude demoversioonid;
- 2) eestikeelse raamatupidamisalase õppematerjali vähesuse tõttu tõlkida võõrkeelset õppekirjandust eesti keelde.

Tartu Ülikool koostas 2015. aastal MTÜ FinanceEstonia tellimisel uuringu „Eesti finantssektori inimvara seisund, tulevikuvajadused ja arendamine“.⁴⁴ Uuring kaardistas Eesti finantssektori spetsialistide ja juhtide olukorra tööturul: selgitati välja finantssektori inimvaraga seonduvad probleemid, tuvastati sellega seonduvad väljakutsed ning esitati ettepanekud finantssektori spetsialistide ja juhtide ettevalmistamiseks ja arendamiseks Eestis. OSKA AA valdkonnaga kattuvalt uuriti ka välise audiitortegevuse valdkonda.

Uuringu kokkuvõtlikud järeldused kattuvad suures osas OSKA arvestusala valdkonna analüüsi tulemustega:

- 1) finantssektori edasiseks arenguks on vaja lahendada kolm peamist kitsaskohta – muuta kõrgharidus rahvusvahelisemaks, saavutada tihedam koostöö valdkonna ettevõtetega ning koolitada analüütiliste oskustega spetsialiste;
- 2) finantssektori väärtus on määratletav inimvara väärtusega ja seetõttu on väga oluline pöörata tähelepanu sektori spetsialistide ja juhtide teadmiste ja oskuste planeerimisele, õpetamisele ja arendamisele;
- 3) vajadus ametite struktuuri muudatusteks, st madalamatel kvalifikatsiooniastmetel toimub tööjõuvajaduse vähenemine ja nõudlus on uute pädevuste järele;
- 4) nähakse enam vajadust spetsialistide järele, kellel on sügavad teadmised mingil kitsamal erialal ning lisaks laiemad teadmised ja oskused (nt IT valdkonnas);
- 5) kasvava olulisusega üldoskustena (lisaks IT-oskustele) nähakse oskust orienteeruda globaalsetes majandusmehhanismides, üldteadmisi juhtimisest, meeskonna- ja koostööoskust, suhtlemisoskust.⁴⁵

Spetsialistide ettevalmistuseks tehtud soovitustes on rõhutatud õppekavade ülesehitamisel silmas pidada vajadust anda nii erialaseid kui ka eelmainitud üldoskusi. Sõlmprobleemina nähakse ebapiisavat koostööd ülikoolide ja ettevõtete vahel ning praktikute vähest kaasamist õppeprotsessi, samas kui ettevõtted on selleks valmisolekut väljendanud.

⁴⁴ <http://www.financeestonia.eu/wp-content/uploads/2015/12/FinanceEstonia-Inimvara-uuring.pdf>

⁴⁵ Ibid.

AA valdkonna siseselt on 2015. a lõpu seisuga tulevikumõjusid oma tegevusalale hinnanud nii Eesti Siseaudiitorite Ühing (ESAÜ) (2011. a) kui ka Audiitorkogu (AK) (2015. a).⁴⁶ ESAÜ sõnastatud strateegilised eesmärgid keskenduvad nii ühingu kui esindusorganisatsiooni arendamisele ja rahvusvahelisele koostööle, samuti siseaudiitorite pakutava teenuse kõrge kvaliteedi tagamisele ja seda toetavale koolitus- ning arendustegevusele.⁴⁷ ESAÜ strateegia uuendamine on plaanis 2016. a.

AK on strateegias aastateks 2015–2020 seadnud eesmärgiks liikmete kutse- ja äritegevuse toetamise, mh koolitusvõimaluste pakkumine; kõrgekvaliteediliste ja Eesti ettevõtluskeskkonna arengut ning usaldusväärsust tagavate teenuste pakkumise toetamine; avalikkuse teadlikkuse tõstmine välisest audiitortegevusest. Strateegias kavandatud tegevuste elluviimine mõjutab nii tööhõivet kui ka oskuste arendamist, nt toetab teadlikkuse tõstmist vandeaudiitorite pakutavatest teenustest ja nende väärtusest ning seeläbi mõjutab nõudlust ja tööhõivet välise audiitortegevuse valdkonnas; pakub vandeaudiitorkonnale tulevikuoskuste vajadusele vastavaid koolitusvõimalusi (nt e-dokumentatsiooni teemal).⁴⁸

AA valdkonna ühe olulisema tulevikuoskuse – IKT-lahenduste tundmise ja kasutamise – teemalised riiklikud arenguvajadused ja võimalused on kirjeldatud „**Eesti infoühiskonna arengukavas 2020**“ ja „**Eesti elukestva õppe strateegias 2020**“. Esimesena mainitud arengukava seab sihiks kõrgema lisandväärtusega töökohtade kasvu kõrgemate IKT-oskuste kaudu. Sihi saavutamiseks toetatakse kõrgemate IKT-oskuste omandamist teiste kutse- ja kõrghariduse erialade raames ning teistes majandussektorites.⁴⁹

Elukestva õppe strateegia üks eesmärkidest on digipööre elukestvas õppes, mille saavutamiseks nähakse ette tegevusi nii digioskuste õpetamise parandamiseks erinevatel koolitustasemetel (sh nt e-õppevara, vajalik taristu) kui ka digipädevuste⁵⁰ õpetamiseks ja digipädevuste omandamise hindamismudelite väljatöötamiseks ja rakendamiseks nii õpetajatele, õpilastele, koolijuhtidele kui ka täiskasvanud õppijatele.⁵¹

⁴⁶ Eesti Raamatupidajate Kogul on strateegia koostamine plaanis 2016. a.

⁴⁷ Eesti Siseaudiitorite Ühingu koduleht: <http://www.siseaudit.ee/esau-juhatus/ulesanded-ja-strateegia>

⁴⁸ Audiitorkogu koduleht: http://www.auditorkogu.ee/docs/Audiitorkogu_strateegia_20152020

⁴⁹ Eesti infoühiskonna arengukava 2020: https://www.mkm.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/eesti_infouhiskonna_arengukava.pdf

⁵⁰ Digipädevused on valmisolek kasutada digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus teadmusühiskonnas nii töökohal, õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui kogukondades suheldes (Elukestva õppe strateegia 2020).

⁵¹ Eesti elukestva õppe strateegia 2020: <https://hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

3. VALDKONNA MAJANDUSLIK SEISUND; 3. ÜLEVAADE VALDKONNA TÖÖJÕUST

Järgneva statistilistel andmetel põhineva peatüki esimeses osas analüüsitakse valdkonna majanduslikku seisundit ning selle muutumist viimase kümne aasta jooksul. Peatüki teises osas antakse ülevaade arvestusala tööjõu hulgast ja struktuurist.

3.1 VALDKONNA MAJANDUSLIK SEISUND JA ARENGUDÜNAAMIKA

Tööjõunõudlus on tuletatud nõudlus ehk vajadus tööjõu järele tekib tootmise või teenuse pakkumise mahu ning tööjõu kasutamise efektiivsuse kombinatsioonist. Valdkonna tööjõuvajadust mõjutavate tegurite arengute analüüs võimaldab asetada tööjõu vajaduse hinnangud valdkonna arengu konteksti. Ainult tööhõive arenguid vaadates on keeruline otsustada, kas analüüsitava valdkonnas on tööjõuvajadus kasvamas või kahanemas. Valdkonna majandusnäitajate analüüs aitab kirjeldada valdkonna hetkeseisundit ja lähimineviku arengudünaamikat, mille põhjal saab teha võimalikke ennustusi valdkonna arengu kohta lähitulevikus. Majandusnäitajad võimaldavad hinnata valdkonna kaalu ja positsiooni Eesti majanduses (nt lisandväärtusesse või käibesse panustamise seisukohalt), sektori võimalikke kitsaskohti ning arenguvõimalusi (nt tööjõukulude ja tootlikkuse näitajate kaudu).

AA on pigem kutsealapõhine valdkond, mis ei ole koondunud vaid ühte majandussektorisse, kuna AA spetsialistid töötavad kõigis majandussektorites. Seega on selle valdkonna seisundit kirjeldavaid majandusnäitajaid keerulisem leida. AA valdkonna arengu prognoosimiseks annavad olulist infot valdkonda mõjutavad regulatiivsed muudatused ja tehnoloogilised trendid. Statistiliste näitajate osas on võimalik siiski kirjeldada raamatupidamise ja auditeerimise põhitegevusalaga ettevõtete⁵² (kus töötab ligi veerand valdkonna töötajatest) seisundit ning arengut.⁵³

⁵² EMTAK-i kood M692 „Raamatupidamine ja auditeerimine“.

⁵³ Aluseks on peamiselt Statistikaameti uuringu EKOMAR andmed. Vt tabelid EM001: „Ettevõtete tulud, kulud ja kasum tegevusala (EMTAK 2008) ja tööga hõivatud isikute arvu järgi“ ja EM008: „Ettevõtete lisandväärtus ja tootlikkusnäitajad tegevusala (EMTAK 2008) ja tööga hõivatud isikute arvu järgi“: <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/databasetree.asp>

Arvestama peab, et see kirjeldab peamiselt raamatupidamissektorit, kuna audiitorettevõtjaid on raamatupidamisettevõtetega võrreldes suhteliselt vähe. Samuti on siseaudiitorid reeglina palgal samas organisatsioonis, kus nad siseauditi kutsealaselt tegutsevad (st siseaudiitorid ei tööta enamasti arvestusala ettevõtetes).

3.1.1 Ettevõtete arv

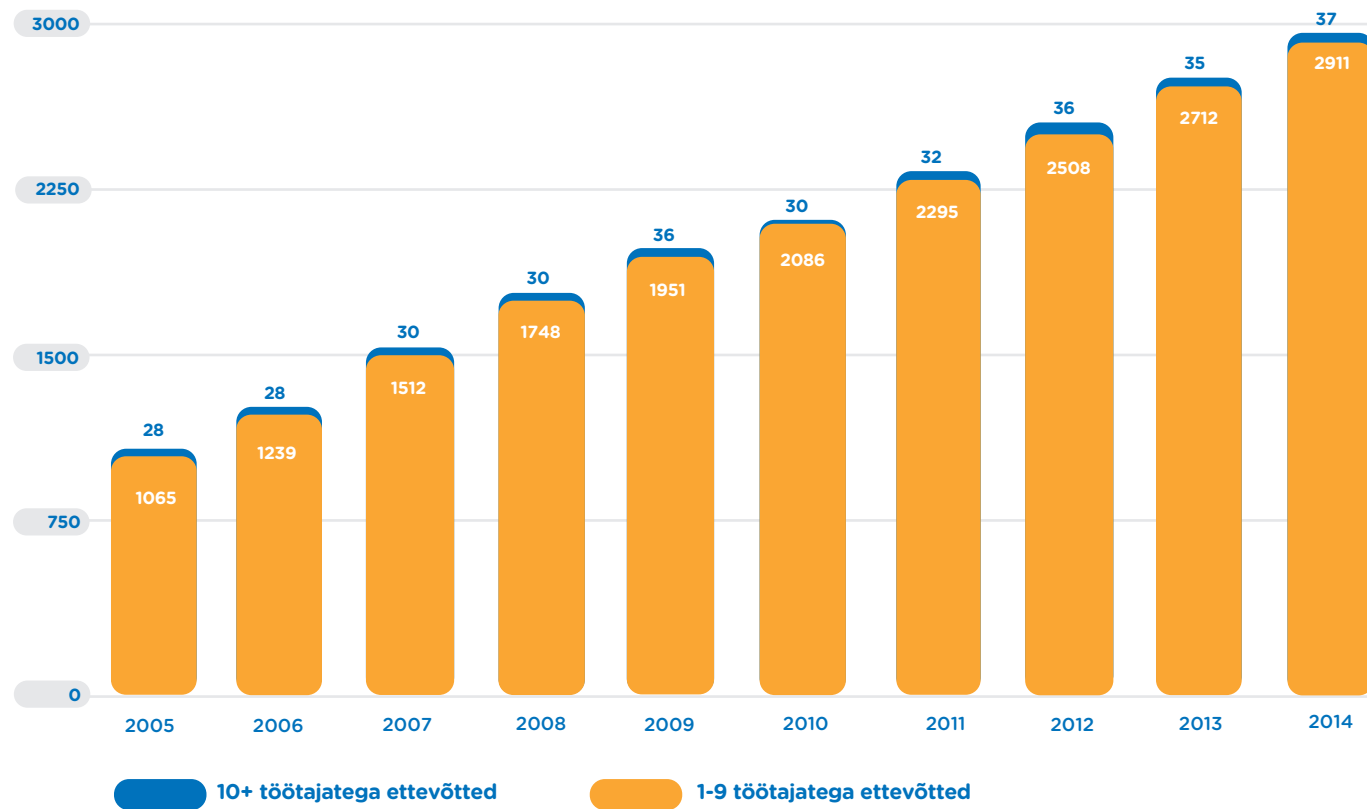
Arvestusala struktuuri osas on toimunud selge areng raamatupidamisteenuse sisse ostmise suunas sellele spetsialiseerunud firmadest. Seoses sellega on arvestusala ettevõtete arv kasvanud kümne aastaga ligi kolmekordseks ning nendes töötavate inimeste arv enam kui 2,5-kordseks (vt joonis 2 ja joonis 10). 2014. aastal tegutses Eestis 2948 arvestusala ettevõtet 5100 töötajaga. Samas tööturul tervikuna raamatupidajate arv kasvanud ei ole (vt ptk 3.2). Arvestusala ettevõtted moodustasid 2014. aastal kõigist Eesti ettevõtetest 4%.

99% raamatupidamise ja auditeerimise tegevusala ettevõtetest on mikroettevõtted (st vähem kui 10 töötajaga) ning selle tegevusala ettevõtetes hõivatutest töötab mikroettevõtetes kolmveerand. Siiski on turul ka paar üle 100 töötajaga ettevõtet.

Kuna suund on jätkuvalt pigem raamatupidamisteenuse koondumisele spetsialiseerunud ettevõtetesse, võib oodata majandusarvestusettevõtete arvu jätkuvat kasvu. Arvestades, et suurem osa raamatupidajaid töötab täna veel siiski erinevate tegevusala-dega asutustes-ettevõtetes ning vähem spetsialiseerunud raamatupidamisfirmades, on koondumisruumi veel piisavalt. Samas ei pruugi raamatupidamisettevõtete arvu kasv jätkuda senisega võrreldes samas tempos, kuna raamatupidamis- ja maksusüsteemide arendamisel on Eestis eesmärgiks võetud saavutada selline lihtsuse ja automatiseerituse tase, et mikroettevõtetel ei oleks eraldi raamatupidajat vaja (Aruandlus 3.0).

JOONIS 2. Raamatupidamise ja auditeerimise põhitegevusalaga ettevõtete arv, 2005-2014

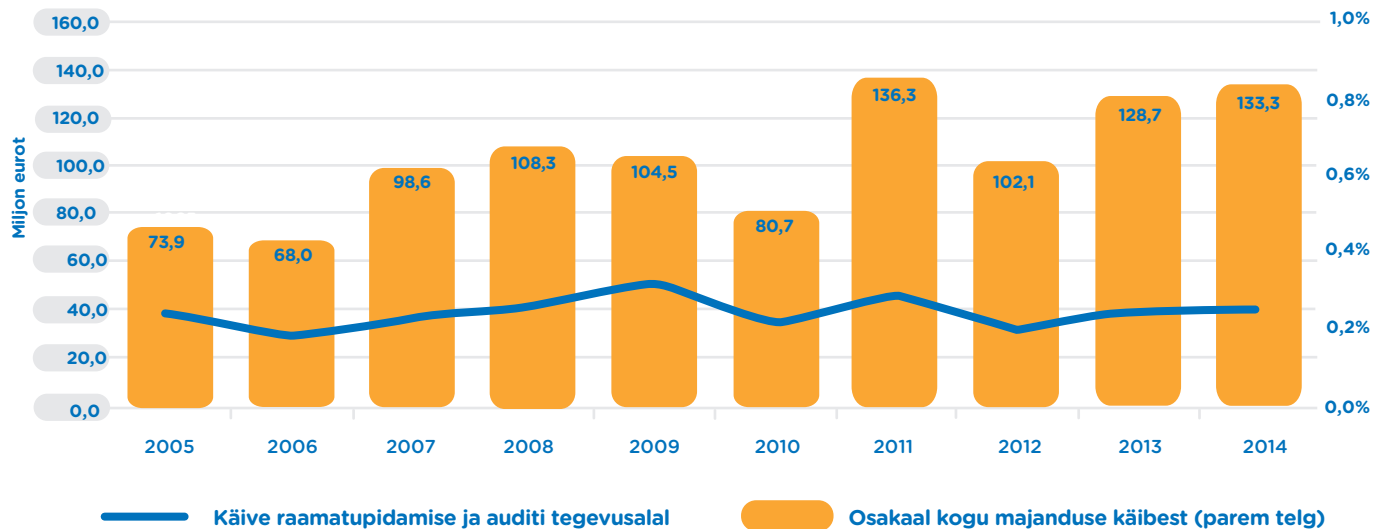
3.1.2 Käive

Raamatupidamise ja auditeerimise põhitegevusalaga ettevõtete kogukäive kahekordistus perioodil 2005–2014 (vt joonis 3). Majanduskriis andis 2010. aastal küll ajutise tagasilöögi ning käive langes buumieelse taseme lähedale, kuid juba 2011. aastal oli valdkonna ettevõtete kogukäive taas rekordiline: 136 miljonit eurot. Samas on keskmine käive ettevõtte kohta langenud, st ettevõtted on keskeltläbi muutunud väiksemaks nii töötajate arvu kui käibe mõttes.

Majanduskriis andis ajutise tagasilöögi ka vaadeldud tegevusala ettevõtete kasumile, kuid 2013–2014 (kiirstatistika alusel ka 2015) oli tegevusala ärikasum kokku taas majandusbuumi tasemel (arvestades vahepeal toimunud ettevõtete arvu kasvu, oli kasum ühe ettevõtte kohta siiski ligi kaks korda väiksem).

Raamatupidamis- ja auditiettevõtete käibe osakaal kogu majanduse summaarsest käibest on siiski väike, jäädes 0,25% kanti. Käibe osatähtsus kogu majanduses jäi vaadeldud perioodil ligikaudu samaks. Samas, arvestades valdkonna ettevõtete arvu hüppelist kasvu, on protsentuaalne panus kogu majanduse müügikäibesse ühe ettevõtte kohta siiski langenud.

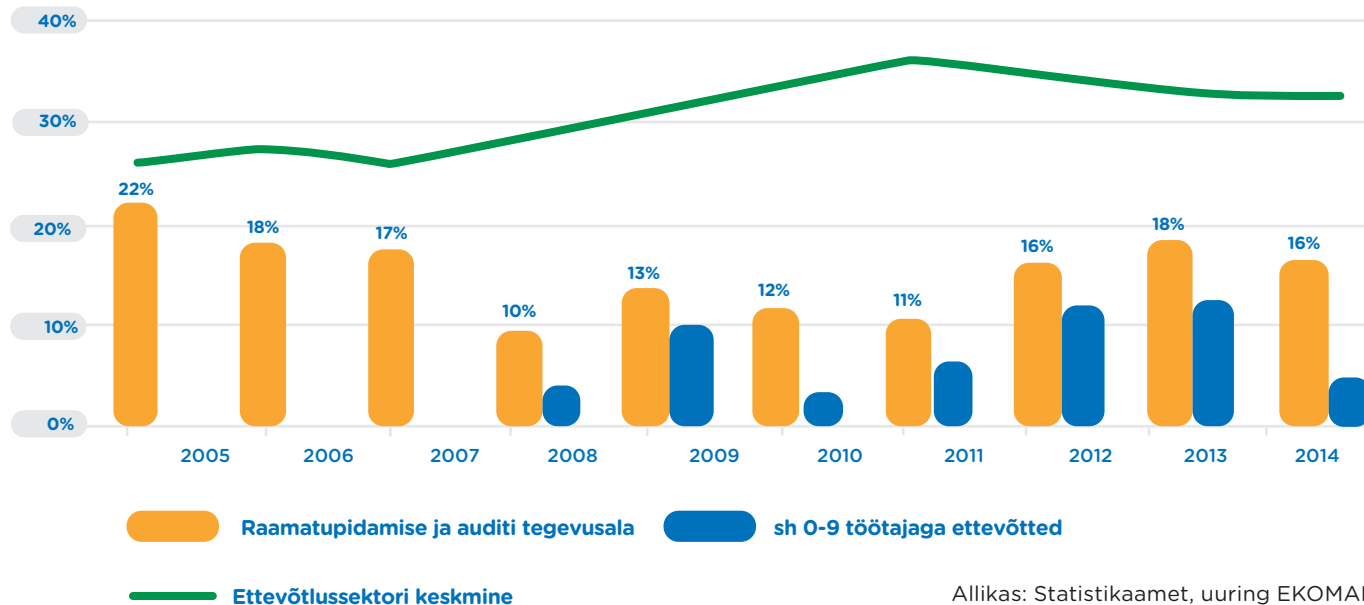
JOONIS 3. Raamatupidamise ja auditeerimise põhitegevusalaga ettevõtete käive, 2005–2014

Ekspordi osakaal raamatupidamise ja auditeerimise tegevusala ettevõtete käibes (mõõdetud kui müük mitteresidentidele) langeb eelmise kümnendi teises pooles majanduskriisi sisenedes mõne aastaga viiendikult kümnendikule. Viimastel aastatel on ekspordi osatähtsus valdkonna ettevõtete käibes pigem taas kasvanud (vt joonis 4). 2013. aastal moodustas mitteresidentidele müüdud toodete-teenuste osakaal käibes taas ligi viiendiku (18%), 2014. aastal pisut vähem. Majanduse keskmisele ekspordi osakaalule (34% 2014. aastal) jääb see siiski alla.

Võrreldes mikroettevõtetega on valdkonna 10 ja enama töötajaga ettevõtted rohkem välisriigi klientidele orienteeritud. Kui valdkonna ettevõtetest moodustavad need vaid pisut üle 1%, siis sektori ekspordikäibest andsid nad 2013. aastal üle poole (55%).

JOONIS 4. Raamatupidamise ja auditeerimise tegevusala ettevõtete ekspordi osakaal käibest⁵⁴, 2005-2014

Allikas: Statistikaamet, uuring EKOMAR, tabel EM001

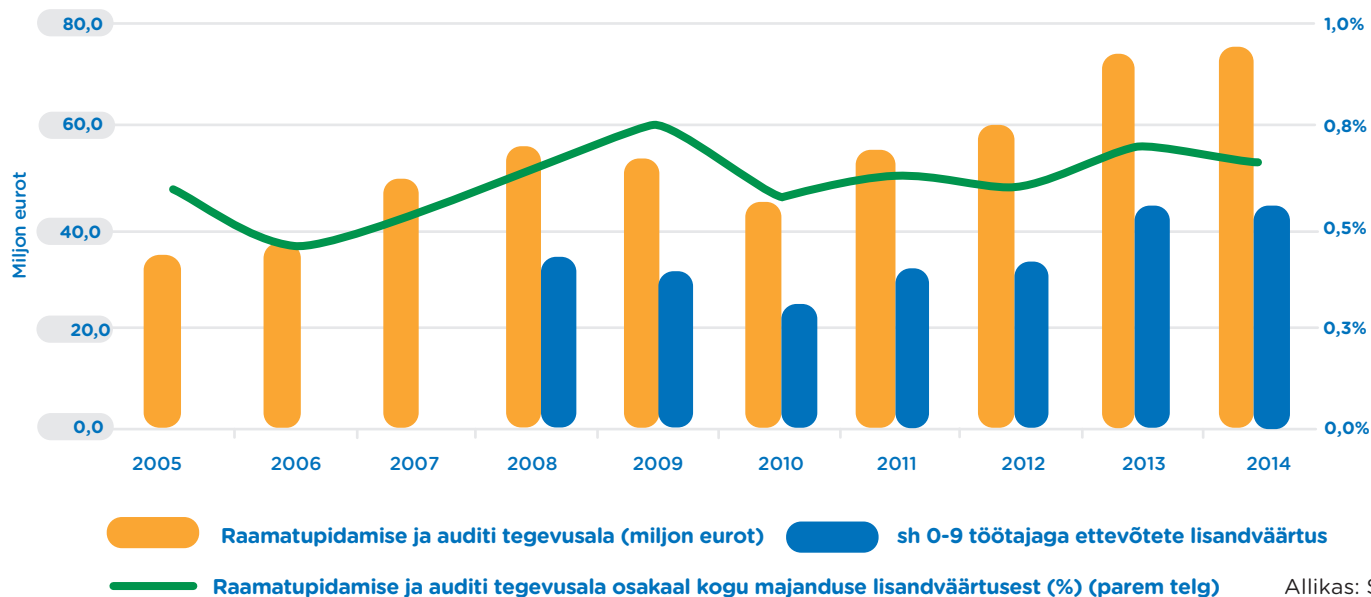
⁵⁴ Eksporti on siin mõõdetud kui müüki mitteresidentidele. Müük mitteresidentidele – müügitulus sisalduv toodete, kaupade ja teenuste müük välismaal registreeritud juriidilistele isikutele või alaliselt väljaspool Eestit elavatele füüsilistele isikutele.

3.1.3 Lisandväärtus ja tootlikkus

Sarnaselt käibega kasvas vaadeldud perioodil enam kui kahekordseks ka raamatupidamise ja auditeerimise tegevusala ettevõtetes loodud lisandväärtus, olles 2014. aastal üle 74 miljoni euro (vt joonis 5). Lisandväärtusest ligi poole andsid 10 ja enama töötajaga ettevõtted, kuigi arvuliselt on neid valdkonnas vaid veidi üle 1%.

Kogu majanduse lisandväärtusest moodustas raamatupidamis- ja auditiettevõtetes loodu alla 1%. Eelmisel kümnendil selle osatähtsus kasvas, kuid uuel aastakümnel on jäänud pigem stabiilseks. Tegevusala tööviljakuse näitajad ei ole kümne aastaga oluliselt kasvanud ning on maha jäänud Eesti keskmisest. Tööjõukulude suhe loodud lisandväärtusesse on pigem halvenenud, st tööjõukulu ühiku kohta suudetakse luua vähem lisandväärtust (vt joonis 6).

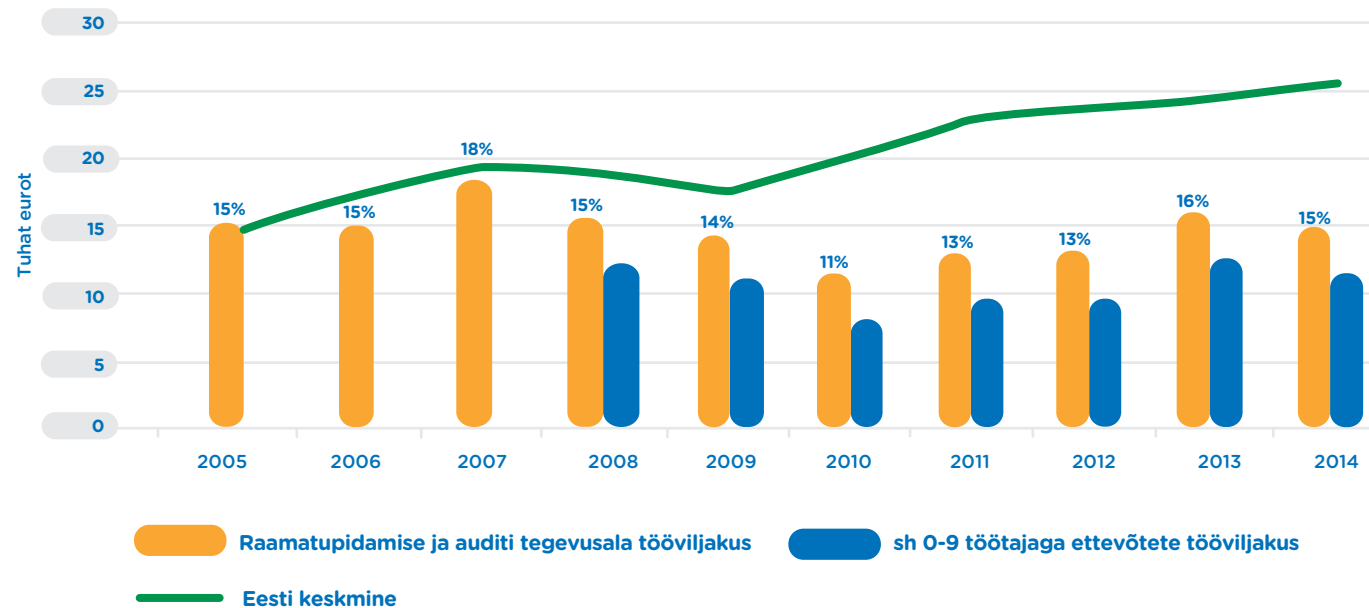
JOONIS 5. Raamatupidamise ja auditeerimise tegevusala ettevõtete lisandväärtus⁵⁵, 2005–2014

Allikas: Statistikaamet, uuring EKOMAR, tabel EM008

⁵⁶ Lisandväärtus – rahalises väljenduses toodang (teenused), millest on maha arvatud vahetarbimine (e kaubad ja teenused, mida ettevõtted on oma töö käigus kasutanud).

JOONIS 6. Raamatupidamise ja auditeerimise põhitegevusalaga ettevõtete tootlikkus (lisandväärtus hõivatu kohta),⁵⁶ 2005-2014

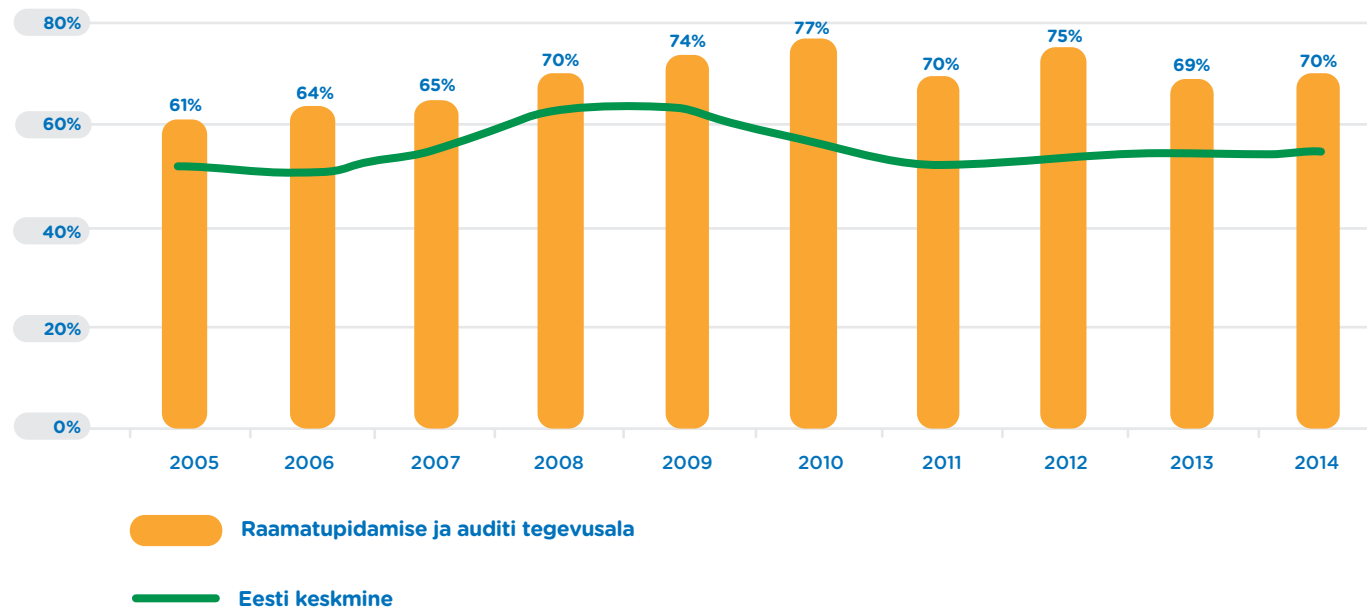

Allikas: Statistikaamet, uuring EKOMAR, tabel EM008

⁵⁶ Tootlikkus e tööviljakus hõivatu kohta lisandväärtuse alusel (tuhat eurot). Töövilkus hõivatu kohta lisandväärtuse alusel – lisandväärtus/tööga hõivatud isikute arv.

Arvestusala ettevõtete tööjõukulude suhe lisandväärtusesse näitab, et tegemist on keskmiselt tööjõumahukama tegevusalaga ning tööjõukulude osatähtsus on kümne aastaga pigem kasvanud (vt joonis 7). Tööjõukulude kasv koos tööjõunappusega on majanduses üldiselt automatiseerimist soodustavad protsessid.

JOONIS 7. Raamatupidamise ja auditeerimise põhitegevusalaga ettevõtete tööjõukulude osakaal lisandväärtusest,⁵⁷ 2005-2014

Allikas: Statistikaamet, uuring EKOMAR, tabel EM008

⁵⁷ Tööjõukulud – palk ning sellelt arvestatud sotsiaalmaks ja töötuskindlustusmaks. Tööjõukulu suhe lisandväärtusesse – tööjõukulud/lisandväärtus.

3.1.4 Keskmine palk

CV-Online'i portaali Palgad.ee⁵⁸ andmetel oli 2015. aastal raamatupidajate keskmine palgatase üle Eesti keskmise, kuid erineva oskustasemega positsioonide palkade vahel on suured käärid: nooremraamatupidaja keskmine netokuupalk täistööaja puhul oli 704 eurot, raamatupidajal 862 eurot, vanemraamatupidajal 1024 eurot, pearaamatupidajal 1257 eurot ning finantsjuhil 2055 eurot. Eeltoodust nähtub, et pearaamatupidaja töötasu ületab nooremraamatupidaja oma ligi kahekordselt ning finantsjuhi keskmine palk ületab omakorda märgatavalt pearaamatupidaja palka. Finantsjuhi positsioon kuulus CV-Online'i andmetel seejuures 15 kõrgemini tasustatud positsiooni hulka Eestis.⁵⁹ Võrdluseks: keskmine netokuupalk oli Statistikaameti andmetel 2015. aastal 855 eurot.⁶⁰

Ka siseaudiitorite palgatase on keskmisest oluliselt kõrgem. CV-Online'i andmetel kuulub siseaudiitori positsioon 50 kõige kõrgemapalgalise ameti hulka, kus keskmine netopalk oli 2015. aastal 1516 eurot. Fontese palgauuringu järgi, mis eristab siseauditeerimise kutsealal ka erinevaid ametitasemeid, jäävad erinevate siseauditeerimise ametitasemete brutopalgad 1100–3000 euro vahemikku. Seega algab nooremsiseaudiitorite palgatase keskmine laias laastus vanemraamatupidaja palgatasemest.

Välise audiitortegevuse palgatase ületab samuti oluliselt Eesti keskmist palgataset. Keskmine palk välise audiitortegevuse kutsealal on keskmiselt kõrgem kui finants- ja juhtimisarvestuses. CV-Online'i andmetel oli keskmine netokuupalk audiitori positsioonil 1406 eurot ja audiitori abil 878 eurot.

Mõneti teise nurga alt avab palgakulude teemat joonis 8, mis kajastab arvestusala ettevõtete keskmist palgakulu töötaja kohta. Selle järgi on arvestusala ettevõtetes keskmine töötajale makstav palk Eesti keskmisest madalam. Arvestusala ettevõtete palgakulu töötaja kohta on alates 2010. aastast kasvanud ettevõtlussektori keskmisega samas tempos, kuid jääb absoluutsummana sellele alla. Põhjust tuleb siin otsida ilmselt mikroettevõtete (sh 1 töötajaga ettevõtete) ülisuures osakaalus raamatupidamisettevõtete puhul, kus on võimalik, et töötasu kombineeritakse omanikutuluga. Samuti viitab nähtuv tendents osalise töötaja suhteliselt suurele mahule raamatupidamisettevõtetes. CV-Online'i andmed kajastavad pigem suuremate ettevõtete palgataset, kes värbavad uut tööjõudu tööotsinguportaalide kaudu.

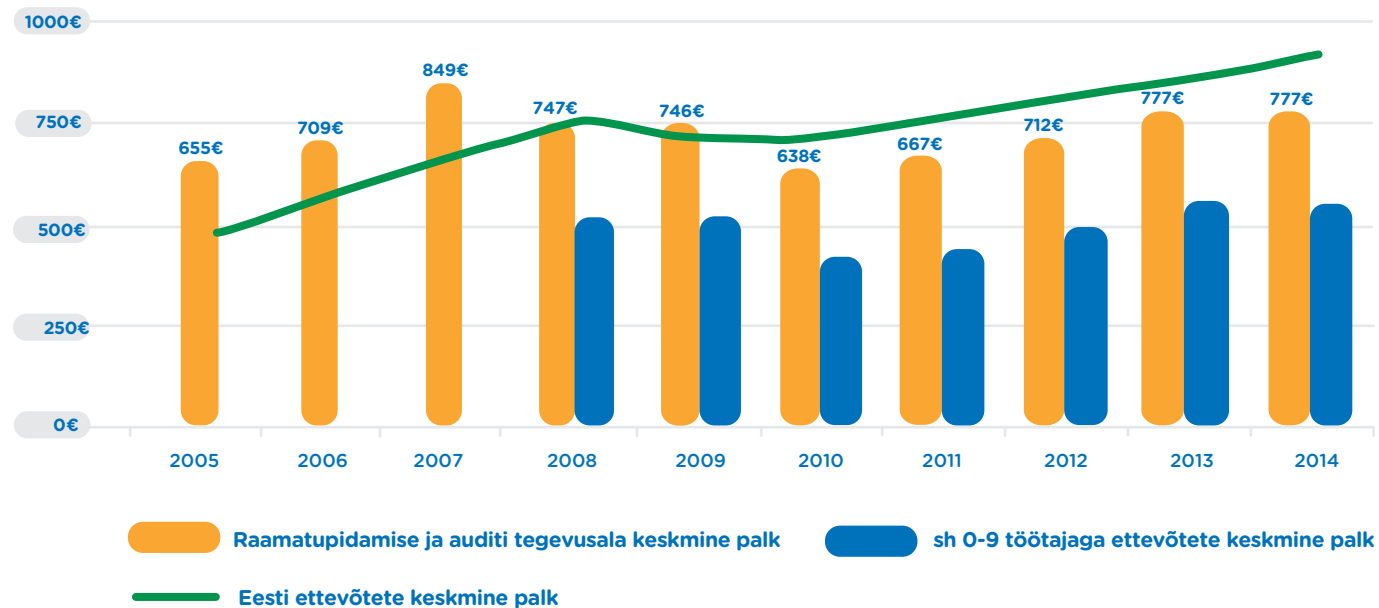

⁵⁸ www.palgad.ee/salaryinfo ja www.cv.ee/blog/50-levinuma-positsiooni-tootasud-nov2015/

⁵⁹ arileht.delfi.ee/news/uudised/palgatipp-vaata-millise-too-eest-saab-eestis-enim-palka?id=71105971

⁶⁰ Statistikaameti palgastatistika, tabel PA633: „Täis- ja osalise töötajaga töötajate töötatud tunnid ja keskmine brutotunnitasu soo ja ametiala järgi, oktoober“.

JOONIS 8. Raamatupidamise ja auditeerimise tegevusala ettevõtete keskmine brutokuupalk (palgakulu töötaja kohta⁶¹), 2005-2014

Allikas: Statistikaamet, uuring EKOMAR, tabel EM001

⁶¹ Keskmine brutokuupalk on arvatud Statistikaameti ettevõtlusaruande EKOMAR baasil töötajate palgakulu ja aasta keskmise töötajate arvu jagatisena 1 kuu kohta. Palgakulu töötaja kohta on arvestatud olenemata tema töökoormusest. Arvud erinevad Statistikaameti palgastatistikast, kuna viimane taandab palgad täiskoormusele.

3.2 HÕIVATUD ARVESTUSALA VALDKONNAS

3.2.1 Hõivatute arv valdkonnas ja põhikutsealadel

AA valdkonna keskmine töötajate arv aastatel 2011–2013 oli hinnanguliselt 22 600 inimest, mis moodustas ligikaudu 3,4% kogu tööga hõivatud rahvastikust.⁶²

Kuna see OSKA uurimisvaldkond moodustatigi peamiselt kutseala põhiselt, siis katavad AA põhikutsealad kogu valdkonna tööhõivest lõviosa, ligi 22 000 (ülejäänu moodustavad arvestusala ettevõtete tugitöötajad, kõrvaltegevusaladel töötajad või väga väikeste ametialade esindajad).

Põhikutsealadest on konkurentsilt suurim finants- ja juhtimisarvestus, hõlmates hinnanguliselt ligi 20–21 tuhat töötajat. Sise- ja välisauditeerimise põhikutseala töötajate arv statistikast täpselt välja ei tule⁶³, nende arvule saab anda hinnangu registrite ja kutseühingute liikmelisuse põhjal. Raamatupidamisettevõtete ja audiitorettevõtjate tasandil ei ole samuti põhikutsealade vahel piiri tõmbamine alati võimalik. Kuigi on olemas puhtalt raamatupidamis- või audititeenuseid pakkuvaid ettevõtteid, liigub ettevõtete teenusepakett pigem mitmekesisuse suunas (auditi-, maksu- ja nõustamisteenused, raamatupidamis- ja personali arvestusteenused). Lisaks pakuvad mitmed audiitorettevõtjad ka siseauditi teenust, kuigi oma olemuselt on see funktsioon tavaliselt kaetud organisatsiooni enda sees.

Vandeaudiitorite arvu võib hinnata audiitortegevuse registri⁶⁴ alusel. Registrit peetakse elektrooniliselt vandeaudiitorite, audiitorettevõtjate, avaliku sektori vandeaudiitorite, siseaudiitorite, Audiitortegevuse seaduse § 30 alusel tunnustatud isikute ja kolmanda riigi vandeaudiitorite kohta ning seda haldavad RM ning AK. AK-l on ligi 350 vandeaudiitorist ja 150 audiitorettevõtjast liiget.⁶⁵ AK ning ekspertide hinnangul on aktiivselt tegevate vandeaudiitorite hulk ligi 300. Välise audiitortegevuse põhikutseala töötajate arv kokku on ilmselt vähemalt kaks korda suurem, kuna lisaks vandeaudiitoritele töötavad valdkonnas ka vandeaudiitorite assistendid jne.

⁶² MKM-i OSKA andmestiku põhjal (MKM-i tööjõuprognoosi aluseks olev andmestik, mis põhineb tööjõu-uuringu andmetel tööga hõivatute arvu ning sektoriti jagunemise kohta ning REL2011 andmetel tööjõu jagunemise kohta ametialati).

⁶³ Vandeauditorkonna (vandeauditid ja assisendid) arvu hindamisel on probleemiks, et ametite klassifikaatoris (ISCO) kuuluvad nad raamatupidajatega sama koodi alla (tippspetsialistide rühma kuuluv kood 2411 „Raamatupidajad“). Siseauditid kuuluvad koodi alla 2421 „Juhtimis- ja korraldusvaldkonna analüütikud“.

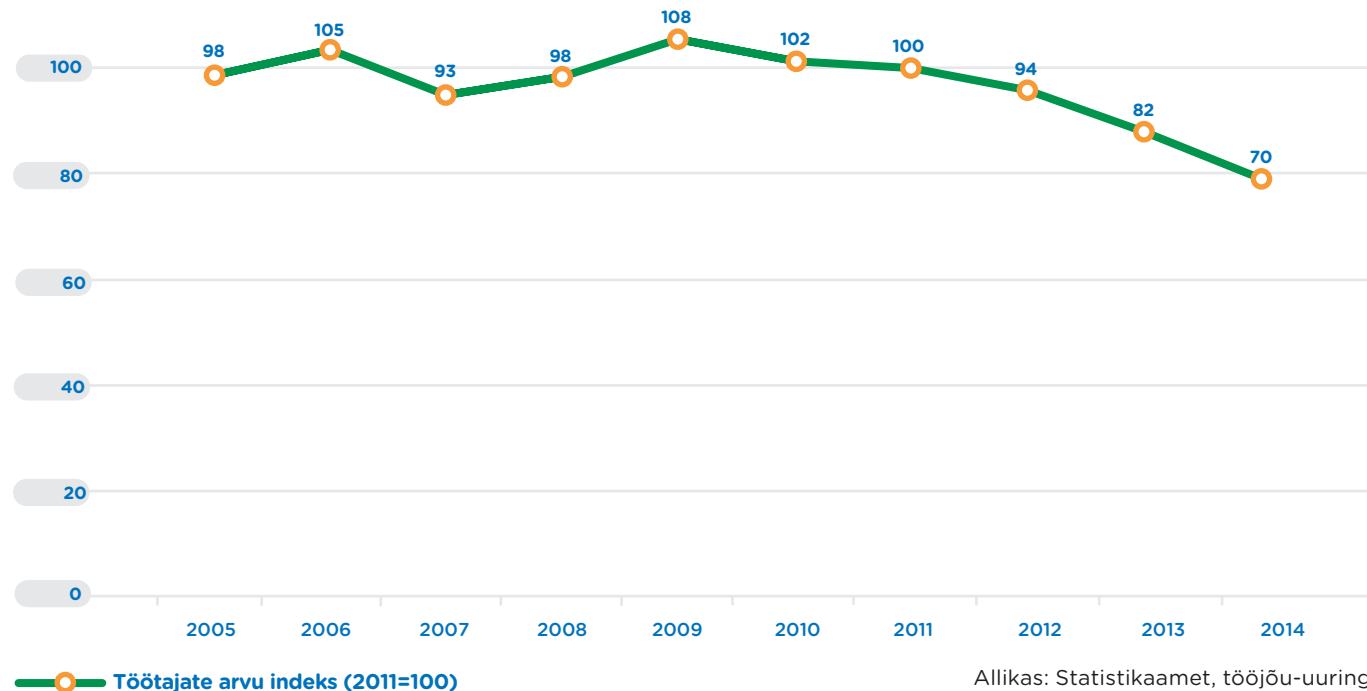
⁶⁴ <https://www.auditortegevus.ee/lr1/web/guest/valisaudit/register>

⁶⁵ Seisuga 07.02.2016 oli AK-l 358 vandeaudiitorist ja 150 audiitorettevõtjast liiget.

ESAÜ hindab tegutseva siseaudiitorkonna suuruseks ca 300 inimest,⁶⁶ seega on tegemist võrdlemisi väikesearvulise ametialaga. Suur osa siseaudiitoritest töötab (vastavalt Audiitortegevuse seadusest ja muudest eriseadustest tulenevatele siseauditi nõuetele) suurettevõtetes, finantsettevõtetes, valitsussektoris või avalik-õiguslikes üksustes.

Kuigi viimased detailsed andmed tööhõive kohta ametialati pärinevad 2011. a rahvaloendusest, siis tööjõu-uuringu koondväljavõtte majandusarvestuse suuremate ametialade⁶⁷ kohta viitab, et majandusarvestuse spetsialistide arv võib just viimastel aastatel olla langema hakanud (vt Joonis 9). See peegeldaks ka valdkonna trende automatiseerimise ja optimeerimise suunas.

JOONIS 9. Arvestusala spetsialistide arv indeksina (2011=100), 2005-2014

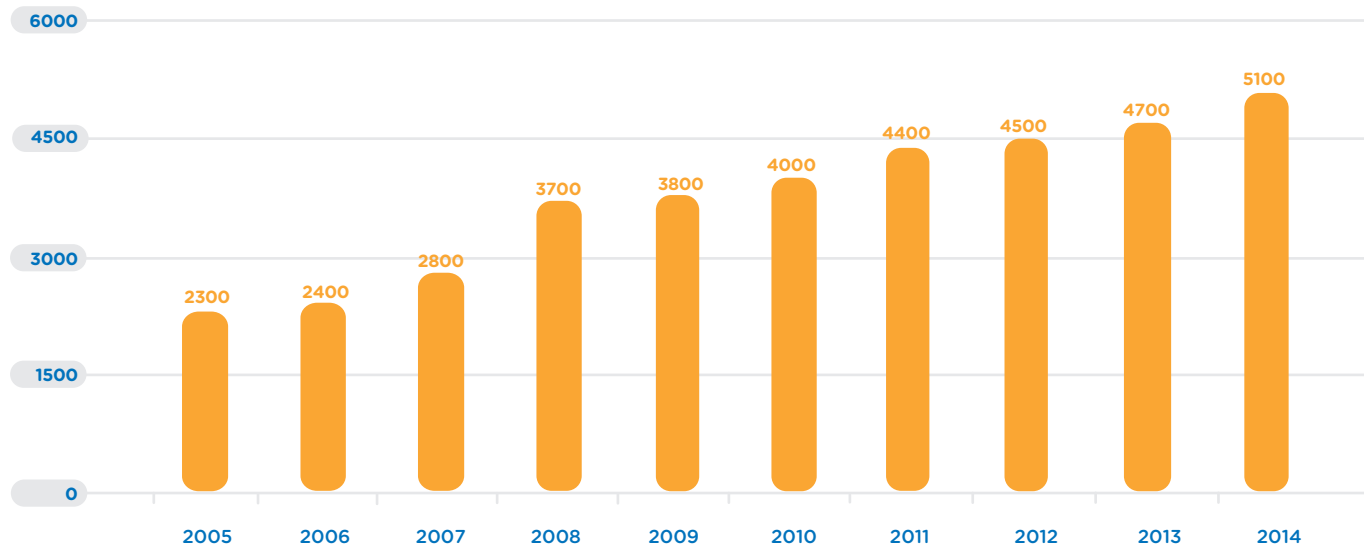
⁶⁶ ESÜ-l on ligi 230 liiget (kõik siseaudiitorid ühingusse ei kuulu). Avaliku teenistuse registris on 88 siseaudiitorit.

⁶⁷ ISCO08 ametirühmad: 1211 „Juhid finantsalal“, 2411 „Raamatupidajad“, 3313 „Raamatupidamise keskastme spetsialistid“, 4313 „Palgaarvestajad“.

3.2.2 Hõivatud valdkonna ettevõtetes ja teistes sektorites

Üldiselt on suunaks, et raamatupidamisega seotud funktsioone ei täideta enam organisatsiooni siseselt, vaid pigem ostetakse teenust sisse raamatupidamisfirmadelt. Sellega on seotud nii raamatupidamisettevõtete arvu kui nende töötajaskonna oluline kasv. Kui üldiselt on raamatupidajate arv pigem languses, siis raamatupidamise ja auditeerimise tegevusala ettevõtete töötajaskond kasvas aastatel 2005–2014 enam kui kahekordseks, 2300-lt 5100-ni (vt joonis 10). Arvestades raamatupidamisettevõtete ja audiitorettevõtjate suhtarvu, on arvestusala ettevõtetes peamiselt kasvanud raamatupidajate arv. Lühiajastatistika le tugi- nedes või kasv olla 2015. aastal siiski peatunud. Teistest sektoritest enam on raamatupidajaid tööl kaubanduses, veonduses ja laonduses, avalikus sektoris ja töötlevas tööstuses.

JOONIS 10. Tööga hõivatute arv raamatupidamise ja auditeerimise tegevusala⁶⁸ ettevõtetes, 2005-2014

Allikas: Statistikaamet, uuring EKOMAR, tabel EM001

⁶⁸ Tegevusala M692 „Raamatupidamine ja auditeerimine; maksualane nõustamine“.

3.2.3 Hõivatud arvestusala kutsealadel

Kuigi AA valdkonna põhikutsealad esindavad n-ö valgekraeliste ametialade kõiki kvalifikatsioonitasemeid – juhtidest ja tippspetsialistidest keskastme spetsialistide ja kontoriametnikeni –, on see valdkond arvuliselt suures osas tippspetsialisti-keskne (vt joonis 11).

AA kutsealade esindajatest üle poole (aastatel 2011–2013 keskmisena hinnanguliselt 11 500) moodustavad finants- ja juhtimisarvestuse tippspetsialistid, kuhu kuuluvad nii pea- ja vanemraamatupidajad⁶⁹ kui ka kontrollid, majandusarvestuse analüütikud ja arendusjuhid.

Ligi kolmandiku valdkonna tööjõust moodustavad keskastme raamatupidajad (hinnanguliselt 6800) ning suhteliselt väikese osa (u 1300) kõige madalama kvalifikatsioonitasemega raamatupidamistöö tegijad – palgaarvestajad, arveametnikud jmt. Finantsjuhte on valdkonna koguhõivest alla 10 protsendi (siia on hõlmatud ka mõnisada raamatupidamise ja auditeerimise tegevusala ettevõtete juhti⁷⁰).

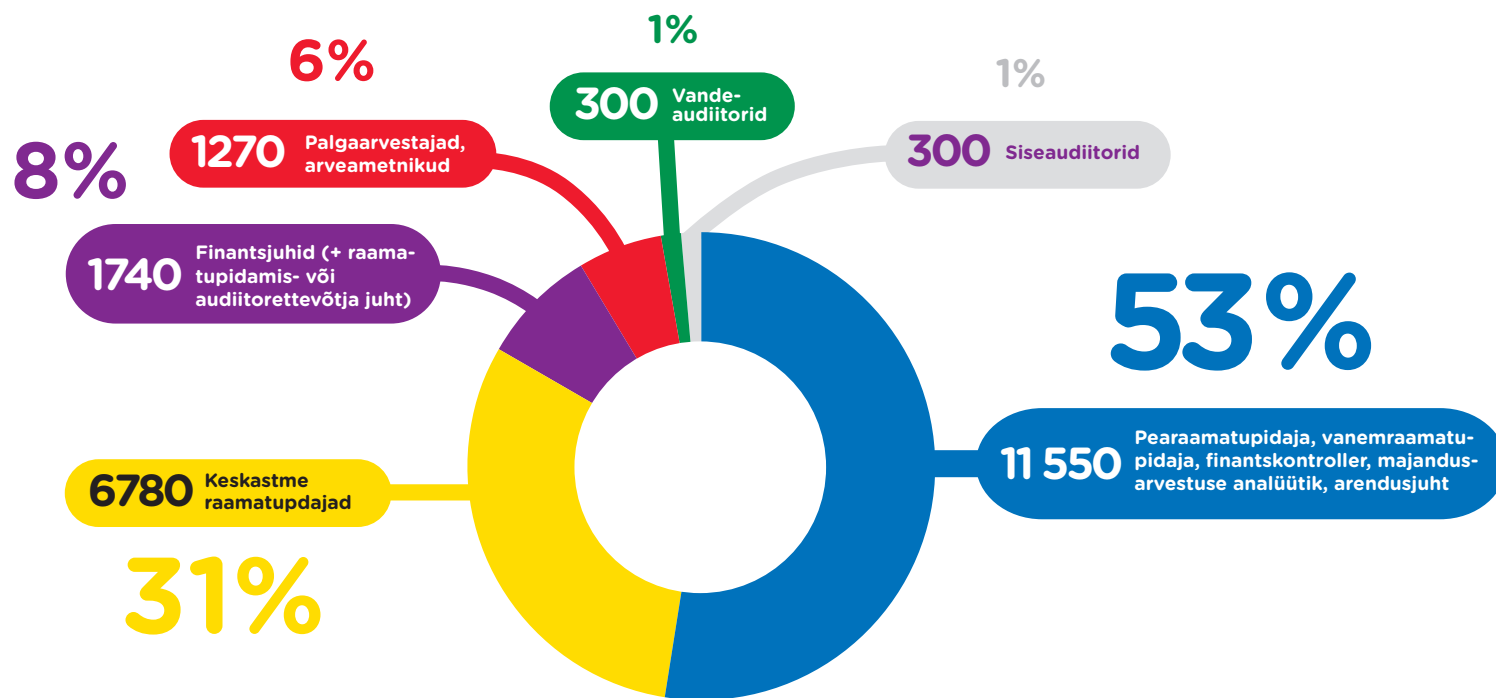
Nii sisemise kui välise audiitortegevuse põhikutsealad kuuluvad tööhõivelt ametite klassifikaatori kohaselt tippspetsialisti tasandile. Mahud on siin küll finants- ja juhtimisarvestusega võrreldes väikesed (vt eelmine alapeatükk).

⁶⁹ Selgituseks, et kuna vastava ISCO08 tippspetsialistide ametirühma nimi on „Raamatupidajad“, siis ilmselt kiputakse sellesse klassi kodeerima raamatupidajaid ka juhtudel, kui töötaja oskustase ei ole kindlalt teada, seega võib selle rühma suurus olla keskastme raamatupidajate arvult üle hinnatud.

⁷⁰ Kuna valdkonnas domineerivad mikroettevõtted, siis enamik ettevõtetejuhte kodeeritakse uuringutes ilmselt pigem tippspetsialistiks.

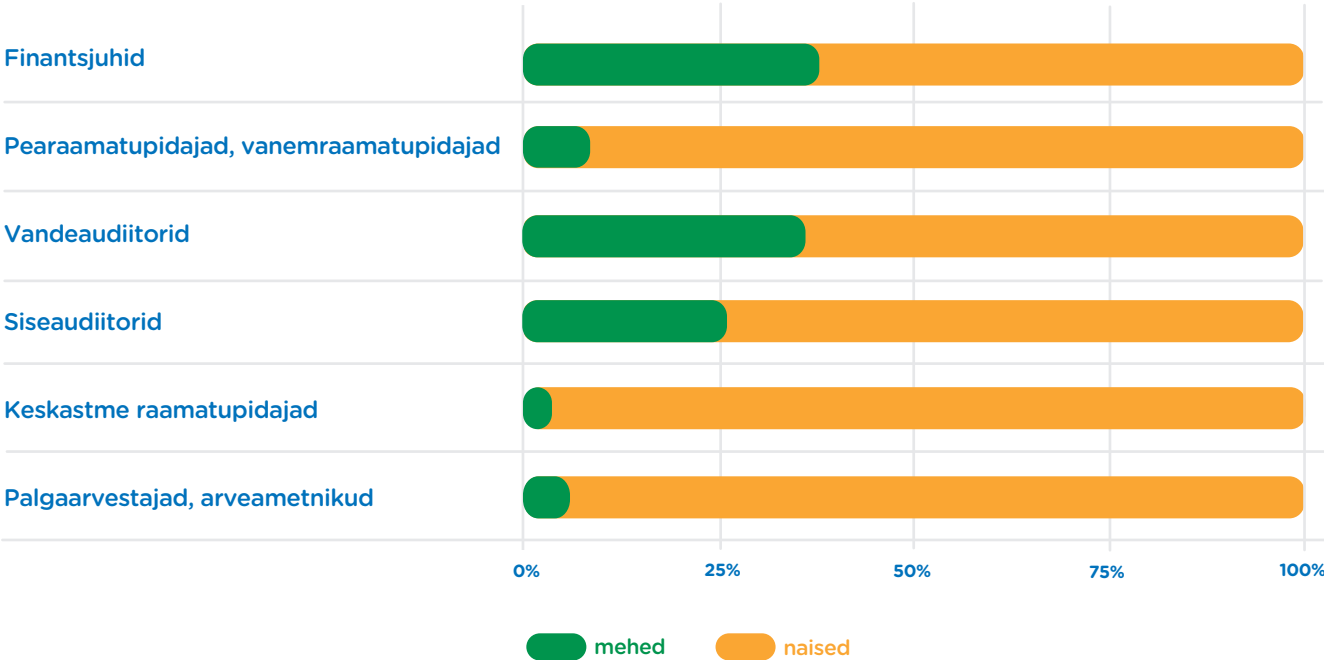
JOONIS 11. Arvestusala põhikutsealadel töötajate arv ja osatähtsus 2011-2013 keskmisena

3.2.4 Hõivatute jaotus soo järgi

AA valdkonna sooline struktuur on kaldu naiste suunal. Eriti väljendub see finants- ja juhtimisarvestuse ametialadel. Nii pea- ja vanemraamatupidajatest, keskastme raamatupidajatest kui palgaarvestajatest-arveametnikest on üle 90% naised, sh keskastme raamatupidajatest lausa 97%. Finantsjuhtide seas on sooline jaotus tasakaalustatum, nende seas on 38% mehi (vt joonis 12).

JOONIS 12. Arvestusala põhikutsealadel töötajate jagunemine soo lõikes

Allikas: REL2011; Audiitorkogu andmed

Sooline jaotus on võrdsem ka vandeaudiitorite ja siseaudiitorite seas. Audiitorkogu andmetel on kaks kolmandikku vandeaudiitoritest naised ja kolmandik mehed⁷¹. ESAÜ liikmete jaotuse põhjal on kolmveerand siseaudiitoritest naised ning veerand mehed. Siseaudiitorite soolist jaotust võib hinnata juhtimis- ja korraldusvaldkonna analüütikute ametirühma soolise jaotuse järgi, mille alla nad kuuluvad – selles ametirühmas on mehi ja naisi ligikaudu võrdselt. Siiski on see hinnang ligikaudne, kuna siseaudiitorid moodustavad nimetatud ametirühmast vaid ligikaudu kolmandiku.

3.2.5 Hõivatute jaotus vanuse järgi

Joonisel 13 on esitatud AA erinevatel kutsealadel töötajate vanuseline jaotus REL2011 järgi, millele on võrdluseks toodud kõrvale ka kogu Eesti tööga hõivatute vanuseline jaotus (2012). Joonis kirjeldab, kui suur osa kutseala töötajatest mingisse vanuserühma kuulub.

Üldiselt on AA spetsialistide seas noori keskmisest vähem ning vanusestruktuuris domineerivad pigem kesk- ja vanemaealised, eriti finants- ja juhtimisarvestuse kutsealadel. Mõneti on see mõistetav, kuna selles valdkonnas töötamine eeldab üldjuhul kõrgharidust või keskkoolijärgset kutseharidust. Teisalt on raamatupidaja amet üsna populaarne n-ö „teise karjäärina“. Samuti on nii välise kui sisemise audiitortegevuse kutsealale võimalik siseneda karjääritee erinevates faasides väga mitmesuguse kõrghariduse taustalt. Noori on töötajaskonna üldise jaotusega sarnasel määral vaid raamatupidamisametnike seas, mis raamatupidajate kutseala-perekonna madalaima kvalifikatsioonitasemega tööna toimib valdkonda sisenemisteena ning võib kohati olla ka „tudengitööks“.

Arvestades, et finants- ja juhtimisarvestuse spetsialistidest kolmveerand töötab pea- ja vanemraamatupidaja või keskastme raamatupidaja ametialadel, domineerib selles valdkonnas 40+ vanuses töötajaskond. Eriti just keskastme raamatupidajate ning palgaarvestajate seas on kesk- ja vanemaealisi kogu töötajaskonna keskmiste proportsioonidega võrreldes enam. See viitab ühest küljest suhteliselt suuremale töötajate pensionile minekust tingitud asendusvajadusele järgnevatel aastatel, teisalt võivad vanemaealised töötajad kogeda enam valdkonna kiirest tehnoloogilisest arengust tingitud raskusi.

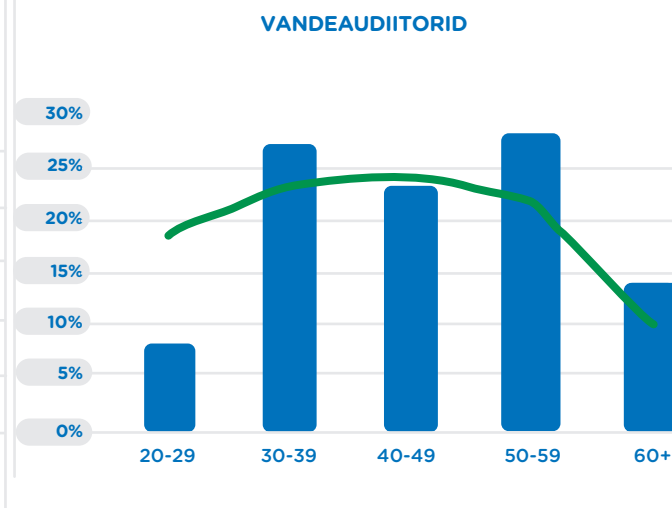
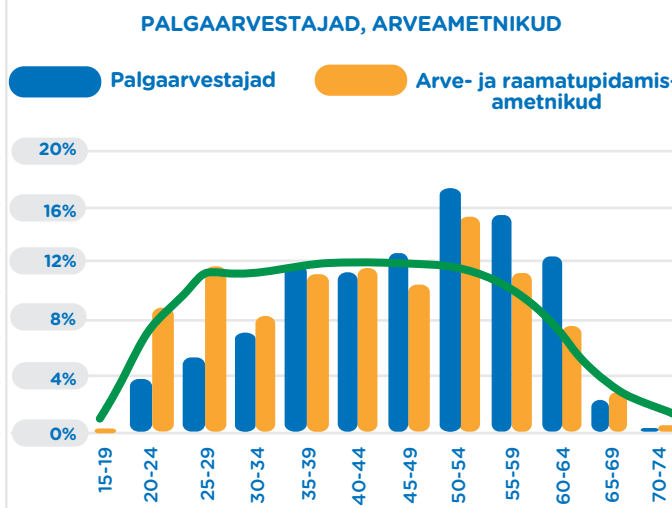
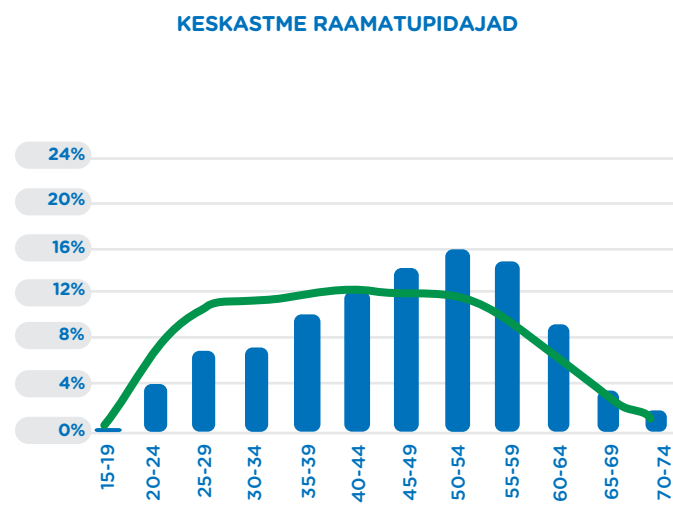
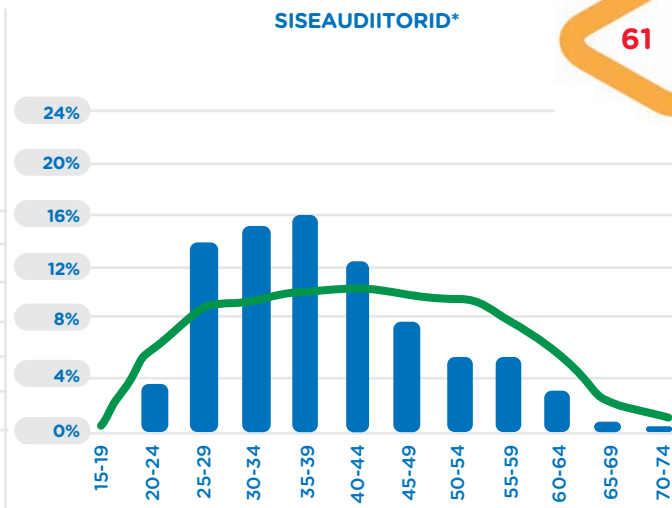
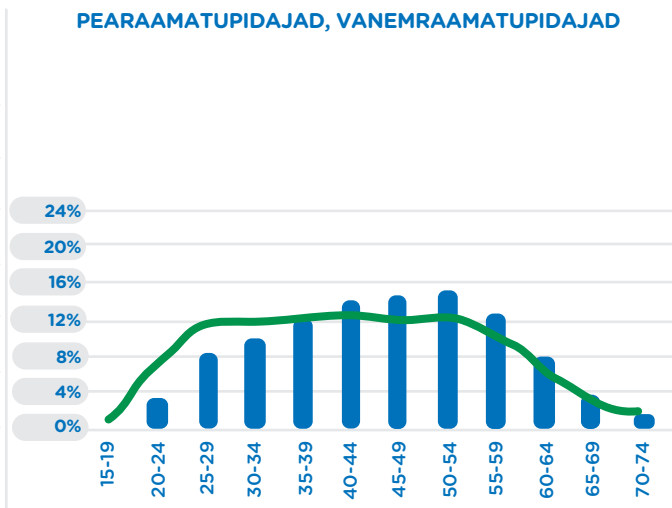
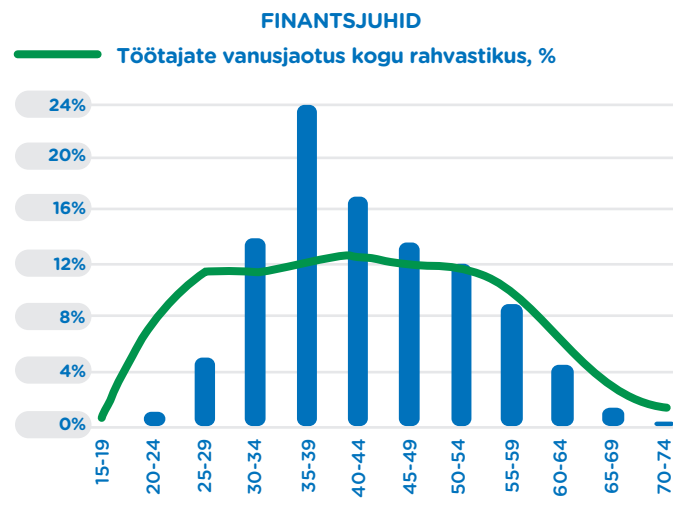
⁷¹ Siin erineb Eesti siseaudiitorkonna rahvusvahelisest jaotusest, kus mehed on ülekaalus.

Vandeaudiitorite vanusjaotus on võrdlemisi tasakaalus. 20ndates eluaastates vandeaudiitori kutsemi jõudnuid on siiski suhteliselt vähe, kuna vandeaudiitori kutse saamise eelduseks on 3-aastane erialane töökogemus.

Siseaudiitorite puhul võib juhtimis- ja korraldusvaldkonna analüütikute ametirühma vanusjaotuse andmetele tuginedes eeldada suuremat noorte ja nooremas keskeas spetsialistide osakaalu. Ekspertide hinnangul on analüütikute baasilt tuletatud siseaudiitorite vanusjaotus üsna asjakohane, kuid raskuskese asub ilmselt veidi vanemaealiste suunas. Siseauditi ekspertide sõnul on vanema põlvkonna siseaudiitoreid veel arvestatav hulk, kuid tendents on ilmselt siiski noorenemisele. Ka siseaudiitori positsioonile tavaliselt päris koolipingist ei siseneta, siseaudiitori töö eeldab eelnevat töökogemust.

JOONIS 13. Arvestusala põhikutsealadel töötajate vanuseline jaotus, 2011

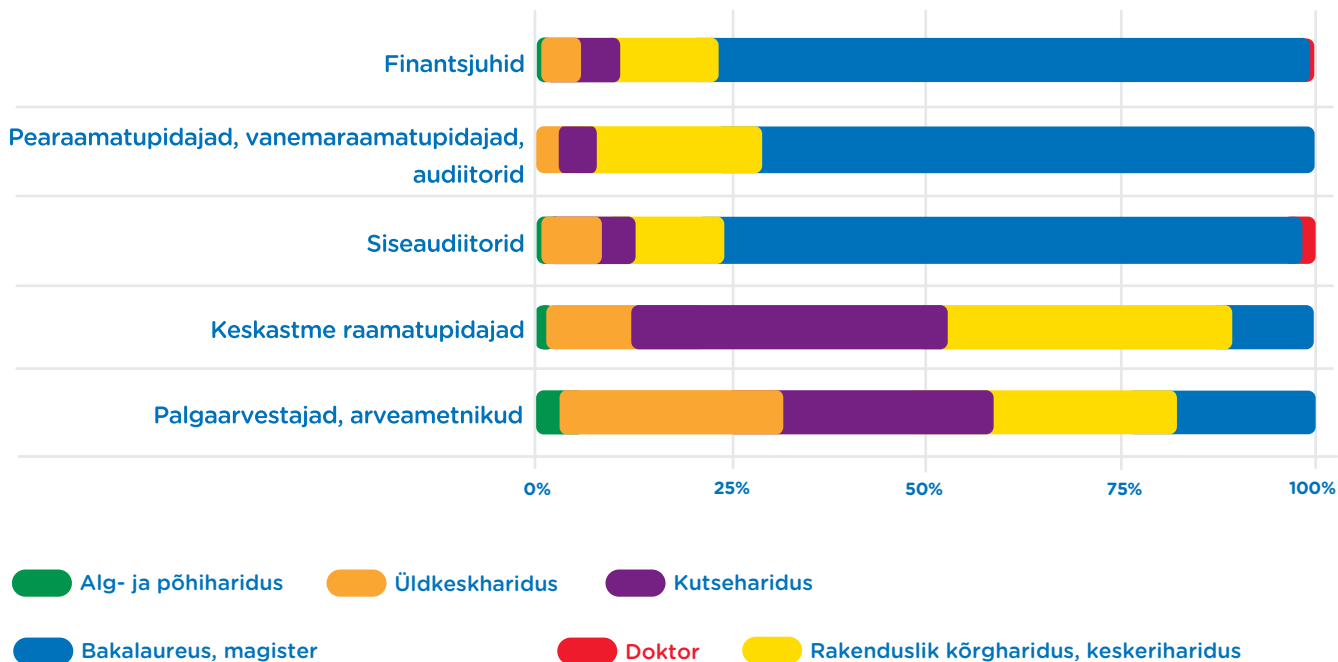
* ISCO08 ametirühm 2421 „Juhtimis- ja korraldusvaldkonna analüütikud“

Allikas: REL2011; Audiitorkogu andmed

3.2.6 Hõivatute jaotus haridustaseme järgi

Arvestusalal domineerivad kõrgharidusega töötajad, sh on valdavalt omandatud akadeemiline kõrgharidus (vt joonis 14). Finantsjuhtide, pea- ja vanemraamatupidajate, vande- ja siseaudiitorite kutsealad eeldavad kvalifikatsioonitaseme järgi kõrgharidust ning rahvaloenduse andmetel oligi ligi 90% nende kutsealade esindajatel kõrgharidus (enamikul akadeemiline). Mõni protsent oli nende seas ka doktorikraadi omanikke.

JOONIS 14. Arvestusala põhikutsealadel töötajate haridusjaotus (ISCED 1997 järgi)

* ISCO 2421 Juhtimis- ja korraldusvaldkonna analüütikud
Allikas: REL2011

Keskastme raamatupidajate seas on suhteliselt võrdselt nii kõrghariduse kui sellest madalama haridustasemega (üldkesk- või kutseharidus) inimesi, kuigi levinuimaks haridusliku ettevalmistuse liigiks on keskeri- või rakenduslik kõrgharidus⁷². Ka kvalifikatsioonitasemelt haakub keskastme raamatupidaja töö 5. taseme (st keskkoolijärgse) kutsehariduse või kõrghariduse esimese astmega.

Palgaarvestajate ning arveametnike kutseala haakub kvalifikatsioonitasemelt enim 5. taseme kutseharidusega ning nendel aladel töötajatest 60% ongi üld- või kutseharidusega. Siiski on sellel kutsealal võrdlemisi paljudel ka kõrgharidus (palgaarvestajatest lausa 54%), mis, võttes arvesse, et sellel kutsealal on võrdlemisi palju vanemaealisi töötajaid, võib viidata kunagi omandatud kõrghariduskvalifikatsiooni vananemisele.

Nii keskastme raamatupidajate (22%) kui palgaarvestajate ning arveametnike (32%) seas on olulisel määral ka üldharidusega inimesi. Üldkeskharidusega töötajate seas võib osa olla omandanud teadmised kursuste-koolituste käigus, mida selles valdkonnas ohtralt pakutakse, ning osa on tõenäoliselt ka erialaõpingute ajal töötajaid.

3.2.7 Hõivatute jaotus maakonniti

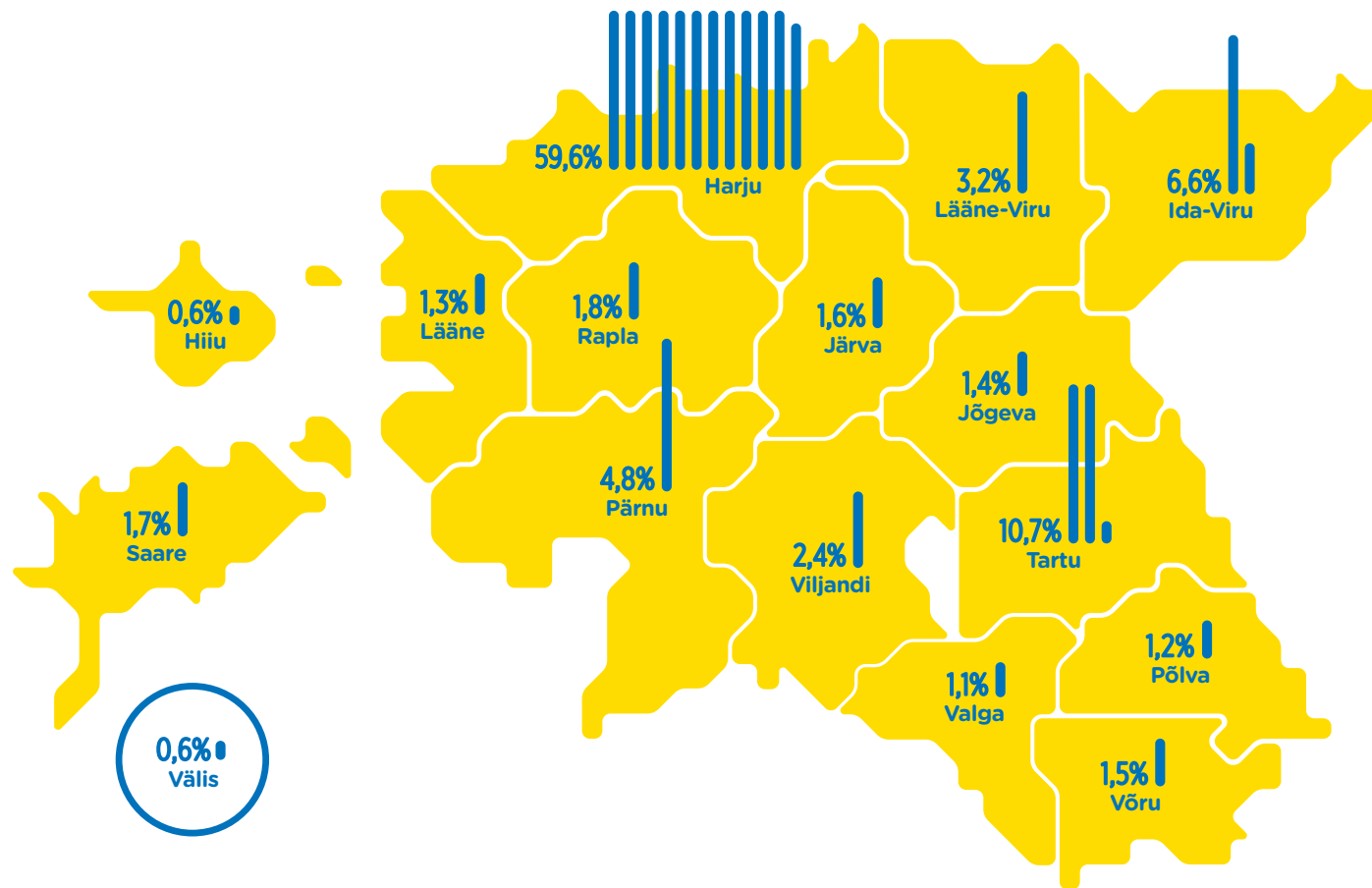
AA valdkonna tööhõive on koondunud peamiselt Tallinnasse ja Harjumaale, kus töötab 59,6% valdkonna tööjõust (vt joonis 15). Mõningast konkurentsi pakub Tartumaa 10,7%-ga valdkonna hõivatutest, 6,6% hõivatutest töötab Ida-Virumaal, 4,8% Pärnumaal ning 3,2% Lääne-Virumaal. Ülejäänud maakondade osakaal AA tööhõives jääb alla 3%.

Kui vaadata AA valdkonna kutsealade tööhõive osatähtsust maakondade kogu tööhõives siis on ka selles vaates Harjumaal AA kutsealadel hõivatute roll kõige suurem, 4,5%. Teisel ja kolmandal kohal on aga hoopis mõjupiirkonda kuuluv Raplamaa ning ääremaaline Hiiumaa, kus AA kutsealad moodustavad mõlemas maakonnas 3,8% kohalikust tööhõivest. Kõige väiksem on AA roll maakonna tööhõives Valga-, Ida-Viru- ja Võrumaal.

⁷² ISCED 1997 järgi grupeeritakse keskeriharidus keskhariduse baasil ning rakenduskõrgharidus samale tasemele.

JOONIS 15. Arvestusala kutsealadel hõivatute jagunemine maakonniti (töökoha asukoha järgi)

Valdkonna töökohad on enamikus kogunenud Tallinnasse ja Harjumaale.
Rohkem töökohti on ka Tartu, Ida-Viru ja Pärnu maakonnas.

4. TÖÖJÕU- JA OSKUSTE VAJADUS VALDKONNAS

4.1 HINNANG PÕHIKUTSELADE TÖÖJÕUVAJADUSE MUUTUSELE

Kuna AA valdkonna töökorraldust mõjutab oluliselt suund protsesside automatiseerimisele, nutikate süsteemide arengule ja aruandluse lihtsustamisele ning vähendamisele, on ka valdkonna tööjõuvajadus lähema 10 aasta perspektiivis kahanev⁷³. Kahanevale trendile viitavad ka tööjõu-uuringu andmed (vt joonis 9). Eriti mõjutab kahanev trend finants- ja juhtimisarvestuse (raamatupidamise) poolt.

Kuigi raamatupidamissüsteeme on pidevalt arendatud, tehakse praegu veel raamatupidamises suhteliselt palju rutiinset tööd (nt arvete sisestamine). On tugev ootus raamatupidamis- ja maksuarvestussüsteemide põhimõttelise muudatuse järele, et süsteemid teeksid enamiku rutiinsetest operatsioonidest raamatupidaja eest ära. Nimetatud suunda toetab ka Eesti riik, muuhulgas e-arveldaja⁷⁴ ja Aruandlus 3.0⁷⁵ projektide näol. Selle stsenaariumi kohaselt peaks süsteemid lähema 10 aasta jooksul suure osa raamatupidaja tööst üle võtma. Ekspertide hinnangul võib selliste arengute teostumisel isegi kuni 1/3 raamatupidajate tööst ära kaduda, mis väljendub vastavalt väiksemas tööjõuvajaduses.

Aastal 2020 lõpeb ka suur hulk Euroopa Liidu rahastusega seotud programme, millega on praegu seotud arvestatav osa raamatupidajaid. Programmide lõppemisel vabaneb osa nendega seotud raamatupidamisressursist, kuna järgmisel eelarveperioodil (2021–2028) on EL-i toetused Eestile väiksemad⁷⁶.

⁷³ Hinnang tööjõuvajaduse arvulisele muutusele on toodud tööjõunõudluse ja -pakkumise võrdlemise peatükis.

⁷⁴ <http://www.rik.ee/et/ettevotjaportaali/e-arveldaja>

⁷⁵ Nn „masinalt masinale“ andmeedastus peamiselt väike- ja keskmise suurusega ettevõtete halduskoormuse vähendamiseks (<http://www.reform.ee/uudised/majandusminister-kristen-michali-kone-riigi-ariplaani-2016-aripeeva-konverentsil>).

⁷⁶ Pärnamäe, M. (2016). Eurorahat mõjutavad lisaks SKP tasemele ka majanduse kasvudünaamikat. www.eestipank.ee/blogi/eurorahat-mojutavad-lisaks-skp-tasemele-ka-majanduse-kasvudunaamikat

Eeltoodud tegurid tähendavad 5-10 aasta perspektiivis ennekõike vajaduse olulist vähenemist finants- ja juhtimisarvestuse madalama kvalifikatsioonitasemega ametialade järele, nagu palgaarvestajad, arveametnikud ning keskastme raamatupidajad, kuid need mõjutavad ka pea- ja vanemraamatupidajate ametigruppi⁷⁷. Seejuures on kasvav vajadus spetsialistide järele, kes suudaksid taolisi süsteeme luua ja arendada, mis eeldab IKT-oskusi, tehnoloogiatrendide ja AA süsteemi tundmist. Taolisi spetsialiste oleks vaja nii IKT-sektoris arendajatena kui arvestusalale n-ö „tarkade tellijatena“.

Seoses raamatupidaja rolli muutumisega finants- ja juhtimisarvestuse informatsiooni abil üha enam ettevõtte juhtimise toetajaks, kasvab kogu valdkonnas vajadus andmete selekteerimise ja analüüsimise, sünteesimise, visualiseerimise ja selgitamise oskusega spetsialistide järele (selgeimalt väljendub see arvestusala analüütikute tööjõuvajaduse kasvus, aga nende kompetentside vajaduse kasv on kõigil valdkonna kutsealadel, ka sisemise ja välise audiitortegevuse puhul). Need kompetentsid peaksid ekspertide hinnangul senisest süsteemsemat ja terviklikumat arendamist leidma ka arvestusalases õppes.

Seoses kahe viimati kirjeldatud trendiga on valdkonnas kõige kiiremini kasvavad finantskontrollerite, arvestusala analüütikute ja arendusjuhtide ametialad. Kui praegu on neid raamatupidajatega võrreldes hinnanguliselt 10%, siis eksperdid näevad nende tööjõuvajaduse järsku kasvu. Hinnanguliselt võib nende arv lähema 5 aasta jooksul isegi kahekordistuda. Vajadus finantsjuhtide järele püsib ekspertide hinnangul pigem stabiilsena, kuigi tööjõunõudlus võib mõnevõrra kasvada seoses vajaduse kasvuga süsteemse juhtimise järele.

Välise audiitortegevuse valdkonnas on seoses auditi piirmäärade tõusuga⁷⁸ oodata finantsauditi mahu vähenemist⁷⁹. Teisalt kompenseerib finantsauditi mahtude kahanemise teiste kindlustandvate tövõtude kasv ning audiitorettevõtjate teenustepaketi laienemine (nt maksunõustamine, tehingute, protsessi- ja strateegiline nõustamine jmt). Eeltoodust lähtuvalt püsib ekspertide hinnangul vajadus (vande)audiitorite järele stabiilsena. Kasvav allharu on ilmselt IT-audit.

Kuna suur osa siseaudiitoreid on hõivatud avalikus sektoris, mille osas Eesti on seadnud eesmärgiks mahu kahanemise samas tempos rahvaarvu vähenemisega⁸⁰, on nõudlus siseaudiitorite järele lähiaastatel pigem stabiilne või veidi kahanev. OSKA ekspertide hinnangud AA põhikutsealade tööjõuvajaduse muutumisele on esitatud tabelis 3.

⁷⁷ Selle ametigrupi taga on ISCO08 tippspetsialistide ametirühm „Raamatupidajad“, kuhu alla kodeeritakse suurem osa kõigist raamatupidajatest.

⁷⁸ Raamatupidamise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus. RT I, 30.12.2015, 4. Jõustunud 01.01.2016. www.riigiteataja.ee/akt/130122015004

⁷⁹ Muudatuse tulemusena väheneb kindlustandvate audiitortöövõtude arv RM-i hinnangul 1335 töövõtu võrra.

⁸⁰ Eesti Reformierakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit kokkulepe valitsuse moodustamise ja valitsusliidu tegevusprogrammi põhialuste kohta. 8.04.2015. www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/re_sde_ja_irli_valitsusliidu_lepe.pdf

TABEL 3. Ekspertide hinnang arvestusala põhikutsealade hõive muutusele lähema 10 aasta jooksul

Ametigrupp (ISCO)	Ametigrupp	Ametigrupile vastav haridustase ⁸¹ ; EKR-i tase	Hõivatute arv ⁸²	Ekspertide hinnatud tööjõuvajaduse muutus	Selgitus
Finants- ja juhtimisarvestus					
Juhid	Finantsjuht (+ arvestusettevõtte juht)	mag (EKR 7)	1740	> ^ Sama või veidi kasvab	Vajadus süsteemse juhtimise järgi kasvab. Arvestusettevõtete arvu kasvuga kasvab ka juhtide arv.
Tipp-spetsialistid	Finantskontroller, arvestusala analüütik, arendusjuht	rak; bak, mag (PhD) (EKR 6–8)	11550	^^ Kasvab oluliselt	NB! Kasv võib olla ajutine - 4–6 a perspektiivis kasvab ning seejärel stabiliseerub.
	Pearaamatupidaja, vanemraamatupidaja	rak; bak, mag (PhD) (EKR 6–8)		v Kahaneb	Rühma kõrgema kvalifikatsiooniga osa jääb pigem samaks ja madalama kvalifikatsiooni osa pigem kahaneb.
Keskastme spetsialistid	Keskastme raamatupidaja	kutseh, rak, bak (EKR 5–6)	6780	v Kahaneb	Automatiseerimine vähendab tööjõuvajadust.
Kontori-ametnikud	Palgaarvestaja, arveametnik	kutseh. (EKR 5)	1270	v Kahaneb	Automatiseerimine vähendab tööjõuvajadust.
Väline audiitortegevus					
Tipp-spetsialistid	Vandeaudiitor, vandeaudiitori assistent	(rak;) bak, mag (EKR 6–7)	u 300	> Jääb samaks	Kasvab pigem audiitorettevõtjate poolt pakutavate muude teenuste hulk ja maht.

⁸¹ Rasvases kirjas soovitav haridustase.

⁸² 2011–2013 keskmine.

Sisemine audiitortegevus					
Tippspetsialistid	Siseaudiitor	rak; bak, mag (PhD) (EKR 6–8)	u 300	> √ Jääb samaks või kahaneb veidi	Avalikus halduses pigem kahaneb eelarvekärbete tõttu. Ka hästi toimima saadud sisemised kontrollisüsteemid ja/või IKT lahendused võivad kahandada vajadust.

4.2 PÕHIKUTSEALADE ENAMLEVINUD JA SOOVITATAVAD ÕPI- JA KARJÄÄRITEED NING MUUTUSED OSKUSTE VAJADUSES

Traditsiooniliselt on finantsarvestust ja välist audiitorkontrolli peetud omavahel tihedalt seostatuks. Finantsarvestuse eesmärgiks on raamatupidamise aruandekohuslase majandustehingute kajastamine raamatupidamisarvestuses nii, et on tagatud aktuaalne, oluline, objektiivne ja võrreldav info raamatupidamiskohustuslase finantsseisundist, majandustulemustest ja rahavoo-gudest. Välise audiitortegevuse eesmärgiks on olnud omakorda pakkuda kindlust raamatupidamiskohuslase finantsaruandluse teatud reeglitele vastavuses. Lihtsustatult võib öelda, et nii finantsarvestus kui ka väline audiitortegevus on traditsiooniliselt olnud keskendunud finants- ja aruandlusprotsessidele, järgivad kindlat õiguslikku raamistikku ning tähelepanu on n-ö minevikusündmustel.⁸³

Sisemine audiitortegevus seevastu keskendub tulevikusündmustele ja organisatsiooni eesmärkide täitmise toetamisele. Sisemi-se audiitortegevuse puhul on fookus laiem nii hindamise ulatuses kui ka selles, mida hinnatakse: tähelepanu all on kõik organi-satsiooni tegevused ja protsessid; hinnatakse vastavust erinevatest aspektidest (sh ka õiguslikku vastavust, tulemuslikkust, riske jne).⁸⁴ Lähitulevikus nähakse siseaudiitorite rolli suurenemist nõuandvates tegevustes ja riskide hindamisel.

⁸³ Laiakask, Õ. Paberivaba raamatupidamine ja audiitorkontroll. Spetsialist, jaanuar 2015. <http://www.rmp.ee/data/RMPeeSpetsialistA5Jaanuar2015.pdf>

⁸⁴ Leiten, E. Auditeerimine ülikoolis – miks ja kellele? (2015)

Nii valdkonna lähi- kui kaugemasse tulevikku vaadates ei pruugi eeltoodud erisused ja jaotus minevikku ja tulevikku vaatamise suunas enam nii selged olla. Nt laiemat väärtust on nii avaliku kui erasektori organisatsioonidele suutelised pakkuma ka audiitor-rettevõtjad, sest vandeaudiitori puhul on tegu väga suure kogemusega eksperdiga, kes oskab lisaks aastaaruande kinnitamisele ka laiemalt nõustada.⁸⁵

Kindlasti on lisaks sisemise ja välise audiitortegevuse spetsialistide kasvavale strateegilisele ja enam tulevikku suunatud tegevusele muutumas ka finantsarvestuse spetsialistide roll. Kasvava olulisusega on finantsarvestuse spetsialistide jaoks suutlikkus (paindlikumalt, laiemalt ja loovamalt kui pelgalt finantsinfo) analüüsida ja tõlgendada finantsaruandlust sisendiks organisatsioonide juhtimisarvestusele, mille abil saavad juhid teha just eelkõige tulevikku vaatavaid otsuseid.

Iga alavaldkond on arenemas sisemiselt, aga oluline on näha tervikut – kõik funktsioonid panustavad ja tegutsevad ühe eesmärgi, see on organisatsiooni edu nimel. Erinevate funktsioonide rollide selgepiiriline eristamine ei ole eesmärk omaette, aga kindlasti jäävad püsima teatud erisused, vähemalt lähitulevikus. Tähtis on mõista, realiseerida ja osata kommunikeerida oma funktsiooni rolli ja väärtust ja teha seda koostöös, iga funktsiooni eripära, kogemust ja parimaid võimalusi ära kasutades.

Maailma Majandusfoorumi 2016. aasta algul ilmunud raport „*The Future of Jobs*”⁸⁶ toob esile, et tehnoloogilised muudatused toovad kaasa muutusi oskuste vajaduses kõigi valdkondade jaoks – ka nende jaoks, milles töötajate vajadus on kahanev. Raport rõhutab ka, et omandatud oskuste eluiga on järjest lühenev ning enamiku kutsete jaoks muutuvad oluliseks sellised oskused, mille vajalikkust neil kutsealadel täna väga ei tunnetata. Nt kutsealadel, mis traditsiooniliselt eeldasid vaid tehnilisi oskusi, on vaja tugevaid suhtlemisoskusi ja vastupidi.

⁸⁵ Raamatupidamise praktik: <http://www.raamatupidaja.ee/assets/pdf/RM2073127.PDF>

⁸⁶ http://www3.weforum.org/docs/WEF_FOJ_Executive_Summary_Jobs.pdf

Eelöeldut analüüsid on võimalik esile tuua mõningaid üldoskusi nii kogu valdkonna kui ka erinevate põhikutsealade jaoks, mille omandamine igapäevases töös edukas olemiseks on kasvava olulisusega iga töötaja jaoks:

- analüüsi- ja sünteesioskus – nii probleemide tuvastamiseks kui ka lahendamiseks, oma funktsiooni rolli nägemiseks ja ühistesse eesmärkidesse panustamiseks;
- suhtlemisioskus – oma ideede esitamine, argumenteerimine, visualiseerimine, nõustamine, suutlikkus suhelda võõrkeeltes;
- valdkonnaspetsiifilised IKT-oskused – kuidas teha tööd efektiivsemalt, nutikamalt, paindlikumalt, mobiilsemalt; lisada infot „laiust ja sügavust“ (andmekaeve ja suurandmete kasutamine);
- (strateegilise) juhtimise ja koostööoskus (sh rahvusvahelistes meeskondades);
- tervikpildi nägemine – milline on meie organisatsiooni ja huvigruppide „äri“; millist väärtust saan pakkuda mina;
- loovus.

Analüüsid, millised on ühe või teise funktsiooni parimad võimalused ühisesse eesmärki panustamiseks, saab seda loetelu jätkata iga põhikutseala eripära arvestades, mida on tehtud täpsemalt järgnevates alapeatükkides. Lisaks kasvava olulisusega oskustele on alljärgnevalt antud lühiülevaade alavaldkonna enamlevinud ja soovitatavatest õpi- ja karjääriteedest, puuduvatest oskustest ning põhikutseala kutsestandarditest.⁸⁷ Täpsem ülevaade AA valdkonnaga seotud koolituspakkumisest on antud 5. peatükis.

4.2.1 Finants- ja juhtimisarvestuse põhikutseala

Enamlevinud ja soovitatavad õpi- ja karjääriteed

Enamus põhikutsealal edukaks hakkamasaamiseks olulisi oskusi omandatakse töö käigus, kuid siiski peetakse tööandjate poolt oluliseks erialase baashariduse omamist. Lisaks AA-ga lähemalt seotud majandusarvestuse, juhtimise ja halduse, rahanduse ning majandusteaduse õppekavadele jõuab sellele kutsealale tööle ka nt matemaatika või IKT-erialade lõpetajaid. Tasemeõppes alavaldkonda tööle asumisel jääb tihti puudu õpitud teadmiste praktikas rakendamise oskusest. Probleemi lahendamiseks võtavad ettevõtted õpingute ajal tööle praktikante, annavad neile lisaks õpitud teadmistele vajalikud täiendavad, ettevõtte vajadusele vastavad (praktilised) oskused ning juba ca 4– 5 kuu pärast on nad võimelised iseseisvalt töötama.

⁸⁷ Kutsestandard on dokument, milles kirjeldatakse kutsetegevust ning esitatakse kompetentsusnõuded. (Kutseseadus § 5 (1) <https://www.riigiteataja.ee/akt/12974050?leiaKehtiv>)

Ekspertide hinnangul sobib spetsialisti tasemel (raamatupidaja, raamatupidaja assistent, palgaarvestaja) töötama asumiseks 5. taseme erialane kutseharidus. Tippspetsialistina (pea- ja vanemraamatupidaja, finantskontroller, arvestusala analüütik, AA teenuste arendusjuht, eelarvespetsialist) töötamine eeldab kõrgharidust (rakenduslik või bakalaureuse tase). Juhi tasemel (finantsjuhina) töötamiseks on eelduseks kõrgharidus (eelistatult magistritaseme haridus või bakalaureusetaseme haridus kombineerituna erialase töökogemusega), reeglina majandusarvestuse või rahanduse erialal. Samas paljud vanema põlvkonna finantsjuhid on lõpetanud nt IKT või matemaatika erialad, valdkonnaspetsiifilised kogemused on omandatud töötamise ja karjääri jooksul läbitud erialase taseme- või täienduskoolituse käigus.

Põhikutsealal on võimalik töötada:

- ühe ettevõtte finantsjuhi, kontrolleri, majandusarvestuse analüütiku, AA teenuste arendusjuhi, (vanem-, pea-)raamatupidaja, eelarvespetsialisti või palgaarvestajana;
- finantsteenuseid osutava ettevõtte töötajana (ühes ettevõttes raamatupidajana töötanutel on keeruline liikuda raamatupidamisteenuseid pakkuvasse bürosse – töö iseloom ja tempo on erinev ning tihti ei suudeta sellega kohaneda);
- suurte audiitorettevõtete vastava valdkonna teenuseid ja konsultatsioone pakkuvas osakonnas;
- oma ettevõttes – olles tugev spetsialist võib luua oma raamatupidamisteenuseid osutav väikefirma.

Valdkonda tullakse nt:

- raamatupidamise/majandusarvestuse tasemeõppest;
- õppides ümber raamatupidajaks (varasemalt on omandatud mõne muu valdkonna haridus ja töökogemus) tasemeõppes või koolituskursustel. Tasemeõppe eeliseks loetakse võimalust omandada lisaks kitsalt erialastele oskustele ka valdkonnas tegutsemiseks vajalikke üldisi teadmisi ja oskusi;
- audiitoriametist finantsjuhiks.

Raamatupidaja ametist liigutakse nt:

- kõrgema taseme raamatupidajaks,
- finantsjuhiks (nii era- kui avaliku sektori),
- (lühikese raamatupidajana töötamise järel) vandeaudiitori assistendiks.

Põhikutsealal on võimalik karjääriteed paindlikult kujundada. Näiteks on vanemaealistel võimalik vähendada töökoormust, valida aeglasemat tempot ja suuremat rutiinitaluvust eeldavad ülesanded ja jätkata seeläbi ametis pikka aega. Samas on raamatupidaja ametist vajalike eelduste (põhjalikud erialased teadmised ja oskused ning lisaks juhtimisoskus, kommunikatiivsed oskused, koostööoskus, strateegiline vaade jms) ja huvi korral võimalik areneda finantsjuhiks. Noorema põlvkonna esindajad liiguvad ka lühikese raamatupidajana töötamise järel audiitorfirmadesse audiitori assistendiks.

Kasvava ja kahaneva olulisusega oskused

Arvestades üldisi arengutrende ja nende mõju põhikutsealale, hinnati kasvava olulisusega oskusteks analüüsioskus; probleemide tuvastamise ja probleemilahendamise oskus; „suure pildi“ nägemise võime; juhtimisoskus; juhtide nõustamisoskus; oma ettevõtete ja kliendi äri mõistmine; IKT-oskused (tarkvaralahendused, andmetöötlus, e-keskkonnad); keeleoskus (inglise, vene, soome keel); suhtlemis- (suuline ja kirjalik) ja esitlusoskus; koostöövalmidus; otsustusvõime; vastutussoov; emotsionaalne intelligentsus, loovus.

Kahaneva olulisusega oskustega seoses toodi esile vajaduse vähenemine rutiinitaluvuse ja andmete sisestamise oskuse järele.

Arendamist vajavad oskused ja hoiakud

Eksperdid lähtusid hinnangute andmisel alavaldkonnas tööleasujate oskustest.

Erialaste teadmiste ja oskuste hulgas hinnati arendamist vajavateks tööolukorras toimetulemine, õpitud teoreetiliste teadmiste praktikas rakendamine; raamatupidamise algdokumentidega töötamine; majandustarkvara kasutamine; erinevate e-keskkondade tundmine ja kasutamine (nt e-maksuamet jmt); maksundusala seadusandluse tundmine; avaliku sektori majandusarvestuse eripärade tundmine.

Üldiste teadmiste, oskuste ja hoiakute puhul hinnati arendamist vajavateks analüüsioskus ja seoste loomise oskus; üldistusoskus – n-ö „suure pildi“ nägemise võime; juhtimisoskused; organisatsioonide terviklike infosüsteemide (sh raamatupidamise) mõistmine; valdkonnaspetsiifilised IKT-oskused; keeleoskus (võõrkeeltest eelkõige inglise ja vene keel, aga ka eesti keeles korrektne kirjalik väljendusoskus); suhtlemis- ja eneseväljendusoskus (suuline ja kirjalik); juhtide nõustamisoskus; oma organisatsiooni ja kliendi äri mõistmine; otsustusvõime; vastutussoov; ettevõtlikkus.

Eksperdid töid olulisimate arendamist vajavate oskustena tööleasujatel välja järgmist:

Erialased teadmised ja oskused:

- raamatupidamise algdokumentidega töötamine;
- dokumentide tõlgendamine;
- majandustarkvaraga töötamine;
- e-keskkondade kasutamine.

Üldised teadmised, oskused ja hoiakud:

- juhtide nõustamisoskus;
- analüüsioskus;
- kommunikatiivsed oskused (suuline, kirjalik, sh visualiseerimine);
- IKT-oskused (kontori- ja majandustarkvara kasutamine);
- õpitud teadmiste rakendamine praktikas.

Kutsestandardite vajadus

Finants- ja juhtimisarvestuse põhikutsealal toimib kutsesüsteem Kutseseaduse alusel.

Õppekavade koostamisel tuleb koolides kutsestandardite nõuetest lähtuda järgnevalt:

- kutseharidusstandard sätestab nõudena, et kutseõppe sisu põhineb kutsestandardil, nende puudumise korral sotsiaalpartnerite sisendil;⁸⁸
- kõrgharidusstandard sätestab, et kool peab kutsestandardi olemasolul arvestama selles kirjeldatud teadmiste ja oskuste omandamist ja rakendamist.⁸⁹

Eesti-siseselt kehtivad raamatupidaja kutsestandardid tasemetel 5–7. Kutseeksameid saab 2015. a lõpu seisuga sooritada 5. ja 6. tasemel. ERK ja AK teevad koostööd, et kasutada vandeaudiitori kutseeksamil kasutatavaid finantsarvestuse (või teisi kattuvaid) mooduleid raamatupidaja 7. taseme kutseeksami väljatöötamisel.

⁸⁸ Kutseharidusstandard § 2 (1). <https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013>

⁸⁹ Kõrgharidusstandard § 6 (3). <https://www.riigiteataja.ee/akt/13255227?leiaKehtiv>

Kutseksamite sooritamist finants- ja juhtimisarvestuse põhikutsealal ei ole seni hinnatud väga oluliseks töötajate ega ka tööandjate poolt (2015. a lõpu seisuga on raamatupidaja 5. taseme kutsetunnistus 325-l ja vanemraamatupidaja 6. taseme kutsetunnistus 145-l raamatupidajal). Tööandjate teadlikkus kutseksamite sisust ja olemusest on madal. Nad soosivad eksami tegemist, kuid ei nõua ega eelda seda tööleasujatelt või töötajatelt.

Rahvusvaheliste sertifikaatide⁹⁰ omandamise vajadust ega märkimisväärset väärtust valdkonnas töötajad (eriti vanema põlvkonna esindajad) praegu veel ei näe. Peamiseks põhjuseks on eksamite keerukus ja kõrge hind. Rahvusvaheliste sertifikaatide omandamine on oluline rahvusvahelisel tasemel töötavatele ja rahvusvahelisel tööturul konkureerivatele arvestusala spetsialistidele.

OSKA analüüsi tulemuste kohaselt vajavad olemasolevad raamatupidaja kutsestandardid ülevaatamist ja täiendamist:

- töökirjelduste täiendamine (tulevikumõjuritest lähtuvalt töö sisu ja roll muutuvad – kasvab arvestusala ekspertide roll ja vastutus strateegiliste otsuste tegemisel jms);
- 5. ja 6. taseme raamatupidaja kutsestandardite nõuete erisuste täpsustamine;
- kasvava olulisusega oskuste lisamine (keel(t)eoskus; rahvusvaheliste standardite, maksusüsteemide ja EL-i regulatsioonide tundmine; projektijuhtimine; kommunikatiivsed oskused (kirjalik ja suuline eneseväljendus ning argumenteerimisoskus); andmekaeve ja andmeanalüüs; valdkonnaspetsiifilised IKT-oskused jne);
- kaaluda 6. ja 7. taseme kutsestandardile spetsialiseerumiste lisamist – nt controlling, analüütika, audit, valdkonnaspetsiifiline IKT.

⁹⁰ Nt ACCA - the Association of Chartered Certified Accountants.

4.2.2 Välise audiitortegevuse põhikutseala

Enamlevinud ja soovitatavad õpi- ja karjääriteed

Välise audiitortegevuse põhikutsealale sisenetakse ekspertide hinnangul reeglina spetsialisti tasemel vandeaudiitori assistendiks (bakalaureuse-, vähesel määral ka rakenduskõrghariduse või magistriõppest; erialadeks finantsarvestus, ärijuhtimine, majandusarvestus; magistriõppes lisaks ka audiitortegevuse erialalt). Sageli on esimene töökogemus vandeaudiitori assistendina saadud juba õpingute ajal audiitorettevõtja juures praktikandina töötades. Edukalt praktika läbinutele pakutakse tavapäraselt assistendi ametikohta. Varasem erialane töökogemus, lisaks erialasele haridusele, on tööle kandideerides eeliseks (omatakse praktilist töökogemust). Reeglina ettevõttesse spetsialisti kõrgematele tasemetele väljastpoolt ei palgata või kui, siis teistest sama valdkonna ettevõtetest.

Audiitori ametisse võib vandeaudiitori assistendi tasemele edukalt tulla arvestusalaga seotud ametitest (nt raamatupidamisest). Humanitaaralase taustaga tulijatel on oluline omandada iseseisvalt head majandusarvestusalased oskused. Praktikas võib leida mitmeid näiteid sel moel edukalt auditi valdkonda sisenenutest, kuid see on pigem erandlik.

Suurtel rahvusvahelistel audiitorettevõtjatel on oma sisemine täiendkoolitussüsteem, millega nii alustavate kui ka kogemusega töötajate arengut toetatakse. Töökogemuse lisandudes on suuremates ettevõtetes võimalik liikuda kõrgematele astmetele ettevõtte sisemist karjäärisüsteemi järgides. Sellega kaasneb tööülesannete laienemine ja vastutuse suurenemine.

Väiksema suurusega audiitorettevõtjas ei ole karjääritee nii kindlalt reglementeeritud ja mitmeastmeline. Vandeaudiitori assistendi tasemel alustades ja 3 a pärast vandeaudiitori kutseeksami sooritanuna on juba võimalik firma sees omandada oma kliendiportfell.

Tööle kandideerijate puhul hinnatakse enim isiksuseomadusi, meeskonda sobivust ning seejärel kogemusi ja teadmisi valdkonnast või nende puudumisel huvi valdkonna (raamatupidamise, numbrite) vastu. Eelistatud haridustasemeks tööleasujatel on kõrgharidus, enamasti bakalaureuse- või vähesemal määral ka rakenduskõrghariduse astmel.

Välise audiitortegevuse põhikutsealalt liigutakse nt finantsanalüütikuks, finantsjuhiks, (finants)kontrolleriks; vähesel määral ka raamatupidajaks.

Kasvava ja kahaneva olulisusega oskused

Arvestades üldisi arengutrende ja nende mõju põhikutsealale, hinnati kasvava olulisusega oskusteks suures osas just järgmisi üldiseid teadmisi, oskuseid ja hoiakuid:

(suurandmete) analüüsi ja tõlgendamisoskus; kliendi äri mõistmine ja sellest lähtuva toe/konsultatsiooni pakkumine; valmisolek rahvusvaheliseks ja piiriüleseks koostööks; teadmised teiste riikide / sihtturgude äritegevuse riskidest; oskus töötada erinevates kultuurikeskkondades; keeleoskus (inglise ja vene keel); IKT-oskused; suhtlemis- ja eneseväljendusoskus; kõrged eetilised standardid.

Kahaneva olulisusega oskuste arutelus tõid eksperdid esile, et kuigi vandeaudiitori puhul on oluline hea matemaatiline mõtlemine, on matemaatika ja aritmeetika jaoks olemas töös kasutamiseks vajalikud valmislahendused ja see töö on võimalik ära teha vastavate tehniliste lahenduste abil.

Arendamist vajavad oskused ja hoiakud

Ekspertidid lähtusid hinnangute andmisel põhikutsealal tööleasujate oskustest.

Erialaste teadmiste ja oskuste hulgas hinnati arendamist vajavateks oskusteks raamatupidamisalaseid oskusi (vandeaudiitori assistentidel) – nt oskus koostada ja tõlgendada majandusaastaaruannet.

Üldiste teadmiste, oskuste ja hoiakute puhul peeti arendamist vajavateks järgmisi omadusi: suhtlemis- ja eneseväljendusoskus (oma väärtuspakkumise mõistmine ja esitlemine); tabelarvutusprogrammide kasutamine (spetsiifilisemad oskused: nt Pivot-tabelid jmt); projektijuhtimise oskus; andmete analüüsi- ja sünteesioskus; riskide hindamine; eetilised ja moraalsed standardid äriliste otsuste tegemisel; suutlikkus reageerida ebaseaduslikule ja/või korruptiivsele tegevusele; erinevates kultuurikeskkondades töötamise oskus; keeleoskus (vene keel); koolilõpetajatel: praktiline töökogemus, harjumus/valmidus tööd teha; üldistusoskus („suure pildi“ nägemine).

Eksperdid töid olulisimate arendamist vajavate oskustena tööleasujatel välja järgmist:

Erialased teadmised ja oskused:

- majandusaasta aruande koostamine ja tõlgendamine

Üldised teadmised, oskused ja hoiakud:

- suhtlemis- ja eneseväljendusoskus (selged sõnumid, kirjalik ja suuline);
- tabelarvutusprogrammide kasutamine (spetsiifilisemad oskused: nt Pivot tabelid jmt);
- projektijuhtimine;
- enesejuhtimine (stressitaluvus; isiklike eesmärkide seadmine ja karjääri planeerimine; isikuturundus).

Kutsestandardite vajadus

Vandeaudiitorite kutse sisenemise süsteem toimib Audiitortegevuse seaduse alusel.

Enne vandeaudiitori kutseeksami tegemiseks avalduse esitamist peab omama vähemalt bakalaureusekraadi või rakenduskõrghariduse diplomit või nendega samaväärset haridusalast kvalifikatsiooni ja kolmeaastast erialast töökogemust.

Siseriiklikult on tunnustatud vandeaudiitori kutseksam. Lisaks on audiitoritel võimalik sooritada soovi korral rahvusvahelisi kutseeksameid ja omandada CIA (*Certified Internal Auditor*) vmt siseauditi valdkonna ja/või ACCA sertifikaadid⁹¹. Tippspetsialisti tasemel (eelkirjeldatud vandeaudiitori ametis) töötades on vandeaudiitori kutse või rahvusvahelise sertifikaadi omamine eeldatud nii tööandja kui ka klientide poolt.

Raamatupidaja kutseeksami sooritamine ja kutsetunnistus näitab küll tööandjale huvi valdkonna vastu, kuid selle omamist ei peeta alavaldkonnas väga oluliseks (sest eksamit hinnatakse lihtsaks).

⁹¹ ACCA – the Association of Chartered Certified Accountants.

4.2.3 Sisemise audiitortegevuse põhikutseala

Enamlevinud ja soovitatavad õpi- ja karjääriteed

Siseaudiitori amet ei sobi ekspertide hinnangul iseseisvalt töötamiseks vastsele koolilõpetajale, sest selles valdkonnas edukaks töötamiseks on enamasti oluline varasem töökogemus ja n-ö lai silmaring. Siseauditi valdkonnas tööleasumiseks on tööandjate poolt eelistatud haridustasemeks kõrgharidus (nii bakalaureusekraad kui ka rakenduslik kõrgharidus; avalikus sektoris juhtidel magistritase). Õpitud eriala ei ole esmatähtis (avalikus sektoris on seni eelistatud õigus-, finants-, majandusvaldkonnad, avalik haldus): tähtis on see, et õpitud eriala ja töökogemus annaksid – ja seda eelkõige siseauditi juhi puhul – arusaamise organisatsiooni juhtimisprotsessidest ja valdkonnast, milles siseaudiitorina tegutsema asutakse.

Tulevikusuundumus Eestis ja juba tänasel päeval rahvusvaheliselt eelistatud mudeliks on see, et organisatsiooni põhitegevusvaldkonna professionaalist saab siseaudiitor. Vajalike isikuomaduste ja üldiste kompetentside (nt analüütiline mõtlemisoskus, seoste nägemine, „suure pildi“ nägemine, väga hea suuline ja kirjalik suhtlusoskus, süsteemsus, eetilised tõekspidamised, õiglustunne, korrektsus, konfidentsiaalsus) olemasolul on võimalik läbida siseauditi kutseala spetsiifikat tutvustav baaskoolitus ning asuda tööle siseaudiitorina.

Siseauditi põhikutseala on välja kasvanud finantsauditist, kuid on tänapäeval palju laiem kui kvantitatiivne analüüs. Kuna vastavalt siseauditeerimise standarditele on tööks vajalikke pädevusi vaja meeskonnal tervikuna, on suurema siseauditi meeskonna ülesehitamisel kasulik kaasata erinevate kompetentside (IKT, finantsjuhtimine, teadustöö tegemise kogemus jne), haridusliku tausta ja erineva pikkusega siseauditalase töökogemusega spetsialiste. 2015. aastal tehtud uuringus⁹² on välja toodud, et alles alates 3-aastasest erialasest töökogemusest on töötajal piisavalt teadmisi ja kogemusi. Töötajate roll meeskonnas, tööülesannete keerukus ja vastutus jagunevad meeskonnaliikmete vahel sõltuvalt nende kogemusest ja oskustest.

Levinumad erialad, millelt siseauditi valdkonda jõutakse, on järgmised: majandusarvestus, majandus, matemaatika, IKT, ärimine, juhtimine, avalik haldus, sotsioloogia, kommunikatsioon, ajakirjandus.

Siseauditi valdkonnas üksuse juhi tasemel tööle asumiseks on oluline vähemalt 2 a pikkune siseauditi kutsealal tegutsemise kogemus, võimalusel ka erinevates organisatsioonides. Oluline on tunda tegevusvaldkonda ning omada juhtimiskogemust.

⁹² Global Internal Audit Common Body of Knowledge'i uuring Mapping Your Career. Competencies Necessary for Internal Audit Excellence. (2015)

Juhtivaudiitorina töötamiseks on oluline tegevusvaldkonna tundmine, auditi- ja juhtimiskogemus. Siseaudiitorina spetsialisti tasemel (siseaudiitor, nooremsiseaudiitor) on baaskoolituse läbimisel võimalik tööle asuda ka ilma varasema siseauditi töökogemuseta, kui asutakse tööle suurema ja kogemustega meeskonna liikmena.

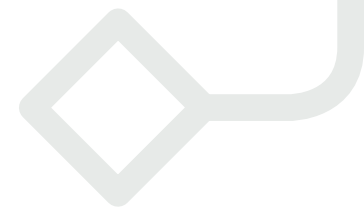
Kasvava ja kahaneva olulisusega oskused

Arvestades üldisi arengutrende ja nende mõju alavaldkonnale, hinnati kasvava olulisusega oskusteks:

- erialased teadmised ja oskused – riskide hindamine (finants-, korruptsiooni-, tegevus-, vastavus-, küberturvalisuse-, maineriskid); andmeanalüüsi oskus – nii kvalitatiivsed kui kvantitatiivsed meetodid (sh uuringute läbiviimine, statistiline analüüs) ning andmete tõlgendamise, sünteesi- ja visualiseerimise oskus; info hankimise ja töötlemise oskus;
- üldised teadmised, oskused ja hoiakud – argumenteerimis-, eneseväljendus- ja suhtlemisoskus (suuline ja kirjalik; kuulamisoskus; mõjutamisoskus); strateegilise juhtimise oskused; interdistsiplinaarsus; „suure pildi“ nägemine, lai silmaring; IKT-oskused: IKT võimaluste kasutamine siseauditi tööde läbiviimisel (nt Excel'i analüüsivõimaluste tundmine ja kasutamine) ja IKT-lahenduste potentsiaali mõistmine ja soovitamine asutuse eesmärkide ning ülesannete täitmiseks (nt e-teenused jmt); keeleoskus (vene keel, inglise keel tööks ja enesetäienduseks).

Kahaneva olulisusega oskusena toodi ekspertide poolt esile finantsauditi läbiviimise oskus. Finantsaudit on välja kasvanud raamatupidamisest ja majandusarvestusest ning siseaudit omakorda finantsauditist, kuid nüüdisajal vajatakse Eestis siseaudiitoreid, kes suudavad hinnata eri valdkondade laia ainespektrit. Seega on loomulik, et siseaudiitorid peavad olema tugevad pigem muudes valdkondades kui majandusarvestus ja finantsaudit.⁹³

⁹³ Linnas. R (2009). Siseaudit Eestis ja mujal. Riigikogu Toimetised. <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=14008>

Arendamist vajavad oskused ja hoiakud

Küsitletud eksperdid lähtusid hinnangute andmisel alavaldkonnas tööleasujate oskustest.

Siseauditeerimise põhikutsealal hindasid eksperdid ebapiisavaks pigem üldiseid teadmisi, oskuseid ja hoiakuid ning töid olulisimate arendamist vajavate oskustena tööleasujatel välja järgmist:

Erialased teadmised ja oskused:

- analüüsi- ja sünteesioskus,
- analüüsimeetodite tundmine ja kasutamine;

Üldised teadmised, oskused ja hoiakud:

- analüütiline mõtlemine;
- argumenteerimis-, eneseväljendus- ja suhtlemisoskus (sh kirjalik ja suuline eneseväljendus; esitlusoskus; sõnumite visualiseerimine jms);
- riskide hindamine.
- IKT võimaluste tundmine ja kasutamine, lahenduste potentsiaali mõistmine ja soovitamine asutuse eesmärkide täitmiseks;
- andmeanalüüs (andmebaaside ja registrite kasutamine; infokogumine ja -töötlemine; allikakriitilisus);
- keeleoskus (inglise keel vanemal põlvkonnal).

Kutsestandardite vajadus

Siseaudiitorite kutsesüsteem toimib Audiitortegevuse seaduse alusel, kooskõlas Rahvusvahelise Siseaudiitorite Ühingu (*Institute of Internal Auditors, IIA*) kutsetegevuse raamistiku ning sertifikaatidega.

Enne siseaudiitori Eesti siseriikliku kutse või kutsetaseme saamiseks avalduse esitamist peab omama vähemalt bakalaureusekraadi või rakenduskõrghariduse diplomit või nendega samaväärset haridusalast kvalifikatsiooni ja kolmeaastast erialast töökogemust.

⁹⁴ Rahvusvaheliste CIA ja CGAP sertifikaatide jaoks haridusnõue 2014. aastast enam kohustuslik ei ole, seda asendab kutsealase staaži võimalus.

Eestis tunnustatakse vahetult järgmiseid rahvusvahelisi sertifikaate:

- CIA (*Certified Internal Auditor; väljastaja IIA –Institute of Internal Auditors*) – üldine sertifikaat, mis vastab Eesti atesteeritud siseaudiitori kutsele;
- CGAP (*Ceritified Government Auditing Professional*) – vastab Eesti avaliku sektori siseaudiitori kutsele (riikliku tunnustuse saamiseks on oluline läbida teatud siseriiklik avaliku sektori mooduli test).

Siseaudiitorina töötamisel on oluline, et ühel siseauditi meeskonna liikmel on siseriiklik kutse või kutsetase, mis annab iseseisva kutsetegevuse õiguse (siseauditi üksuse juhtimisega seotud otsuste langetamiseks ja tööde aruannete allkirjastamiseks ning õiguse siseauditi teenuse pakkumiseks). Ekspertid tõid esile selle nõudega kaasneva vastuolu: allkirjaõigus on sertifikaadi omajal, kes ei pruugi olla siseauditi üksuse juht, samas kui vastutus on ikkagi juhil. Seetõttu võiks olla kohustuslik, et siseauditi funktsiooni juht omab vajalikku kutsetaset/sertifikaati.

Eraldiseisva Eesti siseriikliku siseaudiitori kutsestandardi järgi vajadust ei tunta, sest sihtgrupp on väga väike. Kutsestandardi ajakohasena hoidmine on väga kulukas ning siseriiklik kutsestandard ei annaks olemasoleva sertifitseerimissüsteemi kõrval täiendavat lisaväärtust.

Sertifikaatide omandamisest laiaulatuslikum mõju siseauditi kõrge taseme tagamisel on siseaudiitori kutsetegevuse standardist⁹⁵ tuleneval nõudel siseauditi üksuste perioodiliste sisemiste ja väliste hindamiste läbiviimiseks, mille raames hinnatakse siseaudiitori kutsetegevuse vastavust siseauditeerimise definitsioonile, eetikakoodeksile ja standarditele.

⁹⁵ <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1081/0201/3009/Lisa%202.pdf#>

5. ARVESTUSALAGA SEOTUD KOOLITUSPAKKUMINE

Järgnevas peatükis antakse ülevaade, millise haridusliku taustaga kõige sagedamini AA põhikutsealadele tööle tullakse (REL2011 ja Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmete põhjal); samuti antakse ülevaade majandusarvestuse õppimisvõimalustest tasemeõppes ning koolitusmahtudest. Käsitletakse ka täiendus- ja ümberõppe võimalusi.

AA valdkond on koolituspakumise poolest kirju – teadmisi on võimalik omandada nii kursustel, gümnaasiumijärgses kutseõppes kui ka kõrghariduse erinevatel astmetel doktoriõppeni välja. Valdkonna hariduse suurim pakkuja on nii õppijate arvu kui erinevatel kõrghariduse astmetel õppe osas Tallinna Tehnikaülikool.

Kui kutsehariduses ja vähesel määral ka rakenduskõrgharidusõppes on olemas eraldi majandusarvestuse (raamatupidamise) õppekavad, siis akadeemilise kõrghariduse astmel on eraldi arvestusalaseid õppekavu oluliselt vähem. Enamasti on arvestusala-ga seotud vaid üks mitmest õppekaval pakutavast spetsialiseerumisest. Samas sisalduvad majandusarvestuse ained rohkemal või vähemal määral peaaegu kõikides majanduse ja ettevõtlusega seotud õppekavades ning osa nende erialade lõpetajatest tuleb ka arvestusvaldkonda tööle. Need tegurid muudavad arvestusalase koolituspakumise mahtude täpse hindamise keeruliseks.

Arvestusala õppekavade paiknemine õppekavade liigituses

Rahvusvahelise hariduse liigituse ISCED97 järgi⁹⁶ paigutuvad arvestusalaga seotud õppekavad sotsiaalteaduste, ärimise ja õiguse õppevaldkonda ärimise ja halduse õppesuunale järgmistesse õppekavade rühmadesse (ÕKR):

- Rahandus, pangandus ja kindlustus
- Majandusarvestus ja maksundus
- Juhtimine ja haldus

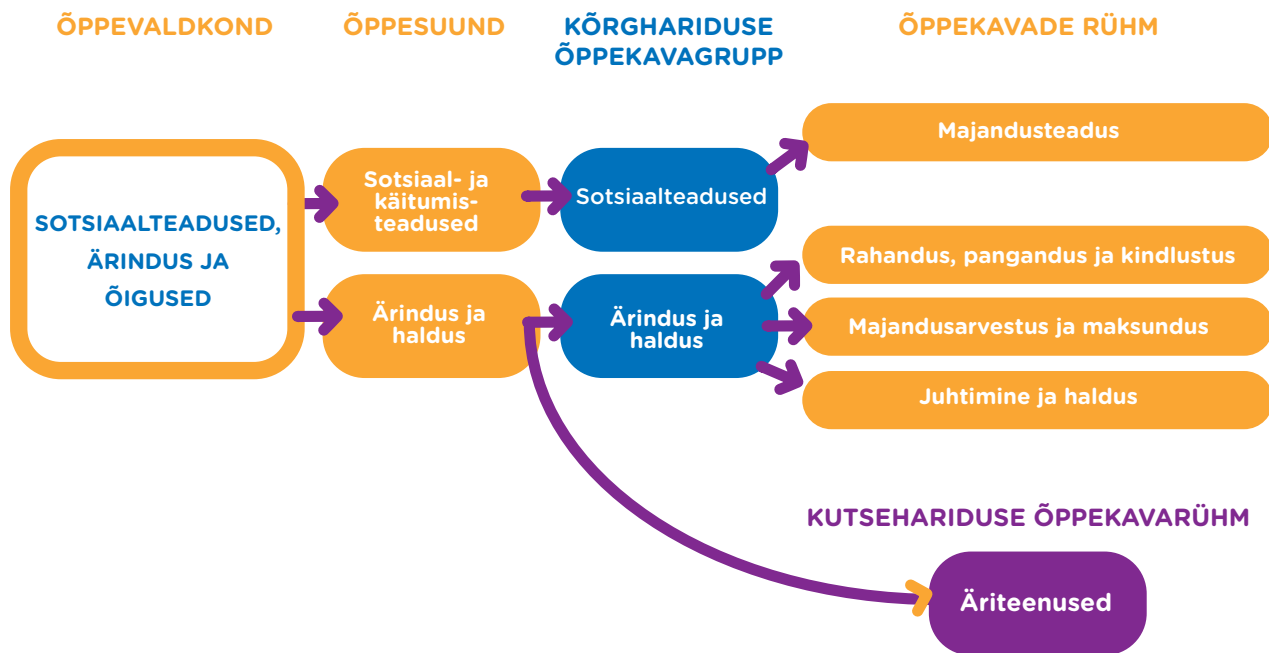
⁹⁶ Alates 2016. aastast võeti kasutusele uuendatud õppekavade liigitus ISCED-F 2013 järgi, kuid arvestusalal see liigitust ei muuda.

Samuti on valdkonna jaoks asjakohased sotsiaal- ja käitumisteaduste õppesuunal asuvad majandusteaduse õppekavade rühma erialad. Kõrghariduses kasutatakse lisaks õppekavade rühmale õppekavagrupi mõistet (detailsuselt õppesuuna ning õppekavade rühma vahel), kus esimesed kolm nimetatud õppekavade rühma kuuluvad ärimise ja halduse õppekavagruppi ja majandusteaduse õppekavade rühm sotsiaalteaduste õppekavagruppi.

Kutsehariduses kasutatakse alates 2013. aastast õppekavade rühma alternatiivina õppekavarühma mõistet. Majandusarvestuse õppekavad (raamatupidaja eriala) on kutsehariduses koondatud äriteenuste õppekavarühma alla (varem majandusarvestuse ja maksunduse õppekavarühm, majandusarvestuse eriala).

Käesolevas raportis käsitletakse koolituspakkumist ISCED97 õppekavade rühmade tasandil, kuna see võimaldab detailsemat analüüsi. ISCED97 õppekavade liigituse ning õppekavagruppide ja -rühmade seosed on ülevaatlilikult kujutatud joonisel 16.

JOONIS 16. Majandusarvestuse valdkonna õppekavade liigitus ISCED97 järgi ning kõrg- ja kutsehariduses

5.1 AASTAIL 2006-2011 TASEMEÕPPE LÕPETANUTE LIIKUMINE MAJANDUSARVESTUSE PÕHIKUTSEALADELE

MKM-i koostatavas tööjõuprognosis luuakse ametialade ja erialade vaheline seos 2011. a rahva- ja eluruumide loenduse andmete põhjal, mis on ühendatud 2006–2011 tasemeõppe lõpetajate andmestikuga EHIS-est – on koostatud maatriks, millised olid erinevate õppekavade rühmade ja õppetasemete(-astmete) lõpetajate ametialad rahvaloenduse hetkel. Koostatud maatriks annab informatsiooni, milline haridustaust on nendel arvestusala spetsialistidel, kes lõpetasid tasemeõppe aastatel 2006–2011. Kindlasti tuleb arvestada piirangutega seoste laiendamisel sellest varem või hiljem hariduse omandanutele, näiteks on perioodiga 2006–2011 võrreldes praeguseks oluliselt langenud rakenduskõrghariduse maht ning ka õppekavu on massiliselt muudetud ning ümber struktureeritud.

Majandusarvestuse valdkonnas ilmnenu seosed on toodud MA valdkonda tööle tulnute osatähtsus kõigist tööturule siirdunud lõpetajatest vastavates õppekavade rühmades oli kokkuvõttes järgmine:

- Rahandus, pangandus ja kindlustus – 46%
- Majandusarvestus ja maksundus – 44%
- Juhtimine ja haldus – 10%
- Ärindus ja haldus (üldine) – 14%
- Majandusteadus – 21%

Nagu näha tabelist 4, on levinuimad haridusteed valdkonda rakenduskõrgharidusest majandusarvestuse ja maksunduse ÕKR-i erialadelt ning nii rakendus- kui akadeemilisest kõrgharidusest (bakalaureuse- ja magistriõpe) juhtimise ja halduse ÕKR-i erialadelt. Keskastme raamatupidajate puhul oli sageduselt teiseks haridusteeks ka majandusarvestuse kutseharidus. Teistest õppekavade rühmadest pääsesid finantsjuhtide puhul pildile õigus ning siseaudiitoritel majandusteadus (mõlemal puhul akadeemiline kõrgharidus).

Alltoodud tabeli puhul tasub tähelepanu pöörata ka viimasele veerule, mis kajastab kolmest sagedasemast õpiteest välja jäävate õpiteede osakaalu kutsealale sisenejate hulgas, peegeldades kutsealal töötajate erialase ettevalmistuse variatiivsust. Kui aastatel 2006–2011 hariduse omandanud finantsjuhtide ning pea- ja vanemraamatupidajate ettevalmistus on suhteliselt homogeenne

(muude õpiteede osakaal on vaid kolmandik), siis ülejäänud ametigruppides on ettevalmistus kirjum. Keskastme raamatupidajate ning siseaudiitorite puhul on teistest õppekavade rühmadest või õppetasemetelt sisenejaid ligi pool ning palgaarvestajate ning arveametnike puhul lausa kaks kolmandikku.

MA valdkonda tööle tulnute osatähtsus kõigist tööturule siirdunud lõpetajatest vastavates ÕKR-ides oli kokkuvõttes järgmine:

- Rahandus, pangandus ja kindlustus – 46%
- Majandusarvestus ja maksundus – 44%
- Juhtimine ja haldus – 10%
- Ärindus ja haldus (üldine) – 14%
- Majandusteadus – 21%

TABEL 4. Levinumad õppekavade rühmad, kust siirdutakse majandusarvestuse kutsealadele⁹⁷

Ametigrupp	Kolm levinumat õppekavarühma, kust viimasel kümnendil on sellesse ametisse töötajaid tulnud (dets 2011 seisuga, 2006–2011 lõpetanud)									
	Sagedasim haridus 1			Sagedasim haridus 2			Sagedasim haridus 3			Muud
	Õpe	Õppekavade rühm	% ametialale siirdunutest, kes on omandanud selle hariduse	Õpe	Õppekavade rühm	% ametialale siirdunutest, kes on omandanud selle hariduse	Õpe	Õppekavade rühm	% ametialale siirdunutest, kes on omandanud selle hariduse	
Finantsjuht (+ raamatupidamis- või audiitorettevõtte juht)	bak, mag	Juhtimine ja haldus	46%	rak	Juhtimine ja haldus	12%	bak, mag	Õigus	8%	34%

⁹⁷ 2006–2011 tasemeõppe lõpetanute (EHIS-e andmed) ametialad REL2011 järgi.

Finantskontrol- ler, majandusar- vestuse analüü- tik, arendusjuht	rak	Majandus- arvestus ja maksundus	31%	bak, mag	Juhtimine ja hal- dus	17%	rak	Juhtimine ja haldus	15%	37%
Pearaamatupi- daja, vanemraa- matupidaja										
Keskastme raamatupidaja	rak	Majandus- arvestus ja maksundus	25%	kutseh	Majandusarvestus ja maksundus	17%	rak	Juhtimine ja haldus	13%	45%
Palgaarvestaja, arveametnik	rak	Majandus- arvestus ja maksundus	14%	rak	Juhtimine ja hal- dus	12%	bak, mag	Juhtimine ja haldus	11%	64%
Vandeaudiitor, vandeaudiitori assistent										
Siseaudiitor ⁹⁸	bak, mag	Juhtimine ja haldus	29%	bak, mag	Majandusteadus	11%	rak	Juhtimine ja haldus	6%	54%

Allikas: MKM, OSKA andmestik

5.2 ÕPPEKAVAD

Järgnevas alapeatükis analüüsitakse arvestusalaga seotud koolituspakkumist kõrg- ja kutsehariduses. Ülevaade on koostatud EHIS-e andmete põhjal⁹⁹ 2015/2016. õppeaasta seisuga¹⁰⁰ (üldjuhul on arvestatud õppekavu, kuhu oli avatud vastuvõtt).

AA alase koolituspakkumise määratlemisel võeti ÕKR-i tasandil esmalt arvesse rahvaloenduse andmetest ilmnenuid seoseid. Nendest erisitati omakorda valdkonna ekspertide abil ning õppekavade sisu analüüsimise teel arvestusalaga seonduvad õppekavad ning seostati need arvestusala põhikutsealade ja ametigruppidega. AA valdkonna õppekavaks lugemise eelduseks oli mõne AA kutsealaga seonduv spetsialiseerumine õppekaval või oluline AA ainete osakaal.

⁹⁸ ISCO08 ametirühm „Juhtimis- ja korraldusvaldkonna analüütikud“. Kuna siseaudiitorid moodustavad vaid osa sellest ametirühmast, tuleb andmete üldistatavusse suhtuda mõõndustega.

⁹⁹ Haridussilm: www.haridussilm.ee, EHIS-e õppekavade väljavõte: www.hm.ee/ehis/statistika.html

¹⁰⁰ Üldjuhul on arvestatud õppekavu, kuhu 2015/16. õppeaastal toimus vastuvõtt, v.a tekstis eraldi nimetatud õppekavad, kuhu vastuvõtt on hiljuti lõppenud, kuid õppijaid on veel hulgaliselt. Aluseks võeti EHIS-e õppekavade väljavõtted 9.09.2015 ja 10.11.2015 seisuga.

Kõrghariduses pakuvad arvestusalast ettevalmistust õppekavad järgmistes õppekavade rühmades (kokku 30 õppekava):

Majandusarvestus ja maksundus (MM) – kõik õppekavad (6):

- rakenduskõrgharidusõpe: „Majandusarvestus“ (LVRKK); „Toll ja maksundus“ (SKA); „Raamatupidamine“ (TMK, suletav õppekava); „Majandusarvestus ja ettevõtluse juhtimine“ (TTÜ TK)
- bakalaureuseõpe: „Maamajanduslik ettevõtlus ja finantsjuhtimine“ (EMÜ)
- magistriõpe: „Majandusarvestus ja finantsjuhtimine“ (EMÜ)

Rahandus, pangandus ja kindlustus (RPK) – kõik õppekavad (1):

- magistriõpe: „Äriahandus ja majandusarvestus“ (TTÜ)

Juhtimine ja haldus (JH) – 9 õppekava 48-st:

- rakenduskõrgharidusõpe: „Ärijuhtimine“ (Mainor, LVRKK), „Maksundus“ (Tallinna Majanduskool, suletav õppekava)
- bakalaureuseõpe: „Ärindus“ (TTÜ), „Haldus- ja ärikorraldus“ (TLÜ)
- magistriõpe: „Ärijuhtimine“ (TÜ), „Rahvusvaheline ärijuhtimine“ (EBS, 3 keeles)

Majandusteadus (MT) – 3 õppekava 7-st:

- magistriõpe: „Majandusteadus“ (TÜ)
- doktoriõpe: „Majandusteadus“ (TÜ), „Majandus“ (TTÜ)

Ärindus ja haldus (üldine) (ÄH) – 11 õppekava 17-st:

- rakenduskõrgharidusõpe: „Ärijuhtimine“ (Mainor), „Majandusinfosüsteemide korraldamine“ (LVRKK)
- bakalaureuseõpe: „Ettevõtlus ja ärijuhtimine“ (EBS, 3 keeles), „Rahvusvaheline ärikorraldus“ (TTÜ)
- magistriõpe: „Ettevõtte juhtimine“ (Mainor, 2 keeles); „Majandus ja ärijuhtimine“ (Euroakadeemia, 3 keeles)

Kokku õppis nendel õppekavadel 2015/16. õppeaastal¹⁰¹ 4579 üliõpilast.

¹⁰¹ 10.10.2016 seisuga.

Välise ja sisemise audiitortegevuse kutsealadel, kus valdkonda sisenemiseks on võimalik laiem erialade ring, toodi välise audiitortegevuse ekspertide poolt sobilike ja sagedasemate erialadena välja ka õiguserialad, avalik haldus, majandusõpe laiemalt (sh valdkonnas tunnustatuna Stockholmi Kõrgem Majanduskool Riias), IT-audiitoritel IT-alane haridus (sh IT Kolledžist). Levinumad erialad, millelt siseaudiitori ametini jõutakse, on majandusarvestus, majandus, matemaatika, ärimus, juhtimine, avalik haldus, kommunikatsioon, ajakirjandus, sotsioloogia, IKT. Nimetatud erialasid ei ole koolituspakkumise analüüsi kompaktsuse huvides empiirilisse analüüsi siiski hõlmatud, kuna auditi kutsealadele suundub vaid väike osa nende lõpetajatest.

TABEL 5. Arvestusalaga õppekavade arv võrrelduna õppekavade koguarvuga vastavates õppekavade rühmades, 2015/16

Õppekavade rühm	Arvestusalaga seotud õppekavad					Kõik õppekavad				
	rak	bak	mag	PhD	Kokku	rak	bak	mag	PhD	Kokku
Majandusarvestus ja maksundus	4	1	1		6	3	1	1		5
Rahandus, pangandus ja kindlustus			1		1			1		1
Juhtimine ja haldus	3	2	4		9	5	7	23	2	37
Ärimus ja haldus (üldine)	2	4	5		11	7	3	7		17
Majandusteadus			1	2	3		2	3	2	7
KOKKU	9	7	12	2	30	15	13	35	4	67

Allikas: EHIS

Arvestusalaga seotud õppekavade osakaal kõigist ärimuse ja halduse ning majandusteaduse õppekavadest tundub suhteliselt suur (30 õppekava 67st, vt tabel 5), kuid siinkohal tuleb arvestada, et peaaegu ükski õppekava ei ole puhtalt majandusarvestuse suunitlusega. Enamasti on majandusarvestuse kutsealadega seotud üks mitmest spetsialiseerumisest (reeglina on õppekavadel 2–4 spetsialiseerumist). Arvestusalaga haakuvad spetsialiseerumissuunad on näiteks majandusarvestus, finantsjuhtimine, ettevõtlusrahandus, maksundus ja audiitortegevus. Samuti suurendab õppekavade arvu asjaolu, et kõrgharidusreformi järel tuli varasemad sarnase sisuga õppekavad eesti, vene ja inglise keeles registreerida eraldi õppekavadena.

Õppekavade arv on valdkonnas napp ennekõike bakalaureuseõppe tasemel, kus valdkonnale kõige omasemates, MM ning RPK õppekavade rühmades, on kokku vaid üks õppekava („Maamajanduslik ettevõtlus ja finantsjuhtimine“ Maaülikoolis¹⁰², kuigi ka see jaotus on tinglik, kuna õppekava on, nagu nimigi ütleb, laiemas suunitlusega ning maamajandusliku rõhuasetusega). Magistriõppe tasemel on üks õppekava mõlemas nimetatud õppekavade rühmas. Ka rakenduskõrghariduse tasemel on õppimisvõimalused ahenemas, kuna Tallinna Majanduskoolis on sulgemisel kaks valdkonna õppekava („Raamatupidamine“ ja „Maksundus“). Pigem on õppekavade arendus (osaliselt ilmselt ka seoses üliõpilaste arvu vähenemisega) liikunud viimase viie aasta jooksul üldisemate õppekavade suunas, st teiste ÕKR-ide arvelt on oluliselt kasvanud üldine ärinduse ja halduse ÕKR (vt lisa 4. Õppekavade loetelu koos põhikutsealadega).

5.2.1 Arvestusala õppimisvõimalused kõrghariduses

Arvestusalase hariduse suurimaks pakkujaks on nii õppeastmete kui üliõpilaste arvu osas Tallinna Tehnikaülikool, kus pakutakse AA-ga seonduvat õpet rakenduskõrgharidusest (TTÜ Tallinna Kolledžis) doktoriõppeni. Ainsana Eestis on TTÜ-s võimalik saada ka audiitortegevuse alane haridus (spetsialiseerumisena magistriõppes).

Kõrgharidus on sobiv ettevalmistus finants- ja juhtimisarvestuse kõrgema kvalifikatsioonitasemega ametitele, st finantsjuhtidele, kontrolleritele, arvestusala arendusjuhtidele ja analüütikutele (pigem magistritase), pea- ja vanemraamatupidajatele (nii kõrghariduse 1. kui 2. aste) ning keskastme raamatupidajatele (pigem kõrghariduse 1. aste). Samuti on kõrgharidus eelduseks vandeaudiitori ja siseaudiitori tööks.

Kokku pakub arvestusalast kõrgharidust 10 õppeasutust (vt tabel 6), neist väljaspool Tallinna kolm – Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool ja Lääne-Viru Rakenduskõrgkool. Rakenduskõrgharidusõppes on õppijaid hetkel 5 õppeasutuses, kuid õppimisvõimalused sellel astmel on ahenemas, kuna kõrgharidussüsteemi korrastamise raames on sulgemisel seni valdkonna suurima rakendus- kõrghariduse pakkuja, Tallinna Majanduskooli kõrghariduse õppekavad.

Kuigi seosed ei ole päris ühesed, on MM-i õppekavade spetsialiseerumiseks sagedamini majandusarvestus (sh seotud enam raamatupidamisõppega) ning JH ja ÄH spetsialiseerumiseks rohkem finantsjuhtimine.

IKT ja arvestusala ühendab majandusinfosüsteemide korraldamise õppekava LVRKK-s.

¹⁰² NB! Siin on vastuolo EHS-e ja Maaülikooli kodulehel olevate andmete vahel – kooli kodulehel oleva info kohaselt kuulub see õppekava ärinduse ja halduse (üldine) õppekavade rühma, st seda aluseks võttes ei ole majandusarvestuse ja maksunduse õppekavade rühmas ühtki bakalaureusetaseme õppekava.

TABEL 6. Arvestusalast kõrgharidust pakkuvate õppekavade jagunemine ÕKR-i, astme ja õppeasutuse järgi 2015/2016. õppeaastal

		JH	MM	MT	RPK	ÄH	Kokku	märkus
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	kokku	1				3	4	
	rak	1				1	2	eesti ja vene k
	mag					2	2	eesti ja vene k
Eesti Maaülikool	kokku		2				2	
	bak		1				1	
	mag		1				1	
Estonian Business School	kokku	3				3	6	
	bak					3	3	eesti, vene ja ingl k
	mag	3					3	eesti, vene ja ingl k
Euroakadeemia	kokku					3	3	
	mag					3	3	eesti, vene ja ingl k
Lääne-Viru Rakenduskõrgkool	kokku	1	1			1	3	
	rak	1	1			1	3	
Sisekaitseakadeemia	kokku		1				1	
	rak		1				1	
Tallinna Majanduskool	kokku	1*	1*				2*	
	rak	1*	1*				2*	
Tallinna Tehnikaülikool	kokku	1	1	1	1	1	5	
	rak		1				1	
	bak	1				1	2	eesti ja ingl k
	mag				1		1	
	PhD			1			1	eesti ja ingl k
Tallinna Ülikool	kokku	1					1	
	bak	1					1	
Tartu Ülikool	kokku	1		2			3	
	mag	1		1			2	
	PhD			1			1	eesti ja ingl k
KOKKU		9	6	3	1	11	30	

* lõpetamine lubatud, vastuvõttu ei toimu

Allikas: EHIS

Sisemine ja väline audiitortegevus

Välisele audiitortegevusele on võimalik spetsialiseeruda TTÜ magistriõppes ärirahanduse ja majandusarvestuse õppekaval. Enamikus ülejäänutes majandusarvestusega seotud õppekavades sisaldub välisauditi teema 1-2 aine mahu.

Sisemisele audiitortegevusele spetsialiseerumise võimalust Eestis hetkel ei eksisteeri (ekspertide hinnangul ei ole selle järgi ka vajadust). Siseauditi teema kohta sisaldub õppekavas 1 aine LVRKK-s ja Mainoris.

5.2.2 Arvestusala õppimisvõimalused kutseõppes

Finants- ja juhtimisarvestus

Kutsehariduses annavad arvestusalast ettevalmistust äriteenuste õppekavagrupi majandusarvestuse ja raamatupidaja õppekavad koos vastavate jätkuõppekavadega. 2015/16. õppeaastal pakkus raamatupidamisõpet kokku 21 õppekava 937 õpilasega, sh 12 n-ö uut, 5. taseme kutseõppe õppekava, ning 9 vana (keskhariduse baasil kutsehariduse) õppekava, kus on veel õppijaid, kuid alates 2015/16. õppeaastast vastuvõttu enam ei toimu.

Kutseõpe on sobiv ettevalmistus finants- ja juhtimisarvestuse madalama kvalifikatsioonitasemega ametitele, st keskastme raamatupidajatele, arveametnikele ning palgaarvestajatele. Valdkonna ekspertide sõnul kasutatakse kutseharidust sageli ka ümberõppeks (sh juhtudel, kus eelnevalt on omandatud muul erialal kõrgharidus) ning see on populaarne ka mikroettevõtetes/ pereettevõtetes raamatupidaja funktsiooni täitvate inimeste hulgas.

5. taseme esmaõpe

Majandusarvestuse õpet pakutakse kutseõppeasutustes raamatupidaja õppekaval 5. taseme kutseõppe tasemel (varem kutseharidus keskhariduse baasil). Tegemist on keskharidust eeldavate õppekavadega ning õppe kestus on 2 aastat, millest ligi veerandi moodustab praktika. Majandusarvestuse õpet pakutakse üle Eesti 10 koolis (Tallinna Majanduskool (ka vene keeles), Lääne-Viru Rakenduskõrgkool, Pärnumaa Kutsehariduskeskus, Pärnu Saksa Tehnoloogiakool, Tartu Kutsehariduskeskus, Haapsalu Kutsehariduskeskus, Hiiumaa Ametikool, Narva Kutseõppekeskus (vene keeles), Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus). Õpe vastab raamatupidaja 5. taseme kutsestandardile.

Et tulla vastu täiskasvanud ja/või juba töötavate õppijate vajadustele, pakuvad paljud kutseõppeasutused lisaks päevaõppele võimalust õppida ka õhtuses või sessioonõppes.

Põhimõtteliselt on võimalik peale 5. taseme esmaõppe lõpetamist jätkata (VÕTA raames) rakenduskõrgharidusõppes 3. kursusel, kuid reaalsuses on selline haridustee võimalik üsna piiratud mahus.

5. taseme jätkuõpe

Tartu Kutsehariduskeskuses on võimalik õppida ka 5. taseme jätkuõppes avaliku sektori asutuse finantsisti õppekaval. Sessioonõppena toimuv õpe kestab 0,5 aastat ning sisaldab 4 nädalat praktikat avaliku sektori asutuses ning 5 nädalat kohalikus omavalitsuses.

Tallinna Majanduskool pakub 5. taseme jätkuõpet maksuspetsialisti erialal. Sessioonõppena toimuv õpe kestab 1,5 aastat, sellest veerandi moodustab praktika.

Sisemine ja väline audiitortegevus

Sisemise ja välise audiitortegevuse alast ettevalmistust kutsehariduse tasemel ei pakuta, kuna need kutsealad eeldavad kõrgharidust.

5.3 ÕPPURITE STATISTIKA TASEMEÕPPES

Analüüsimaiks koolituspakkumise vastavust tööturu vajadusele, on esmalt vaja seostada haridusasutuste õppekavad põhikutsealadega. Kui kutsehariduses saab luua üks ühele seose õppekava ja selle väljundiks oleva kutse vahel, siis kõrghariduses enamasti nii ühest seost luua ei saa. Isegi kui käesoleva analüüsi jaoks selekteeriti välja arvestusalaga seonduvad õppekavad, tuleb arvestada, et valdav enamik neist ei valmista ette kitsalt „raamatupidajaid“, vaid pakuvad laiapõhjalist ettevalmistust ettevõtlusesse sisenemiseks ning spetsialiseerumise võimalusi tulenevalt õppija huvist. Üldjuhul on võimalik neil õppekavadel pakutava ettevalmistusega hakkama saada nii erinevates AA ametites kui ka teistes valdkondades (turundus, müük, rahandus, personalijuhtimine, strateegiline juhtimine jne) sõltuvalt valitud spetsialiseerumisest. Seetõttu haakuvad vaatlusalused kõrghariduse õppekavad reeglina korraga nii mitme AA ametiga kui valmistavad ette ka tööjõudu väljapoole arvestusala. Seega tuleb nende õppekavade koolitusmaht arvestusala koolitusmahu suurusjärgu hindamiseks jagada vähemalt kahega. Eelnevast tulenevalt on arvestusalaga seotud õppekavad jagatud järgnevalt mitte ametialade, vaid õppekavade rühmade järgi. Majandusarvestuse ja

maksunduse ning rahanduse, panganduse ja kindlustuse ÕKR-i õppekavu võib pidada arvestusalaga otsesemalt seotuks, samas kui juhtimise ja halduse, üldise äriduse ja halduse ning majandusteaduse õppekavade rühma õppekavade puhul on seos sageli kaudsem (kuid neis sisaldub arvestusalaga seotud spetsialiseerumisvõimalus (nt finantsjuhtimine), arvestataval määral arvestusala aineid ning valdkonna ekspertide sõnul tullakse nendelt õppekavadelt arvestusalale tööle). Ülevaade õppekavade ja ametialade seostest on esitatud raporti lisas.

Järgnevalt antakse ülevaade arvestusala õppekavade viimaste aastate vastuvõtust, õppijatest ja lõpetajatest. Vastuvõttu analüüsitakse 2011/12.–2015/16., lõpetajate ja katkestajate statistikat 2010/11.–2014/15. õppeaastate andmete põhjal.

Viimasel kolmel õppeaastal oli nendel õppekavadel kutsehariduse omandanute arv keskmiselt 210 õpilast aastas ning kõrghariduse omandanute arv keskmiselt 900 aastas.

5.3.1 Õppurite statistika kõrghariduses

Valdkonna kõrghariduse õppekavadel on lõpetajaid üle nelja korra enam (kõrghariduses teistesse valdkondadesse siirdujaid maha arvestades üle kahe korra enam) kui kutsehariduses. See on ootuspärane, kuna arvestusala on ametialade klassifikatsioonis pigem tippspetsialisti tasemega seonduv valdkond.

2015/16. õppeaastal asus arvestusalaga seotud õppekavadele õppima 1143 üliõpilast (majandusarvestusega seotud õppekavade vastuvõtu maht moodustab alla poole eelpool nimetatud nelja ÕKR-i koguvastuvõtust (2359)).

Vastuvõtu arvud neil õppekavadel on, nagu ka kõrghariduses üldiselt, viimase viie aasta jooksul langenud (vt joonis 17 ja joonis 18). Valdkonnaga enim seotud MM-i ja RPK õppekavade rühmas on vastuvõtt oluliselt vähenenud. RPK õppekavade rühma võeti 2011. aastal 98 tudengit, 2015. aastal aga vaid 60. Kui 2011. a võeti MM-i erineva taseme õppekavadele kokku 430 üliõpilast, siis 2014. a vaid 243. Vastuvõtu arvu kasv 2015. aastal MM-i õppekavade rühmas on seotud rakenduskõrgharidusõppe õppekavade liitmisega TTÜ Tallinna Kolledžis, kus varem vaid majandusarvestusele spetsialiseerunud õppekavast sai tunduvalt laiemas suunitlusega majandusarvestuse ja ettevõtluse juhtimise õppekava.¹⁰³ Seega ei saa sellest järeldada, et otseselt arvestusala koolituspakkumine oleks kasvanud.

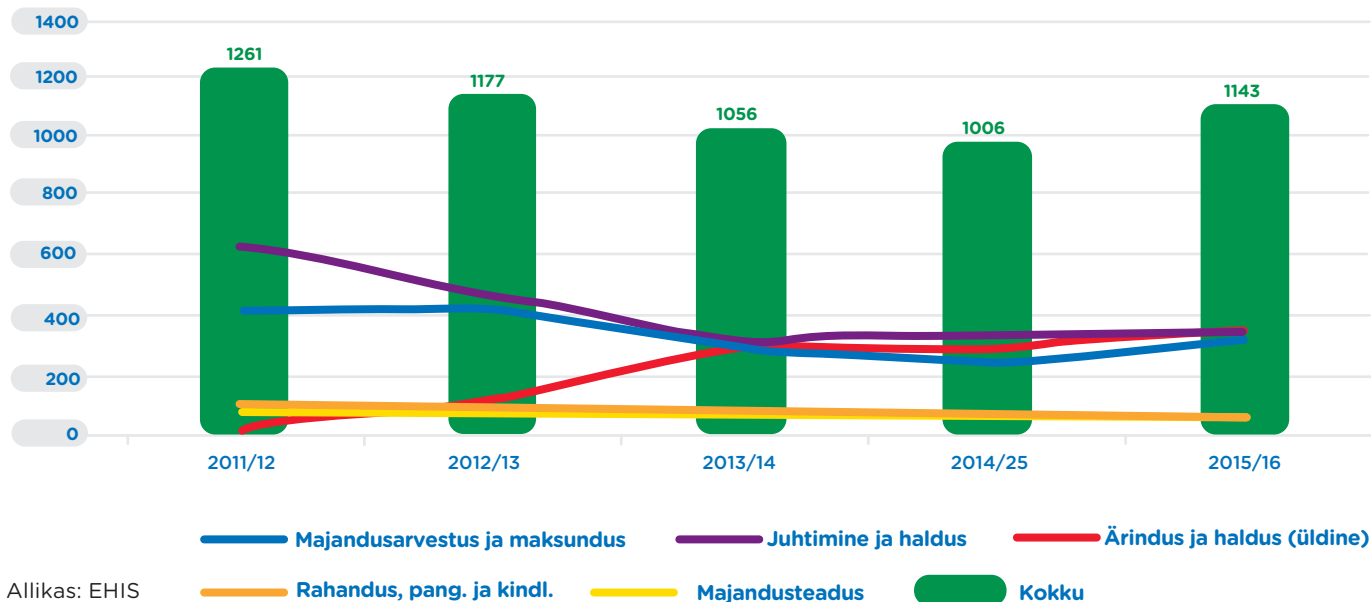
¹⁰³ Seejuures on TTÜ-s suund õppekavade liitmisele ja laiapõhjalisemaks muutmisele jätkumas.

Nagu õppekavade arvu osas, nii ka vastuvõtu arvude puhul on suund olnud pigem üldisema suunitlusega õppe kasvu suunas – viimase viie aasta jooksul on tugevalt kasvanud vastuvõtt üldisesse äriduse ja halduse õppekavade rühma kuuluvatele õppekavadele, samas kui ülejäänutes on vastuvõtt kahanenud veerandi kuni poole võrra.

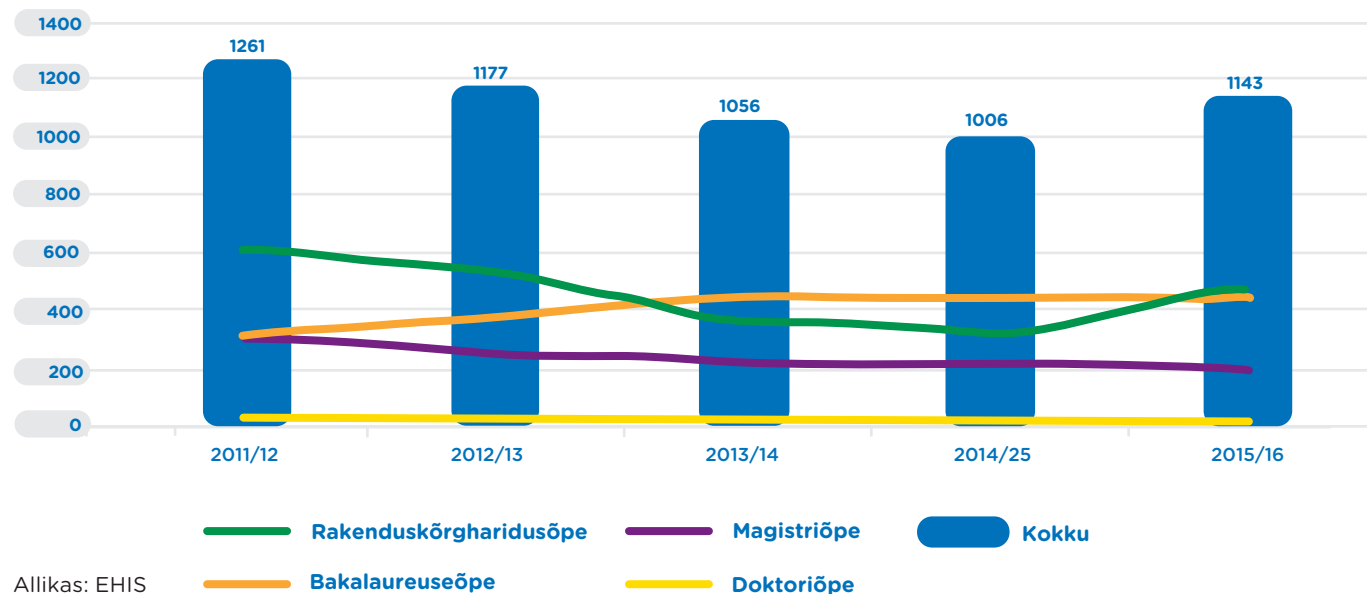
Bakalaureuseõppes oli 2015/16. õppeaasta vastuvõtt rakenduskõrgharidusõppega sarnase suurusega, kuid trendina on rakenduskõrgharidusse vastuvõtt aastatega pidevalt kahanenud (tugevam vähenemine toimus küll enne 2010. aastat). Samas, bakalaureuseõppesse vastuvõtt kasvas viimase 5 aasta jooksul 44%. Ka magistriõppe vastuvõtu arvud on vähenenud.

Siiski tuleb öelda, et arvestusalaga seotud õppekavadel on vastuvõtt kahanenud aeglasemalt kui kõrghariduses üldiselt. Kui 2011/12.–2015/16. õppeaastal kahanes vastuvõtt arvestusalaga seotud õppekavadele 9%, siis nendesse õppekavade rühmadesse tervikuna üle kahe korra enam (21%) ning kogu kõrgharidusse samuti kaks korda enam (18%). Seejuures toimus suurem kahane- mine vaatlusaluste õppekavade rühmade vastuvõtu arvudes (eriti rakenduskõrghariduses) isegi varem, enne 2010. aastat.

JOONIS 17. Vastuvõtt arvestusalaga seotud õppekavadel õppekavade rühma järgi, 2011/12–2015/16

JOONIS 18. Vastuvõtt arvestusalaga seotud õppekavadel õppeastme järgi, 2011/12-2015/16

Allikas: EHIS

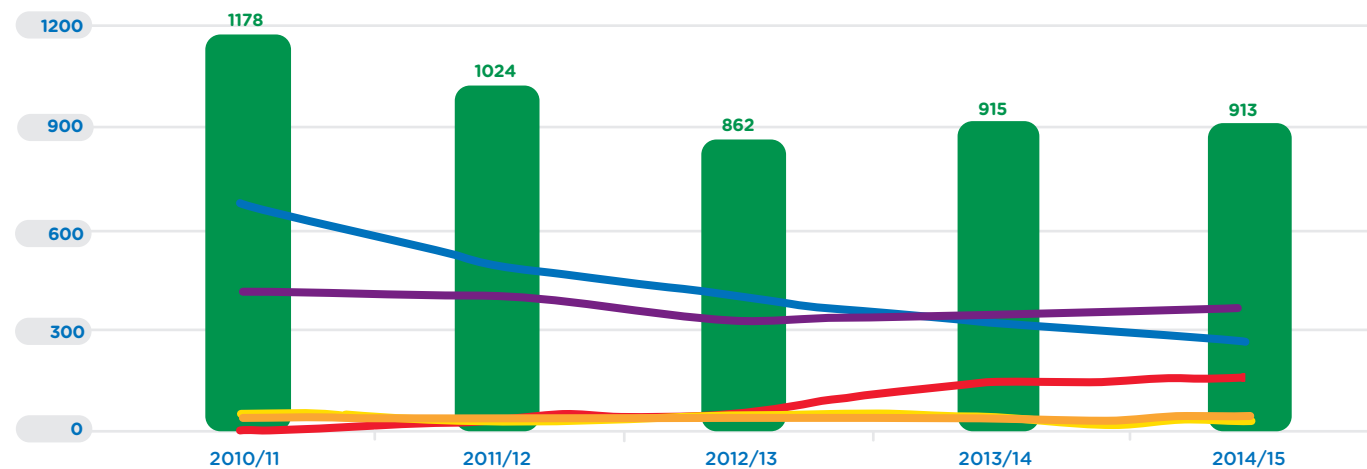
Loogiliselt kajastuvad lõpetajate statistikas vastuvõtustatistikaga samad trendid (vt joonis 19 ja joonis 20), kuid mõneaastase viitajaga. 2014/15. õppeaastal lõpetas arvestusalaga seotud õppekavadel 913 üliõpilast (nende õppekavade lõpetajad moodustasid samuti ligi poole nende õppekavade rühmade kogu lõpetajate arvust, 1819). Lõpetajate koguarv on neil õppekavadel viimase viie aasta jooksul viiendiku võrra langenud.

Enim kahanes 2010/11.-2014/15. õa lõpetajate arv JH õppekavarühma arvestusalaga seotud õppekavadel (665-lt 271-le). Samas on seda osaliselt kompenseerinud üldisema suunitlusega ÄH õppekavad. Väikeses langustrendis on ka MM-i lõpetajate arv – kui 2011. a lõpetas MM-i erineva taseme õppekavadel kokku 410 üliõpilast, siis 2015. a 375 (seejuures 2014. aastal oluliselt vähem, 326). Teine arvestusalaga enim seotud rühm, RPK õppekavade rühm, andis vaadeldud perioodil aastas keskmiselt ligi 50 magistritasemel arvestusala ja rahanduse spetsialisti.

Lõpetajate arvu kahanemine tuli praktiliselt tervenisti rakenduskõrghariduse arvelt. Teistel õpetel püsis lõpetajate arv viimasel viiel aastal samal tasemel. Seejuures rakenduskõrghariduse MM-i õppekavadel vaadeldud perioodil küll lõpetajate arv ei langedud, kuid seoses rakenduskõrghariduse õppekava sulgemisega Tallinna Majanduskoolis ning õppekavade ümberkorraldamisega TTÜ Tallinna Kolledžis võib prognoosida sellest õppekavade rühmast tulevikus vähem arvestusala lõpetajaid.

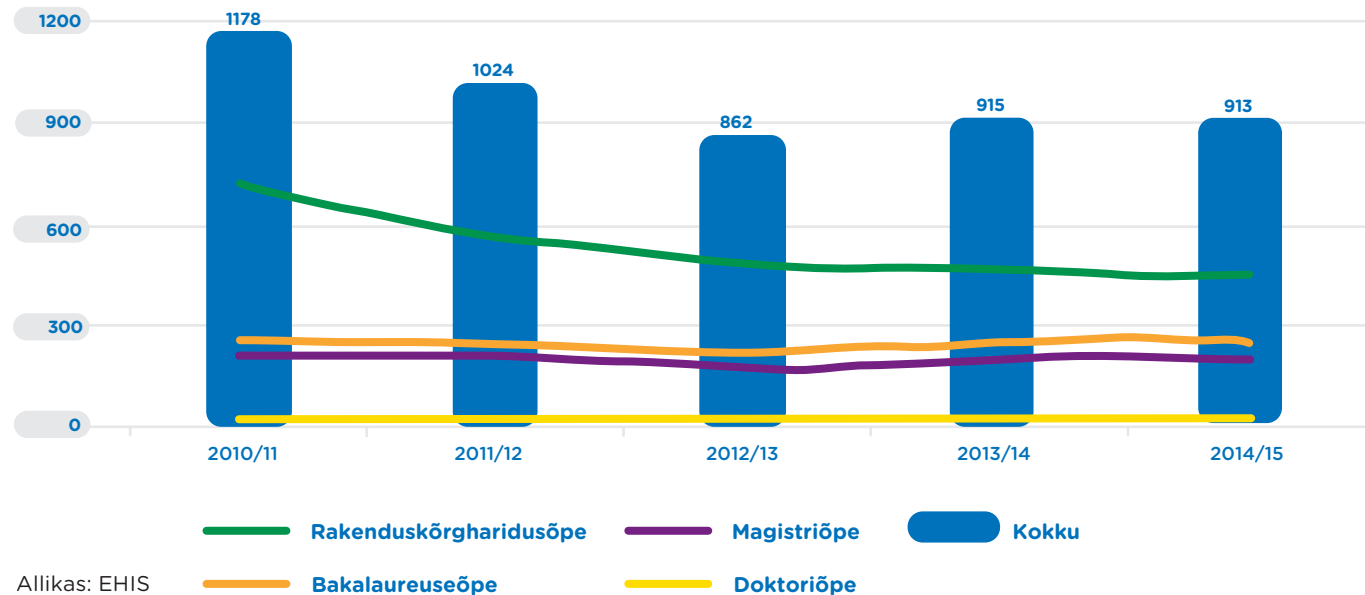
Joonisel kajastatud doktoriõppe lõpetajad hõlmavad kõiki TÜ-s ja TTÜ-s majanduse alal doktorikraadi kaitsnuid, kuid otseselt arvestusala seonduvaid doktoritöid on viimase kümne aasta jooksul kaitstud vaid kümnekond.

JOONIS 19. Lõpetajad arvestusala seotud õppekavadel õppekavade rühma järgi, 2010/11-2014/15

Allikas: EHIS

JOONIS 20. Lõpetajad arvestusalaga seotud õppekavadel õppeastme järgi, 2010/11–2014/15

Õpingute katkestamise määr e katkestanute osakaal¹⁰⁴, mis väljendab aasta jooksul väljalangenute osakaalu õppijate koguarvust, kasvas valdkonna õppekavadel perioodil 2010/11–2014/15 14%-lt 22%-le (keskmine katkestanute osakaal kogu kõrghariduses oli 2014/15. õppeaastal 18%). Nende andmete tõlgendamisel tuleb arvesse võtta viimastesse aastatesse langenud kõrgharidusreformi tõenäolist mõju õpingute katkestamise näitajatele (tasuta õppele ülemineku käigus „puhastasid“ ülikoolid õppurite nimekirju, kuid alates 2015/16. õppeaastast peaks katkestajate osakaal ülikoolide hinnangul taas vähenema).

Madalam oli katkestamise määr MM-i õppekavadel (viimase 3 õppeaasta keskmisena 18%) ja MT õppekavadel (15%). Ka RPK katkestamise määr oli senini samas suurusjärgus, kuid 2014/15. õppeaastal kasvas seal kõrgharidusreformist tulenevalt katkestamine hüppeliselt. JH ja ÄH õppekavadel tuleb õpingute katkestamist ette sagedamini.

¹⁰⁴ Katkestamissündmuste arv õppeaastal n / õppurite arv õppeaastal n.

Õpete võrdluses on õpingute katkestamine enim probleemiks bakalaureuseõppes (viimase 3 õppeaasta keskmisena 22%, kuid katkestamine oli teiste õppeastmetega võrreldes kõrgem ka enne kõrgharidusreformi). Kogu Eesti kõrgkoolide rakendus-kõrgharidusõppega võrreldes paistab positiivselt silma suhteliselt madalam katkestamise määr MM-i rakenduskõrghariduse õpekavadel (16% viimase 3 õppeaasta keskmisena).

Katkestamise määrast ei ole kerge otseselt järeldada, kui suur osa õppijatest õpingute lõpetamiseni jõuab, kuna see väljendab vaid ühe õppeaasta vältel, mitte kogu studiumi kestel väljalangenuid. Kõige informatiivsem oleks vaadelda ühel õppeaastal sisseastunud õpingute lõpetamiseni jõudnute osakaalu, kuid käesoleva analüüsi raames ei olnud see võimalik. Seetõttu võib õpingute katkestamise mastaabi hindamiseks vaadata ka õppeaasta jooksul lõpetanute ja katkestanute arvu suhet¹⁰⁵. Arvestus-alaga seotud õpekavadel kokku oli see suhtarv viimase kolme õppeaasta keskmisena 1,2, mis viitab, et õpingute lõpetamise-ni jõuab pisut vähem õppijaid, kui katkestab. Rakenduskõrghariduses oli see suhtarv ligikaudu 1, teistel õppeastmetel kõrgem. Kõrgharidusreformiga seotud üleminekuprotsesside käigus on katkestajate/lõpetajate suhtarv viimaste aastate jooksul oluliselt katkestajate poole kaldunud.

Kokkuvõtvalt on katkestamine arvestusala kõrghariduses probleemiks, katkestajaid kipub olema lõpetajatest rohkem. Probleem on aastatega pigem süvenenud.

5.3.2 Õppurite statistika kutsehariduses

Kutsehariduse majandusarvestuse õpekavadele vastuvõtt on viimasel kahel õppeaastal järsult kasvanud (veidi vähem kui kahekordseks), 2015/16. õppeaastal asus raamatupidajaks õppima 529 inimest (varasematel aastatel keskmiselt 300) (vt joonis 21). Seejuures toimub 5. taseme õpekavadele vastuvõtt alles teist aastat (EKR tase 5), varem toimus raamatupidamisõpe kutseõppena keskarhariduse baasil (EKR tase 4).

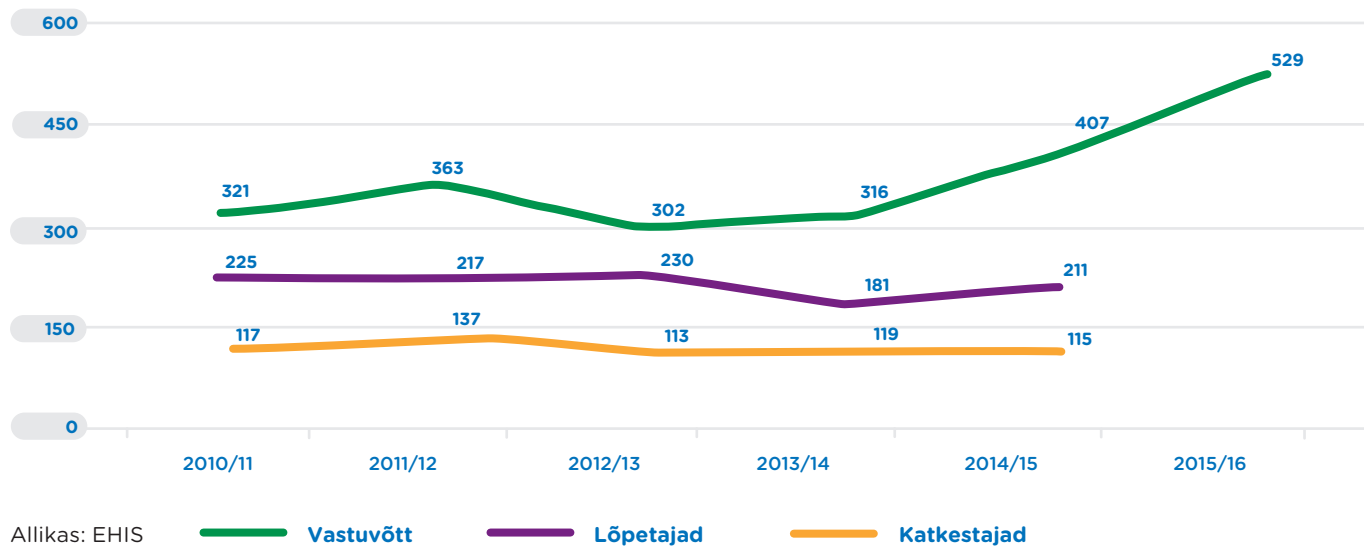
Majandusarvestuse kutseharidust saab omandada üle Eesti kümnes koolis. Suurimaks õppe pakkujaks on Tallinna Majanduskool, kuhu 2015/16. õppeaastal asus raamatupidajaks õppima 229 inimest ning jätkuõppesse lisaks veel 14 inimest.

¹⁰⁵ Siingi tuleb arvestada piiranguga, et konkreetsel aastal lõpetajad ja katkestajad ei ole tingimata samal aastal sisse astunud, seega ei ole need arvud päris üksüheselt võrreldavad.

(Tallinna Majanduskoolis kasvas kutsehariduse tasemel vastuvõtt tunduvalt peale rakenduskõrgharidusõppesse vastuvõtu lõpetamist, kuid kogu raamatupidamise õppekavade vastuvõtu kasvust tuleb Majanduskooli arvelt siiski alla poole).

Kutsehariduses raamatupidaja eriala omandanute arv on püsinud 2010/11–2014/15 suhteliselt stabiilsena, keskmiselt 210 lõpetaja juures aastas, kuid lähiaastatel võib seoses kasvanud vastuvõtuga prognoosida lõpetajate arvu järsku kasvu.

JOONIS 21. Arvestusala õppurid kutseõppes, 2010/11–2015/16

Õpingute katkestamine ei ole raamatupidamise kutseõppes nii teravaks probleemiks kui kõrghariduse puhul, õpingute lõpetamiseni jõuab ligi kaks kolmandikku sisseastujatest. Viimase viie aasta keskmine katkestamise määr oli majandusarvestuse kutsehariduse õppekavadel 18%.

Viimase kümnendi jooksul on majandusarvestuse õppekavadel kasvanud oluliselt täiskasvanud õppijate hulk, 2015/16. õppeaastal olid juba kaks kolmandikku õppijatest 25-aastased või vanemad. Samale tendentsile viitab teise nurga alt ka Riigikontrolli raport täiskasvanute kutseõppes, mille järgi asuvad täiskasvanud õppijad kõige sagedamini õppima just äriteenuste õppekavarühma erialadele.¹⁰⁶ Samas taktis on kasvanud ka mittestatsionaarse õppe osakaal – 2015/16. õppeaastal õppis esmakordselt enamik majandusarvestuse kutseõppureid mittestatsionaarses õppes.¹⁰⁷

TABEL 7. Majandusarvestuse¹⁰⁸ õpilaste arv kutseõppes kooli järgi, 2011/12–2015/16

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Tallinna Majanduskool	207	227	206	239	399
Tartu Kutsehariduskeskus	71	73	79	111	118
Lääne-Viru Rakenduskõrgkool	80	76	89	94	98
Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool				42	80
Haapsalu Kutsehariduskeskus	47	46	45	48	55
Pärnumaa Kutsehariduskeskus	80	75	54	56	53
Narva Kutseõppekeskus	64	55	54	47	44
Pärnu Saksa Tehnoloogiakool	38	23	15	28	32
Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus	63	39	40	36	31
Hiiumaa Ametikool	34	13	25	21	27
KOKKU	684	627	607	722	937

Allikas: EHIS

¹⁰⁶ Ülevaade täiskasvanute osalemisest kutseõppes. Riigikontrolli ülevaade Riigikogule, Tallinn, 6. jaanuar 2016. lk 14.
<http://www.riigikontroll.ee/Riigikontrollipublikatsioonid/Auditiaruanded/tabid/206/Audit/2375/language/et-EE/Default.aspx>

¹⁰⁷ EHIS, Haridussilm.

¹⁰⁸ Õppekavad: „Majandusarvestus“, „Majandusarvestus ja maksundus“, „Raamatupidaja“, „Maksuspetsialist“, „Avaliku sektori asutuse finantsist“.

5.4 ÕPPE KVALITEET, VALDKONNA ÕPPE TUGEVUSED JA ARENGUVAJADUSED

Eestis pakutava kutse- ja kõrghariduse kvaliteedi hindamist korraldab Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuur (EKKA). Kvaliteedihindamises osalevad sõltumatud eksperdid, nende seas valdkonna tööandjad, kõrghariduses ka väliseksperdid ja üliõpilased.

5.4.1 Kõrgharidus

EKKA-poolne kõrgharidustaseme ärimise ja halduse õppekavagrupi (kuhu kuulub ka majandusarvestus/arvestusala) hindamine (nn üleminekuhindamine) toimus viimati 2010. a. Õppekavagrupi kvaliteedihindamised ärimises ja halduses toimuvad plaani kohaselt 2016. aasta lõpus ja 2017. aastal.

EKKA hindamisraportites on õppekavagrupi õpet erinevates kõrgkoolides hinnatud nõuetele vastavaks.¹⁰⁹ Korduva probleemina on hindajad märkinud õppejõudude vanuselist koosseisu ja järelkasvu tagamist: paljud õppejõududest olid eakad, mistõttu tehti ettepanek tõsiselt tegeleda noorte õppejõudude värbamise ja/või järelkasvu kasvatamisega. Senisest enam soovitati tähelepanu pöörata õppejõudude teadustegevusele, sh heal rahvusvahelisel tasemel teadustööde publitseerimise aktiivsuse ja kvaliteedi tõstmisele.

Hindamisaruannetes soovitati (eelkõige demograafilisest olukorrast lähtudes ja magistri- ning doktoriõppes) teha ülikoolidevahelist koostööd, eelkõige ülikoolide õppekavade koostööd ning teadus- ja õppetöös vajaliku võrgustiku loomise osas, ja selle juures leida ja arendada oma kindlat nišši.

¹⁰⁹ Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuuri hindamistulemused:
https://wd.archimedes.ee/?page=ekka_search_dynobj&tid=94722&u=20150610134521&desktop=10016

5.4.2 Kutseharidus

EKKA kutsehariduse taseme äriteeninduse õppekavarühma (kuhu kuulub ka majandusarvestus ja raamatupidamine) hindamine toimus viimati 2015. aastal.¹¹⁰ EKKA hindamisraportites on välja toodud hinnangud valdkonna õppe tugevuste ning arenguvajaduste ja -võimaluste kohta.¹¹¹

Üldine hinnang

Positiivsena on 2015. a äriteeninduse õppekavarühmade hindamisraportites välja toodud, et õppekavad ja õppekorraldus on suures osas kaasajastatud¹¹² ja huvigruppide ning regionaalsest vajadusest lähtuvad. Õppekavarühmas on valdavalt kasutusel kaasaegne ja õppekavade vajadustest lähtuv õpi- ja töökeskkond ning toimub pidev õpikeskkonna parendamine, kaasaegsete õppevahendite soetamine. Koolidel on sihid uute kutsehariduse ja täiendusõppe õppekavade koostamiseks. Hindamistulemused viitavad, et lõpetajate tööle rakendumine ja kutseeksamite sooritamise tase on kõrge (ca 70–100%).

Arendamist vajavate valdkondadena töid hindamiskomisjonid välja järgmist:

- Praktikakorraldus koolides – praktika kvaliteedi ja praktikakohtade mitmekesisuse tagamiseks soovitati teha süsteemset tööd tööandjatega (sh praktikakohtade leidmiseks lepingulised suhted praktikaettevõtetega), luua praktikakohtade andmebaasid, praktikaportaali jms; koolides luua praktikakohtade / praktika juhendajate hindamise ja tunnustamise süsteem; leida võimalusi praktikakohtade pakkujate motiveerimiseks (nt soodsama hinnaga täiendkoolituste pakkumine kooli poolt) jne. Praktika toimimine on paljuski võimalusepõhine (st praktikandile antakse juhuslik töö, mis vajab antud ajahetkel tegemist), mitte õppekava eesmärkidest ja praktika ülesannetest tulenev vajadus;

¹¹⁰ Akrediteerimine toimus majandusarvestust õpetavates koolides 2015. a Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis, Pärnu Saksa Tehnoloogiakoolis, Haapsalu Kutsehariduskeskuses, Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuses ja Hiiumaa Ametikoolis.

¹¹¹ Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuuri hindamistulemused:
https://wd.archimedes.ee/?page=ekka_search_dynobj&tid=94722&u=20150610134521&desktop=10016

¹¹² Raamatupidamise erialal uuendati õppekavasid, lähtudes raamatupidaja 5. taseme kutsestandardist ning I vastuvõtt toimus 2015/2016. õppeaastal järgmistes koolides: Haapsalu Kutsehariduskeskus, Tallinna Majanduskool, Lääne-Viru Rakenduskõrgkool, Tartu Kutsehariduskeskus, Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool, Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus, Narva Kutseõppekeskus, Pärnumaa Kutsehariduskeskus ja Pärnu Saksa Tehnoloogiakool.

- Kõrge väljalangevusega koolides tehti soovitusi selle ennetamiseks: jätkuv tugisüsteemide ja nõustamise pakkumine; töölkäivat õppijat toetavad õppevormid (nt tsükliõpe, e-kursused); õppijate individuaalsete õppegraafikute rakendamine. Hindajad soovitasid arendada meetodeid, mis võimaldavad paremini selgitada sisseastujate motivatsiooni valitud eriala õpingute läbimiseks;
- Nii EKKA aruannetest kui ka OSKA analüüsi käigus intervjuueeritud ekspertide hinnangutest tuleb esile kutseõppeasutuste probleem õppematerjalidega: puudus on kaasaegsetest ja erinevatele õppetasemetele sobivatest ja terminoloogiliselt ühtsetest materjalidest (sh ka ülesannete kogudest). Õppejõud kasutavad oma kogemusest lähtudes erinevaid materjale, koostades neid ka ise. Sellega kaasnevad järgmised probleemid: õpetamiseks kasutatakse materjale, mis ei ole antud õppetasemele sobivad või piisavad; õppetöös kasutatav terminoloogia ei ühti kutseeksamil kasutatavaga, mis tekitab probleeme eksami sooritamisel. EKKA aruannete soovitusel toovad esile vajaduse uuendada õppematerjale, et õppekavade rakendamiseks vajalik kirjandus ja materjalid oleksid õpilastele kättesaadavad. Samuti soovitakse kutsekoolidel õppematerjalide osas teha koostööd kõrgkoolidega, et täita tühimik juhtimisarvestuse erialase õppekirjanduse osas. E-õppe materjalide taset koolides hinnati õpilaste poolt ebaühtlaseks ning toodi välja, et kooliväliste õpetajate-praktikute e-materjalide tase on kohati nõrgem kui põhikohaga töötavatel õpetajatel. Siit hindajate ettepanekud pakkuda kõigile õpetajatele vastavaid koolitusi ja rohkem haridustehnoloogilist tuge (nt mitmes koolis puudub haridustehnoloog, õpetajaid toetab e-õppe materjalide koostamisel IT-spetsialist).
- Personaliarenduse vähene süsteemsus ning erinevate tegevuste omavaheline seostatus, koolitusvajaduste väljaselgitamine ja koolituste tulemuslikkuse mõõtmine. Praktikute kaasamisega õppetöösse on välja tulnud vajadus lisaks töölepinguga töötajatele hinnata nt arenguvestluste vormis ka käsunduslepinguga töötavaid õpetajaid ning motiveerida neid osalema õpetajatele korraldatavatel koolitustel. Ühtne lähenemine võimaldab ühtlustada õppe- ja kasvatusprotsessis osalejate kompetentse (eriti uute õppekavade rakendamisel) ning toetada koostööd meeskonnana. Tihti hinnatakse n-ö kooliväliseid õpetajaid peamiselt vaid õppijate tagasiside kaudu.
- Valdkonna koolides on kaasaegne ja õppekavade vajadustest lähtuv õpi- ja töökeskkond, mistõttu on hindajad ühe võimaliku arenguvaldkonnana soovitanud enam tegeleda täienduskoolituse pakkumisega: laiendada täienduskoolituse valdkonna pakkumisi ja näidata selleks koolide poolt üles initsiatiivi täiend- ja ümberõppe vajaduse uurimiseks; pakkuda e-kursuseid, moodulipõhiseid kursuseid, mida saab tasemeõppega liita.

- Jätkuv ja kasvav vajadus koolidevaheliseks koostööks, nii kutsekoolide vaheliselt kui kõrgkoolidega. Koostöö võimaldaks pakkuda ühiseid kursuseid (nt e- või videokursustena), jagada õppejõude, koostada ühiseid õppematerjale, tellida õppematerjalide koostamist, tegeleda õppekava arendusega, jagada infot praktikakohtade ja erinevate piirkondade tööandjate ootuste kohta (õppekava arenduseks nii taseme- kui täiendkoolituseks, praktikakohtade leidmiseks jms). Nii e- või videokursuste pakkumine kui ka õppejõudude jagamine on oluline just juhul, kui soovitakse säilitada praegune õppe regionaalsuse struktuur – tagamaks piisav hulk kõrgel tasemel õppejõude kõigis koolides. Koostöö on hea võimalus ka õpilastele edasiõppimisvõimaluste tutvustamiseks ja pakkumiseks.¹¹³ Üldise õppijate arvu vähenemisega seenduvalt on koolidevaheline koostöö oluline ka valdkonna tutvustamiseks ja propageerimiseks õppima-asujate hulgas.
- Jätkuv koostöövajadus huvigruppidega (tööandjad, vilistlased, õppijad jt) – oluline on süsteemsus, soovitude analüüsimine ja nendega arvestamine, tagasiside andmine. Huvigruppide geograafia võiks olla laiem kui maakond, kus kool asub. Nt tööandjate huvide selgitamisel tuleks uurida ka teiste piirkondade vajadusi, et mõista laiemat arengupilti ning võimaldada seeläbi lõpetajatele paremaid töövõimali.
- Erialade rahvusvahelistumise olulisuse väärtustamine – koostöö rahvusvaheliste ettevõtetega ja teiste riikide koolidega, õppejõudude ja õppijate mobiilsuse laiendamine, eriala arengutega tutvumine, rahvusvahelistes projektides osalemine, koostööuuringud jne.

Kuna äriteeninduse õppekavarühmas pakutakse tasemekoolitust Eesti erinevates paikades¹¹⁴, on samade erialade õpetamisel oluline kaaluda ka õppe pakkumise regionaalset vajadust. Eelpool on esile toodud sellega seonduvad õppe korralduse ja õppejõududega seonduvad aspektid. Mitmes aruandes on mainitud, et äriteeninduse õppekavarühma erialade õpetamine on piirkonna vajadustega kooskõlas ja lõpetajate järgi nõudlust on. Mitmes koolis on aga majandusarvestuse ja raamatupidamise erialadel õppijad suures osas täiskasvanud (nt Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuses, Pärnu Saksa Tehnoloogiakoolis, Haapsalu Kutsehariduskeskuses, Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis).

¹¹³ Nt Haapsalu Kutsehariduskeskuse lõpetajal on võimalus kandideerida õppima asumiseks Lääne-Viru Rakenduskõrgkooli 3. kursusele.

¹¹⁴ Lisaks Tallinnale ja Tartule ka Pärnus, Haapsalus, Tartus, Hiiumaal, Mõdrikul, Olustveres, Narvas ja Jõhvis.

5.5 VALDKONNA TÄIENDUS- JA ÜMBERÕPPE VÕIMALUSED JA VAJADUSED

Täiendus- ja ümberõppe võimalused

Täiskasvanute täiendusõpe võimaldab erialaste teadmiste ja oskuste omandamist või täiendamist või uute oskuste omandamist läbi ümberõppe. Koolituse läbimist tõendab tunnistus¹¹⁵ või tõend. Ümberõpe on pigem suunatud karjääriritee alustamisele uues valdkonnas, sh erialase kvalifikatsiooni muutmisele.

Finants- ja juhtimisarvestuse põhikutseala

Peamised täiendus- ja ümberõppe pakkujad põhikutsealal on:

- kõrgkoolid (nt Tartu Ülikool; Tallinna Tehnikaülikool; Eesti Maaülikool; Estonian Business School; Lääne-Viru Rakenduskõrgkool; Eesti Ettevõtlikuskõrgkool Mainor; Euroakadeemia). Kõrgkoolid korraldavad nii tavamõistes koolitusi, kui pakuvad võimalust läbida üksikuid aineid tasemeõppe õppekavadest (kuni õppekava täitmiseni, v.a lõputöö);
- kutseõppeasutused;
- Eesti Raamatupidajate Kogu;
- erinevad koolitusfirmad.

Ekspertide intervjuudest saadud info põhjal on peamised finants-ja juhtimisarvestuse põhikutseala täiendusõppe pakkumise suunad:

- raamatupidamine algtasemel;
- täiendusõpe juba põhikutsealal tegutsejatele erialaste teadmiste täiendamiseks (nt maksuarvestus, aastaaruandluse koostamine; seadusandluse muudatused, finantsjuhikoolitused kutseeksami sooritamiseks ettevalmistumiseks).

¹¹⁵ Täiendusõppe tunnistus antakse, kui koolitus lõpeb hindamisega.

Välise audiitortegevuse põhikutseala

Vandeaudiitoritel on Audiitortegevuse seadusest (§ 42) tulenev täiendusõppe kohustus (120 akadeemilist tundi 3 a jooksul). Suurtes audiitorettevõtjates on ca 80% erialastest koolitustest sisekoolitus, n-ö üldoskuste koolitusi ostetakse sisse ka muudelt pakkujatelt (teemadeks nt inimeste juhtimine, keeleõpe jne).

Väiksemate audiitorettevõtjate töötajad osalevad AK korraldatud koolitustel, vähesel määral korraldavad ka ise sisekoolitusi. Audiitorettevõtjate sisekoolitused on aktsepteeritud ka Audiitortegevuse seaduse järgse kohustusliku koolitusnõude täitmiseks. Väiksemad audiitorettevõtjad tunnetavad vajadust vandeaudiitori assistendi koolituse järele. On võimalus osaleda Audiitorkogu selleteemalistel koolitustel, kuid valikut võiks olla rohkem.

Sisemise audiitortegevuse põhikutseala

Avaliku sektori siseaudiitoritel on Audiitortegevuse seadusest (§ 67) tulenev siseriiklik täiendusõppe kohustus 20 ja atesteeritud siseaudiitoritel 40 akadeemilist tundi aastas. Täiendusõpe võib toimuda ka muul, kutsetegevuseks vajalike teadmiste omandamist toetaval viisil: nt publikatsioonide avaldamisel (raamat, artikkel, uurimustöö), valdkonnaga seotud materjalide tõlkimisel, katusorganisatsiooni töös osalemisel, välistel kvaliteedihindamistel osalemisel, täiendusõppe läbiviimisel vmt.¹¹⁶

Siseauditialast (baasteadmiste) koolitust pakub ESAÜ, aga ka mõned koolitusfirmad. Siseaudiitorite sertifikaadi ning kutse(taseme) hoidmiseks vajalik täiendusõpe ei pea olema kitsalt siseauditialane, vaid võib olla mistahes asjakohane koolitus (nt seotud organisatsiooni põhitegevusega), mis siseaudiitoril tema tegevusvaldkonnas paremini tööd teha aitab. Seega on täiendusõppe valik siseaudiitorite jaoks piisavalt lai.

Siseaudiitori töö tutvustamiseks ja sellealase karjäärivõimaluse vastu huvi äratamiseks on oluline pakkuda kutse- ja kõrgkoolides vaba- või valikainena siseauditi valdkonda tutvustavat ainet. ESAÜ poolt on valmidus pakkuda abi vastava õppeaine ainekava koostamiseks ja lektorite/praktikute kaasamiseks õppetöösse.

¹¹⁶ Siseaudiitorite täiendusõppe tundide (CPE) kogumine: http://files.voog.com/0000/0035/3601/files/IIA_haldusdirektiiv_nr_4_2011_CPE.pdf

Valdkonnas vabanev tööjõud

Tänane riiklik süsteem toetab töötute või koondamisteate saanud töötajate ümber- ja täiendusõpet. Puudub riiklikult toetatav ümberõppe mudel kahanevates majandusvaldkondades töötavatele inimestele, millele tuleks majandusarvestuse valdkonnaga seoses tähelepanu pöörata, sest ekspertide hinnangust ja valdkonna arengusuundadest lähtuvalt võib seoses automatiseerimise kasvuga lähiajal valdkonnas üle jääda keskmise ja madalama oskustasemega raamatupidajaid, palgaarvestajaid ning arveametnikke. Kokku võib valdkonnas lähikümnendil kaduda u 150-250¹¹⁷ töökohta aastas. Kõnealuse tööjõu moodustavad valdavalt vanuses 45+, Harjumaal töötavad naised, kelle seas on levinuim rakenduskõrg(keskeri-)haridus või kutsekeskharidus.

Valdkonda sisenemise võimalused täiendus- ja ümberõppe teel

Arvestusalal on levinud täiendus- ja ümberõppe teel valdkonda sisenemine finants- ja juhtimisarvestuse (raamatupidamise) ning Eestis vastava tasemeõppe puudumise tõttu ka sisemise audiitortegevuse põhikutsealal.¹¹⁸

Finants- ja juhtimisarvestuse põhikutsealale siirdumiseks ning selleks vajalike oskuste omandamiseks on levinud kaks võimalust:

- koolituskursuste läbimine;
- kutsehariduses raamatupidaja eriala omandamine (keskharidusejärgne 2-aastane õpe). Eriti kui inimesel on varasemalt omandatud kõrgharidus muul erialal, peetakse sellist ümberõpet valdkonna ekspertide sõnul finants- ja juhtimisarvestuse madalama kvalifikatsioonitasemega ametitesse sisenemiseks piisavaks. Seda võimalust kasutakse ka oma (pere)ettevõtte raamatupidamisega hakkamasaamiseks vajalike oskuste omandamiseks.

Sisemise audiitortegevuse põhikutsealale siirdumiseks (siseauditi meeskonnaliikmeks) on vajalik eeldus kõrghariduse omandamine ning sisemise audiitortegevuse baaskoolituse läbimine. Omandades töökogemuse, on võimalik taotleda ka valdkonna sertifikaate (vt täpsemalt ptk 4.2.3).

¹¹⁷ 150 juhul, kui osa neist suudab liikuda valdkonnas tekkivatele kõrgema kvalifikatsiooniga töökohtadele.

¹¹⁸ Täpsem info: ptk „Enamlevinud ja soovitatavad õpi- ja karjääriteed“.

Kuna finants- ja juhtimisarvestuse põhikutsealal (raamatupidajana) töö alustamiseks vajalikud algteadmised on võimalik omandada suhteliselt lühikese ajaga ning kutsealal töötamine võimaldab paindlikkust nii töökoha kui -aja valikul, on selliste kursuste pakkumine ja neil osalemine eelistatud nt Töötukassa pakutavate tööturukoolitustena, kus 2015. aasta andmetel oli finants-, raamatupidamise ja rahandusvaldkonda kuuluvatel koolitustel osalenute koguarv n-ö ametikoolitustest 3. kohal (1245 osalejat). Selles rühmas pakutavatel koolitustel osalenute osakaal kõigist koolitustel osalenutest on kolmel viimasel aastal püsinud ligikaudu sama.¹¹⁹

Koolituste keskmine pikkus on 2015. aastal olnud 93,2 tundi, seega enamasti on koolitused üsna lühiajalised. Kuna automatiseerimise tulemusel valdkonnas vajadus madala ja keskmise taseme spetsialistide järele väheneb, on oluline analüüsida, millise taseme spetsialistide ja millise täiendus- ja ümberõppekoolituse järele on kasvav ja millise järele kahanev vajadus.

Kõige kiiremini kasvav vajadus (u 200 inimest aastas) arvestusalal on valdkonna analüütikute järele. Kuna tegemist on tippspetsialisti tasemel ametiga, on sellele ametialale võimalik kuni aastase kestusega täiendus- ja ümberõppega siseneda pigem eelneva kõrgharidusega (soovitavalt majandus- või äriinduslase) või piisavate raamatupidamisteadmistega inimestel.

Täiendusõppe vajadus valdkonnas töötajatele

Täiendusõppe vajadust erialaste teadmiste täiendamiseks juba valdkonnas tegutsejatele nähakse lähitulevikus eelkõige järgmistel teemadel:

- suurandmed ja andmekaeve;
- statistiline- ja andmeanalüüs;
- valdkonnaspetsiifilised IKT-oskused;
- infoturve ja küberturvalisus;
- Euroopa Liidu regulatsioonid;
- välisriikide maksusüsteemid;
- digiraamatupidamine;
- juhtimisarvestus.

¹¹⁹ Järeldused põhinevad Töötukassalt saadud andmetele.

6. TÖÖJÕUNÕUDLUSE JA -PAKKUMISE VÕRDUS

Järgnevalt on võrreldud arvestusala tööjõunõudlust ja -pakkumist – kui palju ning millisel tasemel uut tööjõudu valdkond aastas vajab (lähema 5-10 aasta perspektiivis) ning kui palju arvestusalaste oskustega spetsialiste haridussüsteemis ette valmistatakse.

Selle hindamisel lähtutakse viimaste aastate haridusstatistikast. Seejuures tuleb arvestada, et tulenevalt sündimuse langusest 90ndatel väheneb aastaks 2020 kõrghariduse (ja keskkoolijärgse kutseõppe) peamiste sihtrühmade 20-24-aastaste arv veerandi võrra ning 25-29-aastaste arv enam kui viiendiku võrra. Teisalt puudutab noorte arvu vähenemine arvestusala mõneti vähem, kuna selle valdkonna õppijatest moodustavad enamiku mitte värsked koolilõpetajad, vaid täiskasvanud õppijad.

Sektori vajadus uue tööjõu järele sõltub peamiselt kahest tegurist – vanuse tõttu tööturult lahkuvate töötajate asendusvajadusest ja sektori kasvust (või kahanemisest) tingitud kasvuvajadusest.¹²⁰ OSKA arvestusala uuringus oli tööjõunõudluse ja -pakkumise tasakaalu hindamisel alguspunktiks MKM-i tööjõuvajaduse prognoos, kus on kõikide ISCO ametirühmade kohta arvutatud (asendus- ja kasvuvajadusest koosnev) uue tööjõu vajadus aastas ning selle katmiseks vajalik koolitusmaht. Analüüsi hõlmati muutumatul kujul tööjõuvajaduse prognoosis kirjeldatud asendusvajadus, kuid kasvuvajaduse hinnanguid ekspertarutelude tulemusel muudeti.¹²¹

Arvestusala tööjõuvajadus tervikuna on pigem kahanev. Eriti mõjutavad tehnoloogilised uuendused ning aruandlussüsteemide ümberkorraldused Eestis ilmselt finants- ja juhtimisarvestuse kutseala tööjõuvajadust. Kordades väiksema töötajate arvuga väli- se audiitortegevuse kutseala näeb oma tööjõuvajadust lähikümnendil pigem stabiilsena ning sisemise audiitortegevuse kutseala

¹²⁰ Tööjõuvajadust mõjutab ka töötajate liikumine majandussektorite ja ametialade vahel, kuid selle teguri arvesse võtmiseks ei ole piisavalt andmeid.

¹²¹ MKM-i prognoosimudel lähtub kasvu/kahanemise hindamisel EMTAK-i tähtkoodi tasemel rühmadest ja ISCO pearühmadest, kuid nii üldisel tasemel eeldused on majandusarvestuse valdkonna jaoks eksitavad.

stabiilse või kergelt kahanevana (tööjõuvajaduse muutust põhikutsealadel ning selle põhjusi on lähemalt kirjeldatud 4. peatükis). Eriti kahaneb vajadus keskmise ja madalama kvalifikatsioonitasemega (st pigem kutseõppe tasemel) arvestusala spetsialistide – palgaarvestajate ja arveametnike ning keskastme raamatupidajate järele. Ekspertide hinnangul võib nende arv kümne aasta jooksul kahaneda kolmandiku võrra või enamgi. Võimalus seda tööjõudu valdkonna sees rakendada peituks välisriikide ettevõtetele raamatupidamisteenuste osutamise kasvus, kuid siin seab üha enam piirid palgataseme tõusust tingitud konkurentsivõime kahanemine.

Kuna arvestusala spetsialisti roll juhtimisotsuste langetamise nõustajana on kasvamas, kasvab vajadus kõrgema haridusega (eriti magistrikraadiga) spetsialistide järele, kes suudaksid erinevaid andmeid nii koondada, analüüsida, visualiseerida kui kommunikeerida (st analüütiku profiiliga spetsialistide järele). Ekspertide hinnangul võib AA analüütikute arv lähikümnenäil kahekordistuda.

Oluliselt kasvavana nägid eksperdid finantskontrollerite, AA analüütikute ja arendusjuhtide kutsealasid, mis kokku ei ole praegu küll väga suured (hinnanguliselt u 10% raamatupidamise tippspetsialistide grupist).

Finants- ja juhtimisarvestuses moodustab suure osa uue tööjõu vajadusest pensionile minevate töötajate asendusvajadus. Samas ei ole vajadust kõigi lahkuvate töötajate asemele uut inimest leida, kuna madalama kvalifikatsioonitasemega AA kutsealadel, kus on vanemaealisi enim, on töökohad pigem vähenemas. Välise ja sisemise auditeerimise kutsealadel on asendusvajadus väiksem, kuna tööjõu keskmine vanus neis valdkondades on madalam.

Kokkuvõttes, nii tööjõu asendus- kui kasvuvajadust arvestades vajaks arvestusala lähema 10 aasta perspektiivis igal aastal ligi 300 uut spetsialisti (vt tabel 8). Tegemist on võrdlemisi konservatiivse prognoosiga, mis võtab arvesse, et tehnoloogiliste ja korralduslike muudatuste mõju ei pruugi valdkonna tööjõuvajaduses kuigi kiiresti peegelduda. Selle tulemusena kahaneks valdkonna põhikutsealadel töötajate arv 10 aastaga 22 000-lt vähemalt 20 400-ni.

Viimaste aastate tasemeõppe lõpetajate arv arvestusalaga seotud erialadel – 2012/13.–2014/15. õppeaastate keskmisena 655 lõpetajat aastas¹²² – ületab prognoositud aastast tööjõuvajadust oluliselt. Arvestades viimastel aastatel järsult kasvanud vastuvõttu raamatupidamise kutseõppes, suudaks mõne aasta pärast ainuüksi kutseõppe lõpetajad katta kogu AA aastase tööjõuvajaduse.

¹²² Hõlmab 5. ptk-s nimetatud õppekavasid / õppekavade rühmi. Kõrghariduse lõpetajad on hõlmatud koefitsiendiga 0,5, kuna enamasti on arvestusalaga seotud vaid üks õppekava mitmest spetsialiseerumisest.

Nõudluse ja pakkumise võrdlemisel tuleb piiranguna arvesse võtta asjaolu, et eri haridustasemetel lõpetajate liitmisel kaasneb teatav topeltarvestus (kõik doktoriõppe lõpetajad on enne omandanud magistrikraadi, magistriõppe lõpetajad omakorda kõrghariduse esimese astme jne). Ka seda arvestades võib hinnata, et tööjõupakkumine ületab -nõudlust 100-200 inimese võrra aastas. Arvestades 5. taseme kutseõppe järsult kasvanud vastuvõttu, on tööjõu ülepakkumine suurenemas.

Maakondliku jaotuse osas on tööjõuvajadus (st töökohtade asukohad) ja -pakkumine (st õppe pakkumise asukohad) üldiselt tasakaalus.

6.1 TÖÖJÕUNÕUDLUSE JA -PAKKUMISE VÕRDLUS HARIDUSTASEME JÄRGI

Nõudluse ja pakkumise vastavuse detailsemal hindamisel on arvesse võetud viimaste aastate arengusuundi majandusarvestuse koolituspakkumises:

- kutsehariduses vastuvõtt kasvab;
- kõrghariduses RPK ning MM-i õppekavade rühmades vastuvõtt kahaneb ning üldise ÄH õppekavade rühmas vastuvõtt kasvab;
- magistriõppes vastuvõtt kahaneb;
- bakalaureuse- ja rakenduskõrghariduse koolituspakkumise proportsioon on märgatavalt muutunud – kui seni ületas rakenduskõrghariduse koolitusmaht oluliselt bakalaureuseõpet, siis rakenduskõrghariduses on vastuvõtt oluliselt kahanenud ning bakalaureuseõppes kasvanud, nii et viimastel aastatel on vastuvõtuarvud olnud juba bakalaureuseõppe kasuks;
- probleemiks on kõrge katkestajate osakaal.

Uue tööjõu vajadus on ennekõike kõrgharidusega töötajate järele, kuna kutseharidusega seotud AA kutsealadel on tööjõu-nõudlus kahanemas. Koolituspakkumisest moodustavad viimaste õppeaastate keskmisena u 200 kutseharidusega ning u 450 kõrgharidusega lõpetajad. Seega on koolituse ülepakkumine ennekõike kutseõppes. Samas arvestades, et raamatupidamise kutseõppes moodustavad enamiku täiskasvanud õppijad, näitab see hetkel kutseõppe toimivust täiskasvanute täiend- ja ümberõppena. Selle hariduse baasil on võimalik kutsealal tööd alustada, eriti kui kõrgharidus on juba olemas; samuti omandada nt mikroettevõtte juhil või pereettevõttes töötajal piisav kompetents, et hallata ise oma firma raamatupidamist.

Kuigi arvestusalaga seotud rakenduskõrgharidusõppes oli viimaste õppeaastate keskmisena üle 200 lõpetaja aastas, mis näib nõudlust ületavat, on lõpetajate arv lähiaastatel oluliselt kahanemas kõrgharidusõppe sulgemise tõttu Tallinna Majanduskoolis¹²³ (sealse õppe lõpetas üle 100 raamatupidaja ja maksuspetsialisti aastas). Valdkonna eksperdid pidasid oluliseks erialase rakenduskõrgharidusõppe säilimist selle praktilise suunitluse tõttu.

Majandus- ja ärimajandusala bakalaureuseõppe pakkumine katab üldiselt nõudlust (arvestades, et magistrikraadiga spetsialistide vajaduse kasvu rahuldamiseks on vajalik ka piisav koolituspakkumine kõrghariduse esimesel astmel). Finants- ja juhtimisarvestuse kutseala ekspertidele teeb samas muret majandusarvestusele spetsialiseerunud bakalaureuseõppe vähesus, kuna töömaailm ootab ka kõrghariduse esimese astme lõpetajalt võimekust tööelu praktiliste ülesannetega hakkama saada. Arvestusalale on nimeliselt viidatud vaid Maaülikooli õppekavas „Maamajanduslik ettevõtetus ja finantsjuhtimine“, kuid tulenevalt Maaülikooli spetsiifikast on see õppekava spetsiifilise, maamajandusliku suunaga. Bakalaureuseõppe astmel majandusarvestusele spetsialiseerumise võimalus on TTÜ-s.¹²⁴

Arvestades, et enamiku arvestusala tööjõuvajadusest moodustavad tippspetsialistid, millele kõige otsesemalt vastab magistriõppe, on magistriõppe koolituspakkumine mõnevõrra alla tööjõunõudluse. Siinjuures peaks tähelepanu pöörama ka õpingute katkestamise vähendamisele.

Arvestades oluliselt kasvavat vajadust majandusarvestuse analüütikute järele, peaks üle vaatama pakutava õppe sisu, et lõpetajad valdaksid tervikuna majandusarvestuse süsteemi, andmete analüüsi, visualiseerimist ja kommunikatsiooni. Seetõttu võib olla mõistlik kahandada koolituspakkumist üldisema majandus- ja ärimajandusõppe suunitlusega ÕKR-ides¹²⁵ (arvestusalaga lähedastel õppekavadel juhtimise ja halduse, üldise ärimajanduse ja halduse, majandusteaduse ÕKR-ides) ning pöörata tähelepanu õppekohtade piisavusele majandusarvestuse ja maksunduse ning rahanduse, panganduse ja kindlustuse ÕKR-ide õppekavadel. Kuna majandusarvestuse ained sisalduvad paljudes ärimajanduse ja halduse õppekavades, on seni tulnud finants- ja juhtimisarvestuse kutsealale paljudelt õppekavadelt, mis ei ole spetsiaalselt raamatupidajatele mõeldud (proportsioone vt ptk 5.1).

¹²³ Tallinna Majanduskoolis suurendati seoses rakenduskõrgharidusõppe sulgemisega 5. taseme kutseõppe vastuvõttu.

¹²⁴ Vastavalt 2013.–2015. a halduslepingule on ülikoolidevahelises tööjaotuses TTÜ vastutaja õppetegevuse läbiviimise, kvaliteedi ja arendamise eest ärimajanduse ja halduse õppekavagruppides. (<https://www.riigiteataja.ee/akt/130012013004>).

¹²⁵ Ettevõtluse esmaõppe järele on arvestusala ekspertide hinnangul vajadus kõrg- ja kutsehariduse kõikides õppesuundades ning ka üldhariduskoolis, mitte ainult majanduse ja ettevõtlusega seotud õppekavadel (vaja on üleüldist valmidust ettevõtjana toimida, need teadmised ei peaks olema vaid ärimajanduse ja halduse õppekavade pärusmaa).

Kuna tehnoloogia osakaal valdkonna töös üha kasvab, on ekspertide sõnul tuntavalt vajaka spetsialistidest, kes valdaksid tarkvaraarendust ning tunneksid tehnoloogia trende ja võimalusi ning majandusarvestuse süsteemi (st inimestest, kes oleksid võimelised finants- ja juhtimisarvestuse vajadused ja süsteemiarenduse uusimad võimalused kokku viima). Sellelaadset kompetentside komplekti pakub praegu vaid „Majandusinfosüsteemide korraldamise“ õppekava LVRKK-s.¹²⁶ Ekspertide hinnangul looks soodsa pinnase valdkonna tehnoloogilise arengu kiirendamiseks valdkonna sellise sisuga spetsialiseerumiste loomine nii IKT- kui arvestusalaga seotud õppekavadesse. Kaalumist väärt võiks olla ka IKT-d ja arvestusala siduva kompetentsikeskuse loomine nt TTÜ juurde, kuna selles ülikoolis on olemas nii laialdane IKT kui majandusarvestuse õpetamise kompetents ning vastutus nende valdkondade õppe arendamise eest.

Arvestusalase hariduse akadeemilise jätkusuutlikkuse säilimiseks on vajalik ka doktoritööde regulaarne juhendamine ja kaitsmine.

Finants- ja juhtimisarvestusega seonduva kõrghariduse pakkumise kohta võib teha üldistuse, et erinevate spetsialiseerumiste (majandusarvestus vs. finantsjuhtimine) proportsioonid ei vasta ametikohtade proportsioonidele – ametikohtade arvestuses on raamatupidajaid kordades rohkem kui finantsjuhte, aga kõrgharidustaseme õppes on majandusarvestuse ja finantsjuhtimise spetsialiseerumisvõimalusi õppekavadel ligikaudu võrdselt.¹²⁷

6.2 VALDKONNA EKSPERTIDE HINNANG TÖÖJÕUPAKKUMISE PIISAVUSELE

Kuigi arvestusalale sisenemiseks sobiva koolituspakkumise maht tervikuna ületab nõudlust, töid finants- ja juhtimisarvestuse eksperdid probleemina esile noorte vähesust valdkonnas. Ilmselt on siin tegemist nn turutõrkega, st pigem tuleb otsida põhjust raamatupidaja karjääri maines noorte hulgas. Teisalt peegeldub siin ka trend, et raamatupidamisvaldkonda sisenetakse sageli n-ö teise karjäärina, peale teatud aastaid töötamist mõnel muul erialal. Kuna arvestusalane haridus sobib nii raamatupidamis- se kui auditi alale sisenemiseks, kipub noorte jaoks ligitõmbavama kuvandiga audiitortegevuse kutseala (paremaid) lõpetajaid

¹²⁶ Äritarkvara loomise suunitlusega on ka äriinfotehnoloogia bakalaureuse- ja magistriõppekavad TTÜ-s, kuid neil õppekavadel ei anta terviklikku ülevaadet majandusarvestuse süsteemist.

¹²⁷ See võib osaliselt tuleneda konkurentsist tudengite ligimeelitamisel, kus finantsjuhtimine kõlab majandusarvestusest atraktiivsemalt.

endale tõmbama. Eriti kehtib see kõrghariduse esimese astme puhul. Samas on väline audiitortegevus võrreldes finants- ja juhtimisarvestusega oluliselt väiksem kutseala, nii et järeltuleva põlve nappust raamatupidamises ei saa vaid audiitorettevõtete kontole kirjutada. Ilmselt oleks siin võimalik üht-teist ära teha kutseala maine tõstmiseks noorte hulgas, tutvustades jõulisemalt arvestusala spetsialisti rollis toimuvaid suuri muutusi.

Välise ja sisemise audiitortegevuse kutsealade puhul on tööjõunõudluse ja -pakkumise tasakaalu keerulisem hinnata, kuna nendele kutsealadele sisenetakse raamatupidamisega võrreldes mitmekesisemast erialade ringist, kuid ekspertide hinnangul on tööjõunõudlus ja -pakkumine üldiselt tasakaalus.

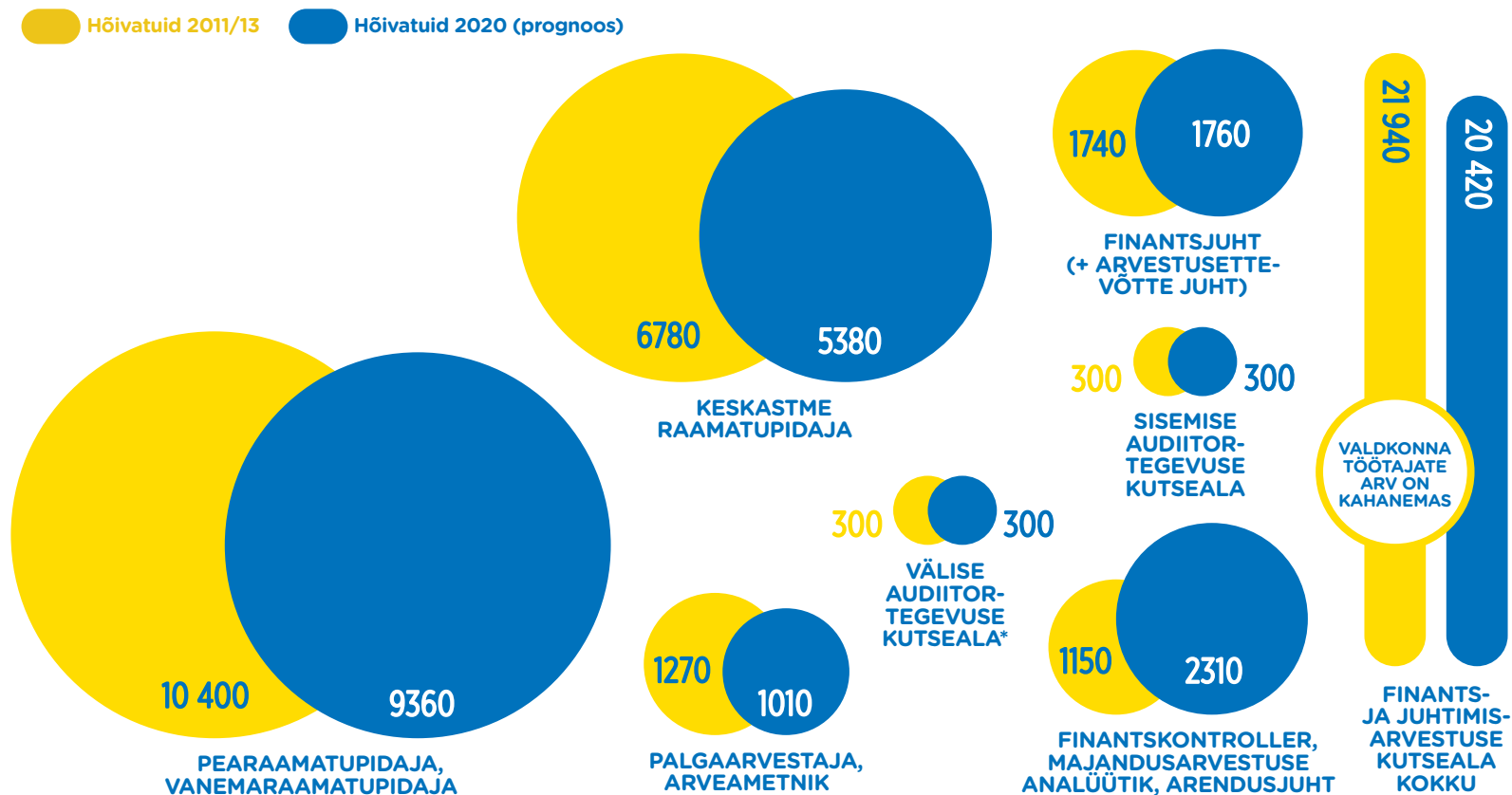
Tabelis 8 toodud prognoositav aastane uue tööjõu vajadus välise audiitortegevuse kutsealal kehtib vandeaudiitorite kohta¹²⁸ ning ei kajasta seega audititeenuseid pakkuvate ettevõtete kogu aastast tööjõukäivet. Selle kutseala suuremad ettevõtted võtavad vandeaudiitoritele järelkasvu ja tugistruktuuri loomiseks aastas kokku isegi kuni 100 uut töötajat, kuna iga aastaga lahkub teatud hulk töötajaid muudele tegevusaladele. Siseaudiitorite prognoositav väiksem asendusvajadus võrreldes vandeaudiitoritega (tabel 8) tuleb aluseks oleva ISCO ametirühma „Juhtimis- ja korraldusvaldkonna analüütikud“ madalamast keskmisest vanusest. Kuna ekspertide hinnangul võib siseaudiitorite keskmine vanus olla tegelikkuses vandeaudiitoritega sarnane, võib tõenäoliseks pidada ka samas suurusjärgus tööjõu asendusvajadust.

Siseaudiitorite sõnul on siiski probleemiks siseauditi valdkonna väga napp või puuduv tutvustamine juhtimise ning majandusega seotud õppes. Siseauditi aine sisaldub praegu põgusalt ainult paaris õppekavas. Et siseauditi kutseala tööellu astujatele teadvustada ja tutvustada, võiks majanduse ja äridusega seotud õppekavadel kasvõi vabaainena sisalduda eraldi siseauditeerimist ja/või erinevaid kontrollifunktsioone tutvustav aine. Siseaudiitori rolli teadvustamine organisatsioonis on oluline mitte ainult potentsiaalsetele tulevastele siseaudiitoritele, vaid ka juhtide seas.

¹²⁸ Vanuse tõttu tööturult väljuvate vandeaudiitorite asendusvajadus MKM-i tööjõuvajaduse prognoosi järgi. Seejuures hindasid eksperdid Audiitorkogu andmetele tuginedes vandeaudiitorite asendusvajadust prognoosimudelil toodust suuremaks.

JOONIS 22. Hõive jagunemine põhikutsealati võrdluses tööjõuvajaduse prognoosiga

Valdkonna töötajate arv on kahanemas.

Kahanemine puudutab eriti finants- ja juhtimisarvestust. Välis- ja siseauditeerimise kutsealade töötajate arv püsib pigem stabiilsena.

Finants- ja juhtimisarvestuses kahaneb tööjõuvajadus rutiinsema töö tegijate järele ning kasvab vajadus majandusarvestuse analüütikute järele.

TABEL 8. Arvestusala tööjõunõudlus 10 aasta perspektiivis, tasemeõppe koolituspakkumine ning nõudluse ja pakkumise võrdlus

Ametigrupp (ISCO)	Amet	Haridustase; EKR-i tase	Hõivatute arv (2011-13 keskm)	Nõudlus: uue tööjõu vajadus aastas			Pakkumise ja nõudluse vahe	Pakkumine: lõpetajaid aastas (2012/13-2014/15 keskm) *						Hinnang nõudluse ja pakkumise tasakaalule
				tööjõuvajadus ** (A+B)	sh kasvu/ -kahanemis- vajadus (ekspertide hinnangul) *** A	sh asendus- vajadus **** B		kokku	kutse	rak	bak	mag	PhD	Finantsjuhtimise koolitusmahtudes võib olla mõningane ülepakkumine. Arvestusalal on doktoriõppe lõpetajaid tabelis toodust vähem. Nõudlus ja pakkumine on enam-vähem tasakaalus, kuid koolituspakkumise kavandamisel tuleb arvestada arvestusala analüütikute vajaduse järsu kasvuga, samas kui rutiinsemate protsesside osas tööjõuvajadus kahaneb. Arvestusalal on doktoriõppe lõpetajaid tabelis toodust vähem. Pakkumine ületab oluliselt nõudlust, kuna automatiseerimise ja korralduslike muutuste tõttu võib nendest ametikohtadest kaduda kuni 1/3, mida osaliselt kompenseerib välisettevõtete arvestuskeskuste tööjõuvajadus. Ületootmine puudutab rohkem kutseharidust.
Finants- ja juhtimisarvestus														
Juhid	Finantsjuht (+ arvestusettevõtte juht)	mag (EKR 7)	1740	30	alla 5	25	20	50				50	alla 5	
Tippspetsialistid	Finantskontroller, arvestusala analüütik, arendusjuht	rak; bak, mag, (PhD) (EKR 6-8)	11550	140	115	25	35	270		145	75	45	alla 5	
	Pearaamatupidaja, vanemraamatupidaja	rak; bak, mag, (PhD) (EKR 6-8)		95	-105	200								
Keskastme spetsialistid	Keskastme raamatupidaja	kutseh, rak, bak (EKR 5-6)	6780	15	-140	155	220	235	105	85	45	Pakkumine ületab oluliselt nõudlust, kuna automatiseerimise ja korralduslike muutuste tõttu võib nendest ametikohtadest kaduda kuni 1/3, mida osaliselt kompenseerib välisettevõtete arvestuskeskuste tööjõuvajadus. Ületootmine puudutab rohkem kutseharidust.		
Kontoriametnikud	Palgaarvestaja, arveametnik	kutseh. (EKR 5)	1270	0	-25	25	105	105	105					
Väline audiitortegevus														
Tippspetsialistid	Vandeaudiitor	rak; bak, mag (EKR 6-7)	u 300	5-10	0	5-10	x	x	Ekspertide hinnangul on pakkumine piisav. Valdkonda siseneamiseks sobib laiem erialade ring. Asendusvajadus võib olla MKM-i prognoosiga võrreldes mõnevõrra suurem. Sh on audiitorettevõtjate aastane tööjõukäive ca 100.					
Siseauditeerimine														
Tippspetsialistid	Siseaudiitor	rak; bak, mag, (PhD) (EKR 6-8)	u 300	u 5	0	u 5	x	x	Kuna tööjõud tuleb mitmetelt erialadelt, ei ole võimalik täpse pakkumisega siduda. Ekspertide hinnangul on pakkumine piisav.					
Arvestusala ametid kokku			21 940	285	-155	440	375	660	210	230	120	95	5	

* Vt selgitusi järgmisel lehel

Allikas: MKM-i tööjõuvajaduse prognoos, EHIS, autorite arvutused

Tabel 8 lisainfo:

* Lõpetajad majandusarvestusega seotud õppekavadel (kõrghariduse lõpetajad koefitsendiga 0,5). Kutsehariduse lõpetajad on jagatud võrdselt keskastme spetsialisti ja kontoriametniku tasemele. Rakenduskõrghariduse ja bakalaureuseõppe lõpetajad on jagatud töötajate arvuga proportsionaalselt tippspetsialisti ja keskastme spetsialisti tasemele. Vandeaudiitorite koolituspakkumist ei ole kindlate õppekavarühmadega seostatud, kuna välise audiitortegevuse kutsealale sisenetakse võrdlemisi laiast õppekavade ringist; RPK lõpetajad on proportsionaalselt jaotatud juhtide ja tippspetsialistide koolituspakkumise vahel. Juhtide koolituspakkumine sisaldab magistritasemel lisaks JH ja ÄH ÕKR lõpetajaid ning tippspetsialistide koolituspakkumine MM ja MT ÕKR lõpetajaid.

** Üle 10 väärtused ümardatud.

*** Finantsjuhtidel asendati MKM-i mudelis väike kahanemisvajadus samaväärse kasvuvajadusega. Kontrollereid/analüütikuid on raamatupidamise tippspetsialistidest ca 10% ja 10 aasta vältel kahekordse kasvu saavutamiseks on arvestatud 10% nominaalset kasvu aastas. Pea- ja vanemraamatupidajatel on arvestatud 1% kahanemist aastas. Keskastme spetsialisti ja kontoriametniku taseme tööjõul kokku on arvestatud 10 a jooksul 33% kahanemisega. Lisatud on kasvuhinnang 1000 inimest 10 aasta peale seoses rahvusvaheliste ettevõtete arvestuskeskuste potentsiaalse kasvuga. Vandeaudiitor, siseaudiitor – kasvuvajadus puudub, st 0.

**** MKM-i tööjõuvajaduse prognoosi alusel.

7. ETTEPANEKUD JA SOOVITUSED VALKOND- LIKUKS TÖÖTURU KOOLITUSTELLIMUSEKS

“Järjest vähem on ettevõtetel vaja seda, et dokumente liigutatakse ühelt laualt teisele või ühelt Exceli realt teisele. Palju olulisem on, et neid andmeid, mis iga ettevõtte enda kohta kogub, osatakse analüüsida ja nende põhjal teha tulevikku puudutavaid otsuseid.”¹²⁹

“Loovus on oluline ja muutub finantsmaailmas järjest olulisemaks, sest ka selles valdkonnas tuleb mõista, millest tekib lisaväärtus, kasum ja positiivne rahavoog. Reglementeeritud tegevus on üksnes raamatupidamine /---/, aga see on nüüdisaegses finantsjuhtimises ja juhtimisarvestuses järjest väheneva töömahu osaga.”¹³⁰

¹²⁹ Raamatupidamise praktik, september 2015. <http://www.raamatupidaja.ee/assets/pdf/RM157697.PDF>

¹³⁰ Raamatupidamise praktik, november 2012. <http://www.raamatupidaja.ee/assets/pdf/RM1010410.PDF>

„Raamatupidamine muutub tulevikus märkimisväärselt – eriti mis puudutab raamatupidaja rolli. Kuna automatiseeritud tegevusi on võimalik teha vastava tarkvara abil, pole raamatupidaja tulevikus niivõrd raportite koostajaks, kuivõrd tõlgendajaks ja hinnangute andjaks.“¹³¹

„Raamatupidajate roll on ajas muutunud seoses raamatupidamisarvestuse automatiseerimisega ja dokumentide elektrooniliseks muutumisega. Tehingute administreerimise asemel tegeletakse rohkem koordineerimisega /---/. Kui süsteemid on paigas, siis on raamatupidajal põhiliselt monitooriv roll.“¹³²

Üleilmsed tulevikutrendid, nende mõju arvestusalale ning juba tänasel päeval toimuvad arengud ühest küljest ja statistilised andmed valdkonna lähiminevikust teisest küljest annavad suuna sellele, milliste muutustega peavad arvestama ja milliseid muudatusi tegema õppe sisus, mahus, vormis jms majandusarvestuse spetsialistide koolitamise korraldajad, valdkonnas tegutsevad organisatsioonid, katusorganisatsioonid, õppijad, valdkonna poliitikakujundajad. Ülaltoodud tsitaadid on küll eelkõige finants- ja juhtimisarvestuse põhikutsealale suunatud, kuid nende sõnum eelseisvaks arenguvajaduseks – töö olemuses ja rollis, oskuste vajaduses jms - on väga asja- ja ajakohane ka välise ja sisemise auditeerimise põhikutsealal.

Kuna arvestusala vähemalt ühe põhikutsealaga – finants- ja juhtimisarvestusega (raamatupidamisega) – on seotud kõik organisatsioonid, mõjutab valdkonnas pakutava taseme-, täiendus- ja ümberõppe kaasaegsus ja areng väga laia hulka huvigruppe. Sellest tulenevalt on mõistetatav, et ekspertide poolt tehtud ettepanekud valdkonnaga seotud koolituse arendamiseks on suunatud laiale ringile osapooltele ja eeldavad edukaks elluviimiseks aktiivset koostööd kõigi eelnimetatud huvigruppide poolt.

Ekspertide ettepanekud on kokkuvõtlikult esitatud alapeatükkides 7.1 ja 7.2.

¹³¹ Tulevikus on raamatupidaja tõlgi ja analüütiku rollis: <http://www.konverentsid.ee/tulevikus-on-raamatupidaja-tolgi-ja-analuutiku-rollis/>

¹³² Paberivaba raamatupidamine ja audiitorkontroll. Spetsialist, jaanuar 2015: <http://www.rmp.ee/data/RMPeeSpetsialistA5Jaanuar2015.pdf>

Peamised tasemeõppe mahu ja erialade struktuuriga seotud ettepanekud:

- vähendada erialase kutseõppe mahtu ja kaaluda alternatiive, et vähendada arvestusalase kutseõppega seotud koolide arvu;
- säilitada arvestusala õpe kolmel kõrghariduse astmel (sh suurendada doktorikraadiga lõpetajate arvu);
- suurendada ärimise ja halduse õppesuuna ning majandusteaduse magistriastme õppekavades, mis on arvestusalaga seonduvad, kuid kus peaaegu ei ole majandusarvestus, majandusarvestusele spetsialiseerumise võimalusi või moodulite mahtu; pöörates seejuures tähelepanu AA analüütiku ettevalmistust (andmete analüüs ja süntees, visualiseerimine, kommunikeerimine) pakkuva õppe kasvavale vajadusele;
- arvestada kõrghariduse esimese astme koolituskohtade kavandamisel majandusarvestuse-alase rakendusliku suunitlusega kõrghariduse pakkumise suurendamise vajadust;
- pakkuda kõrghariduses tarkvaraarenduse ning majandusarvestuse teadmuse ühendavat õpet.

Peamised ekspertide poolt välja toodud õppe sisu ja oskuste arendamisega seotud ettepanekud:

- pakkuda koolides praktilisemat õpet;
- suurendada koolilõpetajate valmisolekut arvestusala spetsialisti töö ulatuse, keerukuse ja olulisuse kasvuga seonduvatele ootustele vastamiseks;
- arendada arvestusalale tööleasujate ja töötajate valdkonnaspetsiifilisi IKT-oskusi;
- tagada järelkasv finants- ja juhtimisarvestuse põhikutsealal;
- suurendada teadlikkust sisemise ja välise audiitortegevuse põhikutsealast.

Maailma Majandusfoorumi 2016. aasta algul ilmunud raport „*The Future of Jobs*“¹³³ toob esile, et tehnoloogilised muudatused toovad kaasa muutusi oskuste vajaduses kõigi valdkondade jaoks – ka nende jaoks, milles töötajate vajadus on kahanev. Raport rõhutab ka, et omandatud oskuste eluiga on järjest lühenev ning enamiku kutsete jaoks muutuvad oluliseks sellised oskused, mille vajalikkust täna neil kutsealadel väga ei tunnetata. Nt kutsealadel, mis traditsiooniliselt eeldasid vaid tehnilisi oskusi, on vaja tugevaid suhtlemisoskusi ja vastupidi.

Otsides vastuseid küsimustele „milliseid oskusi vajab lähi- ja kaugema tuleviku AA ekspert?“ ja „kuidas teda koolitada?“, on oluline tehtud ettepanekuid analüüsida ning leida seotud osapoolte koostöös võimalusi nende edasiarendamiseks ja rakendamiseks.

¹³³ http://www3.weforum.org/docs/WEF_FOJ_Executive_Summary_Jobs.pdf

7.1 ETTEPANEKUD TASEMEÕPPE MAHU JA ERIALADE STRUKTUURI MUUDATUSTEKS

Kuna arvestusalal on tervikuna tööjõuvajadus vähenemas, on mõeldav ka vastavat koolituspakkumist vähendada. Praegu ületab tööjõu pakkumine nõudlust 100–200 inimese võrra aastas. Uue tööjõu vajadus on ülekaalukalt kõrgharidusega töötajate järele, kuna kutseharidusega seotud ametites, on tööjõunõudlus kahanemas. Koolituspakkumisest moodustavad viimaste õppeaastate keskmisena u 200 kutseharidusega ning u 450 kõrgharidusega lõpetajad.

1. Kuna prognoositud tööjõuvajaduse vähenemine puudutab eriti raamatupidajatöö lihtsamaid ja rutiinsemaid funktsioone, väheneb vajadus ennekõike kutseharidusega tööjõu järele. Tulenevalt nõudluse kahanemisest kutseharidusega tööjõu järele peaks kutseõppe koolitusmahtu vähendada. Osaliselt vajadus kutseõppe järele säilib, kuna see toimib ka täiskasvanute täiendus- ja ümberõppena (st selle hariduse baasil on võimalik valdkonda siseneda, eriti kui kõrgharidus on juba olemas; samuti omandada mikroettevõtte juhil piisav kompetents, et tegeleda ise oma firma raamatupidamisega).

Praegu toimub raamatupidaja kutseõpe 10 õppeasutuses. Kui õppijate arv väheneb, võib osutuda mõistlikuks koondada raamatupidamisõppe vähematesse koolidesse (juba praegu domineerib raamatupidamise kutseõppes mittestatsionaarne õpe). Kuna enamik valdkonnaga seotud kutsekoolidest pakub ka majandusarvestuse ja raamatupidamise valdkonnas täienduskoolitust, võiks OSKA ekspertide arvamusel analüüsida, millisel tasemel ja mis mahu (täiendus- ja ümber)õpet piirkonnas eelkõige vajatakse ja kas kõigis piirkondades on vajalik õppe jätkamine kutsehariduse tasemel või piisab täienduskoolituse, üksikute erialamoodulite vms pakkumisest.

2. Et säiliks arvestusalane õppe- ja teadustegevus ning toimuks valdkonna õppe pidev areng Eestis, on HTM-il koostöös ülikoolidega¹³⁴ vaja tulemus- ja tegevustoetuse lepingutega tagada arvestusala õppe säilimine kolmel kõrghariduse astmel. Sealhulgas tuleks tähelepanu pöörata doktorandide järelkasvule ning doktorikraadiga lõpetajate arvu suurendamisele.

3. Ekspertidid rõhutasid vajadust säilitada arvestusalases kõrghariduses akadeemilise kõrval ka rakenduslik suund, kuid pakuda ka bakalaureuseastmel enam arvestusalale spetsialiseerumise võimalust, kuna bakalaureuseõppe lõpetajatel kipub tööturule siirdudes arvestusalastest teadmistest vajaka jääma (seejuures mitte suurendada õppekohtade arvu, vaid õpet ümber struktureerida). Rõhutati vajadust ka bakalaureuseõpet sisult ja õppemeetoditelt n-ö rakenduslikumaks muuta.

¹³⁴ Vastavalt 2013.–2015. a halduslepingule on ülikoolidevahelises tööjaotuses TTÜ vastutaja õppetegevuse läbiviimise, kvaliteedi ja arendamise eest äranduse ja halduse õppekavagruppides. Vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/130012013004>.

4. Magistrikraadiga arvestusala spetsialistide kasvava vajaduse rahuldamiseks tuleks pigem struktureerida õpet ümber nende 5 ÕKR-i sees, kust enim arvestusalale tööle siirdutakse: suurendada ärimise ja halduse õppesuuna ning majandusteaduse magistriastme õppekavades, mis sisult seonduvad arvestusalaga, kuid kus peaalala ei ole majandusarvestus, majandusarvestusele spetsialiseerumise võimalusi või moodulite mahtu.

5. Ekspertide hinnangul on arvestusalal kiirelt kasvamas vajadus AA analüütikute järele. Seetõttu on vaja arvestusala magistriõppekavade sisu vajadusel kohandada ning magistriõppe koolituspakkumist mitte kahandada. Lõpetajate arvu suurendamiseks tuleks tähelepanu pöörata katkestamismäärade kahandamisele.

6. Arvestusala eksperdid ei näinud oma valdkonnas vajadust üldharidusega tööjõu taastootmise järele (vastupidiselt MKM-i prognoosile). Soovitav on asendada MKM tööjõuvajaduse prognoosimudelil valdkonna tööjõuvajadus üldharidusega inimeste järele järgnevalt: kontoriametniku tasemel kutseharidusega spetsialistidega; keskastme spetsialisti tasemel rakenduskõrgharidusega spetsialistidega ning tippspetsialisti tasemel akadeemilise kõrgharidusega spetsialistidega (bakalaureuse- või magistritas).

7.2 ETTEPANEKUD OSKUSTE ARENDAMISEKS

Valdkonna analüüsis osalenud ekspertide poolt toodi välja õppe sisu ja oskuste arendamisega seotud probleemvaldkonnad ja ettepanekud nende lahendamiseks.

1. Praktilisema õppe vajadus

Tööturule sisenejate suutlikkus omandatud teoreetilisi teadmisi praktikas rakendada ei vasta tööandjate ootustele. Leiti, et AA valdkonnas bakalaureuseõppe lõpetanutel peab olema piisav praktiline ettevalmistus, et vastata kooli lõpetamisel tööandjate ootustele ja kutsetegevuse standardi nõuetele. Kuna reaalsuses oluline osa bakalaureuseõppe lõpetajaid ei jätka magistriastmes vahetult peale bakalaureuseõppe lõpetamist, vaid asuvad tööle, siis võimaliku lahendusvariandina nägid eksperdid võimalust pakkuda kõrghariduse esimesel astmel enam rakendusliku suunitlusega õpet.

Üks eksperdikogu olulisi järeldusi oli, et õppijatele praktilise kogemuse andmiseks peavad õppekavad hõlmama nn päriselu projekte (nii kutseõppeasutustes kui kõrgkoolides), mis annavad koostöövõimaluse erinevatel erialadel õppijatele omavahel ja avaliku ning erasektori organisatsioonidega, lahendavad reaalseid tööelus ette tulevaid ülesandeid ja probleeme (või jäljendavad neid) ning annavad õpilasele nii kogemust kui motivatsiooni. Õpiülesannetes on vaja koolides üha rohkem rakendada erinevaid aktiivõppe meetodeid, sh probleem- ja projektipõhist õpet, ning tagada ka seda soodustav õpetajate/õppejõude ettevalmistus ja õppekorraldus. Praktilise tööeluga seoste loomise vajadust toovad eksperdid esile ka AA erialaoskuste omandamisel: õppetöös ja ka kutseeksamil enam kasutada raamatupidamise algdokumente, pakkuda võimalust töötada raamatupidamise tarkvaraga, viia läbi (finants)juhtimismänge jms.

Eelnev lahendus pakub leevendust veel ühele tõstatunud probleemile – erialase praktika mahule ja korraldusele. Üheks võimaluseks praktilisemate oskuste omandamiseks on praktika osatähtsuse suurendamine õppes, kuid kui õppekava ülesehitus seda ei võimalda, on alternatiivseteks võimalusteks praktiliste oskuste omandamisel just pakutud praktiliste ülesannete ja aktiivõppe meetodite kasutamine igapäevases õppetöös.

Reaalse tööelu probleemide õppetööga sidumiseks on oluline, et avaliku ja erasektori organisatsioonid pakuvad (üli)õpilastele ettevõttepraktikaga seonduvaid uurimisprobleeme lõpu- ja kursusetöödeks ning valdkonna praktikud osalevad tööde koostamisel

kaasjuhendajana. Lisaks soovivad eksperdid kaasata enam valdkonna tunnustatud praktikuid ka igapäevasesse õppetöösse. Õppekavajärgse praktika korraldusega seonduvad ekspertide hinnangul probleemid piisava hulga ja oluliste oskuste omandamist võimaldavate praktikakohtade leidmisega. Siin nähakse ekspertide poolt lahendusena tihedamat koostööd avaliku ja erasektori organisatsioonide, kooli ja (üli)õpilase vahel: piisava hulga sobivate praktikakohtade olemasoluks, vastastikuste huvide ja eesmärkide kokkuleppimiseks ning ka võimalusel praktikakoha pakkujale täiendavate kulude katmise võimaluste leidmiseks (nt soodsamad koolitusvõimalused; riiklik toetus praktikajuhendaja tegevustoetuseks, praktikandi toetuseks vms).

Majandushariduse õppekavade kohta üldisemalt tegid eksperdid konkreetse ettepaneku lisada õppekavadesse juhtimisarvestuse ja kontrolliaineid, mis annaksid õppijatele kui võimalikele tulevastele ettevõtjatele ülevaate juhtimisarvestuse ja kontrollisüsteemide loomisest ning arendamisest, nende loodavast väärtusest jms.

2. Valmisolek arvestusala spetsialisti töö ulatuse, keerukuse ja olulisuse kasvuga seonduvatele ootustele vastamiseks ning paremad üldoskused kiiresti muutuvast töökeskkonnas toimetulekuks.

Valdkonna arengusuundumustest lähtudes võib öelda, et AA spetsialistide töö ulatus, keerukus ja olulisus organisatsioonide (strateegilisel tasemel) juhtimisotsuste kujundamiseks vajaliku info tootja ja tõlgendajana (eelkõige suuremates ettevõtetes ja avalikus sektoris) suureneb. Samas on töömaailma ekspertide hinnangul valdkonnas töötajatel ja tööleasujatel ebapiisav arusaam arvestusala rollist, väärtusest ning seotusest avaliku ja erasektori organisatsioonide kui terviku tegevusega. Töötavate spetsialistide täiendus- ja/või magistriõppesse toomiseks on oluline pakkuda paindlikke õppevorme ja kõrgel tasemel õppekavu. Lisaks tippspetsialistidele on terviku nägemise ja ettevõtluse ning ettevõtlikkusega seotud oskused olulised kõigi tasandite töötajatele. Seetõttu on vajalik selle suuna toetamine nii tasemeõppes (tihedas koostöös ettevõtetega) kui ka juba üldhariduse tasemel.

Valdkonna eksperdid nägid ühe arenguvajadusena seda, et õppe- ja teadustöö arvestusala õpet pakkuvates koolides toimuks tihedas koostöös. Experdid rõhutasid ka vajadust, et arvestusala õppekavad on koostatud tulevikku vaatavalt ning õppekavasid uuendatakse pidevalt, lähtudes olulistest muudatustest arengutrendides ja töökeskkonnas.

Selle soovitusel rakendamiseks on väga oluline teha mitmepoolset koostööd: koolidel omavahel (erinevatel tasemetel), koolidel avaliku ja erasektori organisatsioonidega, koolidel valdkonna katusorganisatsioonidega (ERK, AK, ESAÜ, MÕK). Koostöömudelid võivad olla nii Eesti-sisesed kui ka rahvusvahelised ja pakkuda väga erinevaid võimalusi: ühine teadustöö ja õppekavaarendus,

koostööprojektid, õppejõudude vahetus, praktikute kaasamine õppetöösse, õppejõudude stažeerimine ettevõtetes ja/või teistes koolides, rahvusvaheliselt tunnustatud esinejate Eestisse toomine jne. Kindlasti on oluline selliseid tegevusi toetav töökorraldus koolides, soodustavad regulatsioonid ning ka selliseks tegevuseks vajalike ressursside leidmine nii koolide enda, töömaailma kui ka riigi poolt.

Tähelepanu vajab ka valdkonna katusorganisatsioonide (ERK, ESAÜ, AK, MÕK) aktiivsem roll arendustöös – lisaks eelmainitule eelkõige valdkonna õppekavade arendamise suunamisel ja toetamisel, aga ka valdkonna uuenduste analüüsil ja tutvustamisel. Õppetöös praktiliste oskuste omandamiseks oluliste aktiivõppe meetodite, e-õppe jmt uuenduslike suundade kasutamiseks soovivad eksperdid koolidel jätkuvalt tegeleda õpetajate ja õppejõudude (sh töömaailmast kaasatud praktikute) õpetamisoskuste arendamise ja ühtlustamisega. Oluline on, et kaasaegsete õppemeetodite kasutamist hinnatakse nii koolide poolt (arenguvestlustel, atesteerimisel) kui ka institutsionaalsel hindamisel.

Õppetöö korralduslikult poolelt tõusis esile ka probleem AA valdkonna õppematerjalidega – puudu on kaasaegsetest, ülevaatlikest, terminoloogiliselt ühtsetest (ja töömaailma terminoloogiaga haakuvatest) ning erinevatele haridustasemetele vajadusele vastavatest õppematerjalidest (sh ülesannete kogud). Ekspertide soovitus on teha ka selles vallas tihedat koostööd koolide, töömaailma ekspertide ja katusorganisatsioonide (ERK, ESAÜ, AK, MÕK) vahel vajalike materjalide koostamiseks ja/või tõlkimiseks.

Kaasaegsete õppekavade eelduseks on kasvava olulisusega oskuste kajastatus ka valdkonna kutsestandardites. Ekspertide soovitus on täiendada raamatupidaja kutsestandardeid OSKA analüüsi tulemusel välja toodud valdkonna spetsialistidele kasvava olulisusega oskustega ¹³⁵ ja kaaluda raamatupidaja 6. ja 7. taseme kutsestandardile spetsialiseerumiste lisamist – nt *controlling*'u, analüütika, auditi või IKT-lahenduste eksperdi näol (vt viimase põhjendust täpsemalt allpool). Kutse- ja kõrgkoolid täiendavad kutsestandarditest lähtudes oma õppekavasid ning õppetöös pööratakse enam tähelepanu kasvava olulisusega oskuste õpetamisele ja arendamisele.

3. Arvestusalale tööleasujate ja töötajate valdkonnaspetsiifiliste IKT-oskuste arendamine.

Ekspertide hinnangul on oluline lisaks tavapärastele IKT-alaste baasteadmiste omandamisele pakkuda koolides ja täiendus- ning ümberõppes laiemat valdkonnaspetsiifilist IKT-alast ettevalmistust. Tulenevalt üha kiiremast tehnoloogia arengust on nutikad süsteemid juba jõudnud arvestusalale ja nende kasutusala ning -võimalused üha suurenevad. On väga oluline, et valdkonna tipp-

¹³⁵ Kasvava olulisusega oskuste vajadus põhikutsealati on täpsemalt kirjeldatud alapeatükis 4.2.

spetsialistel (nt finantsjuht, analüütik, AA teenuste arendusjuht, vandeaudiitor, siseauditi juht) oleks nn IKT „targa tellija“ suutlikkus – st võimekus mõista, soovitada ja rakendada IKT potentsiaali organisatsioonide eesmärkide ja ülesannete efektiivsemaks rakendamiseks. Kõigile arvestusala töötajatele laieneb vajadus olla valmis uuenduslike IKT-lahenduste kasutamiseks. Lisaks on vajalik teadlikkus ja oskused ka erinevatest IKT-ga seonduvatest võimalustest ja ohtudest: andmebaaside ja registrite kasutamisest, infootsingust, andmekaitsest ja küberturvalisusest. Ekspertide soovitus on kajastada sellealaste kompetentside (sh eelmainitud IKT-lahenduste spetsialiseerumise) vajadust raamatupidaja kutsestandardites, täiendada sellest lähtuvalt majandushariduse õppekavu, pakkuda arvestusala õppes võimalust spetsialiseeruda valdkonna tehnoloogilistele lahendustele ja IKT-õppes võimalusi omandada arvestusala valdkonna põhitõed.

4. Järelkasvu tagamine finants- ja juhtimisarvestuse põhikutsealal.

Lähtudes demograafilistest trendidest¹³⁶ on finants- ja juhtimisarvestuse põhikutsealal ekspertide hinnangul oluline tegeleda valdkonna töötajate järelkasvu tagamisega ja seda nii noorte tööleasujate hulgas kui ka ümberõppeks teise või kolmanda karjääritee valijatele. Soovitus selle probleemi lahendamiseks on tutvustada põhikutseala, selle arengut, õppimis- ja töövõimalusi üldhariduskoolide õpilastele, üliõpilastele, karjäärimuudatuse/ümberõppe vajajatele. Täiskasvanud õppijatele on väga oluline pakkuda ka paindlikke õppevorme ning kohandada õppe sisu ja -meetodeid õppija ootustele ja vajadustele vastavalt.

5. Suurem teadlikkus sisemise ja välise audiitortegevuse põhikutsealast.

Ekspertide hinnangul omandab sisemine ja väline audiitortegevus piisava tõhususe ja kvaliteedi vaid juhul, kui arvestusala põhikutsealade omavaheline tööjaotus on osapooltele selge, nende roll ning loodav väärtus on ühiskonnas teadvustatud. Soovitus selle probleemi lahendamiseks on tutvustada ESAÜ, AK ja koolide/koolitajate koostöös põhikutsealasid, nende arengut, õppimis- ja töövõimalusi (üli)õpilastele, karjäärimuudatuse/ümberõppe vajajatele, üldhariduskoolide õpilastele. Lisaks on ekspertidel ettepanek pakkuda koolides koostöös ESAÜ-ga ning tunnustatud avaliku ja erasektori praktikuid kaasates sisemise audiitortegevuse põhikutseala tutvustavaid vaba- või valikaineid.

¹³⁶ Kasvava olulisusega oskuste vajadus põhikutsealati on täpsemalt kirjeldatud alapeatükis 4.2.

KASUTATUD ALLIKAD

100 drivers on change for the global accountancy profession (2012). The Association of Chartered Certified Accountants. <http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/futures/pol-af-doc.pdf> (18.05.2015)

Arenguanalüüs „IKT TTÜ tasemeõppes“ (2014). Tallinna Tehnikaülikool. http://www.ttu.ee/public/u/ulikool/dokumendid/arueded-ja-raportid/ikt-uuring/IKT_TTU_tasemeoppes_raport2014.pdf (30.12.2015)

Arvestusala Valge Raamat (2015). Rahandusministeerium. (Kavand).

Audiitorkogu koduleht. http://www.audiitorkogu.ee/docs/Audiitorkogu_strateegia_20152020 (15.12.2015)

Audiitortevuse register. <https://www.audiitortevus.ee/Ir1/web/guest/valisaudit/register> (11.02.2016)

Audiitortevuse seadus (RT I 2010, 9, 41). <https://www.riigiteataja.ee/akt/13275292?leiaKehtiv>

Changes in Estonian Legal Framework and Practices of Accounting and Auditing during 2004-2014 (2016). Rahandusministeerium. [https://www.pwc.com/ee/et/publications/pub/Eesti%20arvestusala%20muutused%20_%20PwC%20uuringu%20l%C3%B5pparuanne%20\(ENG\)%2011012016.pdf](https://www.pwc.com/ee/et/publications/pub/Eesti%20arvestusala%20muutused%20_%20PwC%20uuringu%20l%C3%B5pparuanne%20(ENG)%2011012016.pdf)

CV-Online'i palgauuringute keskkond. www.palgad.ee/salaryinfo , www.cv.ee/blog/50-levinuma-positsiooni-tootasud-nov2015/ (15.02.2016)

E-arvetele ülemineku mõju hindamine (2015). Ernst ja Young Baltic AS. [file:///C:/Users/kaire.somer/Downloads/E-arvetele%20%C3%BCleminetu%20m%C3%B5ju%20hindamine%20EY%20aruanne%2029%205%2015%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/kaire.somer/Downloads/E-arvetele%20%C3%BCleminetu%20m%C3%B5ju%20hindamine%20EY%20aruanne%2029%205%2015%20(2).pdf) (15.12.2015)

Eesti avaliku teabe masinloetava avalikustamise roheline raamat (2014). Vabariigi Valitsus. <https://opendata.riik.ee/roheline-raamat> (30.12.2015)

Eesti elukestva õppe strateegia 2020 (2014). Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Koostöö Kogu, Eesti Haridusfoorum. <https://hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf> (10.12.2015)

Eesti Hariduse Infosüsteemi kodulehekülg. <http://www.ehis.ee/> (01.06.2015)

Eesti infoühiskonna arengukava 2020 (2013). Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. https://www.mkm.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/ees-ti_infouhiskonna_arengukava.pdf (10.12.2015)

Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuuri koduleht. <http://ekka.archimedes.ee/kutsekoolile/kutseoppe-oppekavaruhmade-akrediteerimine/hindamistulemused/> (22.12.2015)

Eesti kõrgkoolide 2012. a vilistlaste uuring (2012). Haridus- ja Teadusministeerium. https://www.hm.ee/sites/default/files/2012._a_vilistlaste_uuring.pdf (10.12.2015)

Eesti ettevõtete palga- ja hinnakujunduse uuring (2014). Eesti Pank.. <http://www.eestipank.ee/ettevotete-palga-ja-hinnakujunduse-uuring> (20.01.2016)

Eesti Reformierakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit kokkulepe valitsuse moodustamise ja valitsusliidu tegevusprogrammi põhialuste kohta. https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/re_sde_ja_irli_valitsusliidu_lepe.pdf (11.02.2016)

Eesti Siseaudiitorite Ühingu koduleht. <http://www.siseaudit.ee/esau-juhatuse/ulesanded-ja-strateegia> (15.12.2015)

Encyclopaedia Britannica. <http://www.britannica.com/technology/data-mining> (30.12.2015)

Frey, C. B & Osborne, M. A. (2013). *The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation?* Oxford: Oxford University Programme on the Impacts of Future Technology.

Future Work Skills 2020. (2011). Institute for the Future for the University of Phoenix Research Institute. http://www.iftf.org/uploads/media/SR-1382A_UPRI_future_work_skills_sm.pdf (18.05.2015)

Haldusreformi koduleht. <https://haldusreform.wordpress.com/haldusreformi-eesmark/> (11.02.2016)

Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Tallinna Tehnikaülikooli vaheline haldusleping. <https://www.riigiteataja.ee/akt/130012013004> (04.03.2016)

Haridussilm. http://qlikview-pub.hm.ee/QvAJAXZfc/opendoc_hm.htm?document=htm_avalik.qvw&host=QVS%40qlikview-pub&anonymous=true (14.02.2016)

International Standard on Auditing 200. <http://www.ifac.org/system/files/downloads/a008-2010-iaasb-handbook-isa-200.pdf> (08.02.2016)

Järve, J., Lepik, K.-L., Märgi, A. (2014) Kvantitatiivse tööjõuvajaduse prognoosi andmestiku ja kvalitatiivse tööturu seire ühitamise meetodika väljatöötamine ja piloteerimine. Metoodikaraport. Eesti Rakendusuurigute Keskus Centar, InterAct Projektid & Koolitus OÜ.

Kantšukov, M., Türk, K., Kivipõld, K. (2015) Eesti finantssektori inimvara seisund, tulevikuvaated ja arendamine. Tartu Ülikool. <http://www.financeestonia.eu/wp-content/uploads/2015/12/FinanceEstonia-Inimvara-uuring.pdf> (06.12.2015)

Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ (2014). Riigikantselei. <https://riigikantselei.ee/et/konkurentsivoime-kava-eesti-2020> (20.01.2016)

Kutsekoja koduleht. <http://kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/otsing> (10.01.2016)

Kutseseadus (RT I 2008, 24, 156). <https://www.riigiteataja.ee/akt/12974050?leiaKehtiv>

Kutseharidusstandard (RT 26.08.2013 nr 130). <https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013>

Kõrgharidusstandard (RT I 2008, 57, 322). <https://www.riigiteataja.ee/akt/13255227?leiaKehtiv>

Laiakask, Õ. (2015). Paberivaba raamatupidamine ja audiitorkontroll. Spetsialist, jaanuar 2015. <http://www.rmp.ee/data/RMPeeSpetsialistA5Jaanuar2015.pdf> (03.12.2015)

Leiten, E. (2015) Auditeerimine ülikoolis – miks ja kellele? Esitluse slaidid.

Lepik, K. IT + finants (2012). Eesti Arengufond. http://www.arengufond.ee/upload/Editor/Publikatsioonid/IT+Finants_raport_est.pdf (06.01.2016)

Linnas, R (2015). Siseaudit Eestis ja mujal. Riigikogu Toimetised 32. <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=14008> (20.01.2015)

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi koduleht. <https://www.mkm.ee/et/nullburokraatia> (07.01.2016)

Mapping Your Career. Competencies Necessary for Internal Audit Excellence (2015). Global Internal Audit Common Body of Knowledge.

Nestor, M. (2012) Kutseõppeasutuste vilistlaste uuring. Poliitikauuringute Keskus Praxis. <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2012-Kutseop-peasutuste-vilistlaste-uuring.pdf> (10.12.2015)

Okk, G. (2015). Eesti ülikoolide, teadusasutuste ja rakenduskõrgkoolide võrgu ja tegevussuundade raport. https://riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strategiaburoo/eutarkvt_loppraport.pdf (01.10.2015)

Pärnamäe, M. (2016). Eurorahad mõjutavad lisaks SKP tasemele ka majanduse kasvudünaamikat. Eesti panga koduleht. <http://www.eestipank.ee/blogi/euro-rahad-mojutavad-lisaks-skp-tasemele-ka-majanduse-kasvudunaamikat> (11.02.2016)

Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal. <http://www.rmp.ee/uudised/eelnoud/ministeerium-asub-analuusima-nullburokraatia-projekti-ettepane-kuid-2015-12-03> (07.01.2015)

Raamatupidamise praktik, detsember 2015: <http://www.raamatupidaja.ee/assets/pdf/RM2073127.PDF>

Raamatupidamise praktik, november 2012: <http://www.raamatupidaja.ee/assets/pdf/RM1010410.PDF>

Raamatupidamise praktik, september 2015: <http://www.raamatupidaja.ee/assets/pdf/RM157697.PDF>

Raamatupidamise seadus (RT I 2002, 102, 600). <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015065?leiaKehtiv>

Raamatupidamise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (Vastu võetud 10.12.2015). <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015004>

Rahandusministeeriumi koduleht. <http://www.fin.ee/e-arved>; <http://www.fin.ee/arvestusala-arengud> (15.12.2015)

Reformierakonna koduleht. <http://www.reform.ee/uudised/majandusminister-kristen-michali-kone-riigi-ariplaan-2016-aripaeva-konverentsil> (11.02.2016)

Registrite ja Infosüsteemide Keskuse koduleht. <http://www.rik.ee/et/e-ariregister/emtak-tegevusalad> , <http://www.rik.ee/et/ettevotjaportaal/e-arveldaja> (20.01.2016)

Siseaudiitori kutsetegevuse standardid. <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1081/0201/3009/Lisa%202.pdf> (02.09.2015)

Siseaudiitorite täiendusõppe tundide (CPE) kogumine. http://files.voog.com/0000/0035/3601/files/IIA_haldusdirektiiv_nr_4_2011_CPE.pdf (15.02.2016)

Statistikaameti andmebaas. <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/databasetree.asp> (15.02.2016)

The Future of Jobs(2016). The World Economic Forum. http://www3.weforum.org/docs/WEF_FOJ_Executive_Summary_Jobs.pdf (19.01.2016)

Tulevikus on raamatupidaja tõlgi ja analüütiku rollis (2015). <http://www.konverentsid.ee/tulevikus-on-raamatupidaja-tolgi-ja-analuutiku-rollis/> 15.12.2015)

Tööturu koolitusvajaduse seire ja prognoosi metoodika (2016). SA Kutsekoda. (ilmumas)

Ärileht.ee. „PALGATIPP: Vaata, millise töö eest saab Eestis enim palka“ <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/palgatipp-vaata-millise-too-eest-saab-eestis-enim-palka?id=71105971> (15.02.2016)

Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tulevikuarengutest, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest. OSKA üldraport (2016). SA Kutsekoda. (ilmumas)

Ülevaade täiskasvanute osalemisest kutseõppes (2016). Riigikontrolli ülevaade Riigikogule. [file:///C:/Users/kaire.somer/Downloads/RKTR_2375_2-1.4_2135_001-3%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/kaire.somer/Downloads/RKTR_2375_2-1.4_2135_001-3%20(3).pdf) (20.01.2016)

LISA 1. PÕHIMÕISTED

OSKA süsteemis kasutatavate mõistete allikad:

- a) kehtivad õigusaktid (nt Kutseseadus);
- b) rahvusvahelised kokkulepped (nt klassifikaatorid);
- c) oskuste rakkerühma eestvedamisel ekspertide ühistööna sõnastatud kokkulepped (sh Emakeele Seltsi keeleteoimkond);
- d) OSKA nõunike kogus sõnastatud kokkulepped.

AK - /ISCO on ametite klassifikaator, käesolevas töös viidatakse selle lühendiga klassifikaatori 2008. aasta versioonile 1.5b.

Amet, ametikoht - *Occupation / Job* on tööülesannete kogum, mida isik täidab oma töökohal ja mille eest ta saab tasu. Ametnimetused ja kutsenimetused võivad kokku langeda.

Ametiala - *Occupation* on sarnaste ametite kogum.

Ametirühm - *Group of occupations* on sarnaste ametialade kogum ametite klassifikaatoris (AK).

EHIS on Eesti Hariduse Infosüsteem.

EKR on Eesti kvalifikatsiooniraamistik, raamistiku lühikirjeldus on leitav Kutsekoja veebis.

EMTAK - *NACE* on Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator, käesolevas töös kasutatakse klassifikaatori 2008. aasta versiooni.

Eriala - *Speciality* on teaduse, tehnika, kunsti vms kitsam, suhteliselt kindlamini piiritletud ala; spetsiaalala. Eriala seostub eelkõige õppimise ja õppekavaga, vahel spetsialiseerumisalaga õppekavas. Eriala nimetusena kasutatakse tegevusala nimetust (mitte tegijanime nagu kutse puhul).

Kompetentsus - *Competence* on edukaks kutsetegevuseks vajalike kompetentside kogum (asjatundlikkus).

Kompetentsistandard - *Competency standard* on kutsestandard, mis sisaldab ühte kompetentsi.

Koordinatsioonikogu - *Future Skills Council* põhiülesandeks on tööturu koolitustellimuse formeerimise protsessi juhtimine ja tasakaalu leidmine kutsetegevuse valdkondade vajaduste vahel. Koordinatsioonikogu moodustab vastutav minister seaduse alusel.¹³⁷

Kutsestandard - *Occupational standard* on dokument, milles kirjeldatakse kutsetegevust ning kutsealaseid kompetentsusnõudeid.

Kutseala - *Profession* on samalaadset kompetentsust eeldav tegevusvaldkond. Sarnastel tegevustel põhinev, eri tasemel kompetentse eeldavate kutsete kogum. (Näide 1. Kutseala – kokandus; kutsed – abikokk, kokk, meisterkokk. Näide 2. Kutseala – müürsepatöö; kutsed – müürsepp, tase 3, müürsepp, tase 4). Kutseala kujuneb lähedaste ametite analüüsimise tulemusena.

Kutsespetsiifilised kompetentsid - *Specific hard skills* on tööosade ja tööülesannetega otseselt seotud kompetentsid. Need kompetentsid on madala ülekantavusega.

Kvalifikatsioon - *Qualification* on hindamise ametliku tulemusena tunnustatud kompetentsus. Kvalifikatsioonid jagunevad järgmiselt: hariduslikud kvalifikatsioonid Educational qualifications ja kutsekvalifikatsioonid Occupational qualifications.

Hariduskvalifikatsioon - *Educational qualification* on õppeasutuse poolt antud diplom, tunnistus või kraad, millega tõendatakse (või mis kinnitab) õppekavaga kehtestatud õpiväljundite saavutamist. Hariduskvalifikatsioonid jagunevad üldharidus-, kutseharidus- ja kõrghariduskvalifikatsioonideks.

¹³⁷ Koordinatsioonikogusse kuuluvad HTM, MKM, SOM, RM, ETKL, ETKK, TALO, EAK, Töötukassa, EAS, Innove esindajad. Vastavalt ministri korraldusele on Koordinatsioonikogu esimees Haridus- ja Teadusministeeriumi asekancler. Eristumise eesmärgil võib Koordinatsioonikogu edaspidi kasutusele võtta kaubamärgi, nt Tulevikuoskuste Nõukogu vms.

Kutsekvalifikatsioon - *Occupational qualification* on kvalifikatsioon, mis saadakse kutseeksami sooritamisel ja mille tase on määratud asjakohases kutsestandardis.

Kompetents - *Competency* on tegevuses väljenduv teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis on eelduseks teatava tööosa täitmisel. Kompetentsid jagunevad üldisteks ja kutsepetsiifilisteks kompetentsideks.

Üldised kompetentsid sisaldavad suures ulatuses kõikidele kvalifikatsioonidele ülekantavaid käitumuslikke kompetentse, mis on seotud hoiakutega ja inimese võimega oma oskusi rakendada (nt: suhtlemine, kohanemine ja toimetulek). Samuti kuuluvad üldiste kompetentside hulka keskmise ja suure ülekantavusega teadmistel ja oskustel põhinevad kompetentsid (nt IKT-, õigus-, majandusalane ja keskkonnateadlikkus).

Kutsepetsiifilised kompetentsid - *Specific hard skills* on tööosade ja tööülesannetega otseselt seotud kompetentsid. Need kompetentsid on madala ülekantavusega.

OSKA - *System for monitoring and anticipating labour market training needs* on tööjõu ja oskuste vajaduse seire- ja prognoosisüsteem.

OSKA tuumikinfo - *OSKA core information* on erinevate registrite, uuringute ja muude infoallikate andmete ning eksperthinnangute alusel koostatud i) üldraport – ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tulevikuarengutest, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest; ii) valdkondlik raport – valdkondlik ülevaade tööturu olukorrast ja trendidest, koolituspakkumisest ning tööjõu- ja oskuste vajadusest lähema 10 aasta vaates.

OSKA valdkond - *Sector for labour market training needs monitoring and forecasting* on sarnaste majandustegevus- või kutsealade kogum, mille ulatuses koostatakse valdkondlik tööturu koolitusvajadus ja tegutseb eksperdikogu.

Oskuste vajadus - *Skills anticipation* on teave valdkonnas edukaks hakkamasaamiseks vajalikest olulistest kompetentsidest ning nende puudujääkidest töötajatel; kahaneva ja kasvava vajadusega kompetentsidest; tulevikuoskustest; kompetentsiprofiilide kirjeldamise vajadusest (ka kutsestandardite olemasolust).

RÜHL - *ISCED* on rahvusvaheline ühtne hariduse liigitus, käesolevas töös kasutatakse klassifikaatori versiooni, mis on kättesaadav (kuni aastani 2016 1997. aasta versioon).

OSKA väljundinfo - *OSKA outcomes* moodustavad nii OSKA tuumikinfo kui ka selle alusel erinevatele sihtgruppidele erineva andmestruktuuri, vormi, stiili ja sõnastusega koostatud infopakettid.

Töõjõuvajaduse prognoos - *Labour demand forecast* on võimalikke tööturu arenguid arvestav ja töötajate vajadust kirjeldav arvuline hinnang – kui palju võiks olla vaja täiendavaid töötajaid erinevates OSKA valdkondades, ametirühmades ning haridustasemetel.

Töõjõuvajaduse seire - *Monitoring of labour demand* on majanduses rakendatud tööjõu ning OSKA valdkondades esineva tööjõuvajaduse kohta andmete kogumine, analüüsimine ja avaldamine nii tervikuna kui ametirühmade, valdkondade ja haridustasemetete kaupa, kasutades nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid meetodeid.

Tööturu koolitusvajadus - *Labour market training needs and the number of commissioned study places* on tööjõuvajaduse prognoosist ja oskuste vajadusest lähtuv OSKA valdkondade põhine ettepanekute ja soovitude kogum koolituskohtade planeerimiseks ja õppesisu arendamiseks erinevate haridusliikide ja -tasemetete ning õppevaldkondade lõikes.

Varjatud takistus tööjõu järelkasvu tagamisel - *Market failure in the context of OSKA* on olukord, kus vaatamata koolituskohtade olemasolule ja koolitustegevuse näilisele vastavusele koolitusvajadusele on valdkonnas tööjõu ja/või vajalike kompetentside puudus.

Valdkondlik eksperdikogu - *Sectoral skills council* on ekspertidest moodustatud komisjon, mille ülesandeks on OSKA valdkonnas tööturu koolitusvajaduse väljaselgitamine ja täitmise seire. Valdkondlik eksperdikogu võib oma töö paremaks korraldamiseks (näiteks alavaldkonna koolitusvajaduse väljaselgitamiseks) moodustada töörühmi, kaasates sinna ka eksperdikogu väliseid liikmeid.

Valdkonna põhikutseala - *Main professions of a sector* on valdkonna toimimiseks olulise tähtsusega valdkonnaspetsiifilisi kompetentse eeldav kutseala.

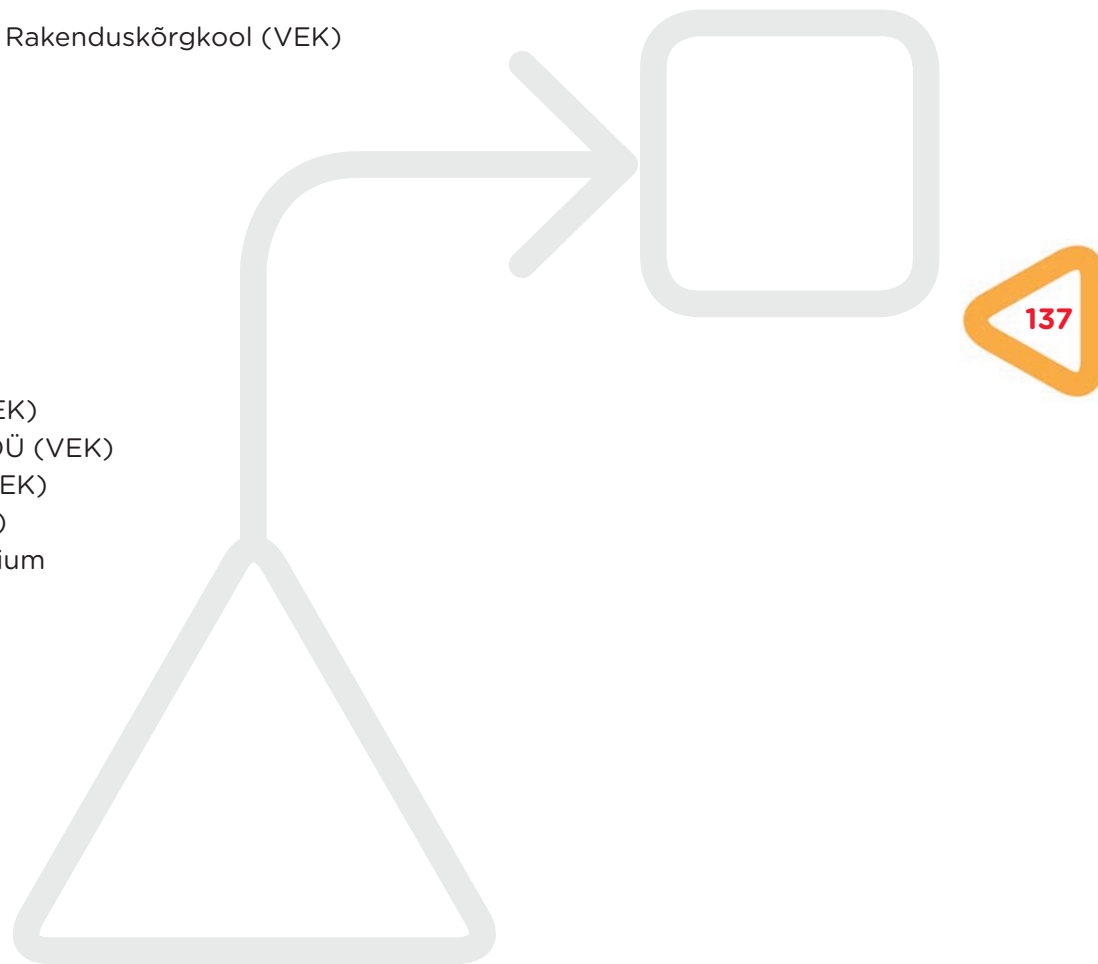
Õppekavagrupp on kõrgharidusstandardis kehtestatud liigitus, mis hõlmab õppesuundi või õppekavade rühmi ja mille alusel saab õppeasutus taotleda ja Vabariigi Valitsus anda õppeasutusele õiguse viia läbi kõrgharidustaseme õpet ning väljastada vastavaid akadeemilisi kraade ja diplomeid.

Õppekavarühm on õppekavagrupi analoog kutsehariduses.

Õppekavade rühm (ÕKR) - *ISCED detailed field* on ISCED-i õppekavade liigituse peeneim tase.

LISA 2. INTERVJUEERITUD EKSPERTIDE LOETELU

1. Margus Tammeraja, Eesti Raamatupidajate Kogu (VEK – OSKA majandusarvestuse valdkondliku eksperdikogu liige)
2. Ellen Tohvri, Eesti Finantsteenuste Agentuur (VEK)
3. Ene Rammo, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda (VEK)
4. Urve Laur, IMG Numeri
5. Helle Noorväli, Eesti Raamatupidajate Kogu, Lääne-Viru Rakenduskõrgkool (VEK)
6. Kurmet Ojamaa, Rahandusministeerium (VEK)
7. Gaili Parts, Rahandusministeerium
8. Lehte Alver, Tallinna Tehnikaülikool
9. Ülle Pärl, Majandusarvestuse Õpetajate Kogu (VEK)
10. Toomas Haldma, Tartu Ülikool
11. Krista Jaakson, Tartu Ülikool
12. Jüri Lehtsaar, Eesti Maaülikool
13. Anu-Elī Visberg, Eesti Maaülikool
14. Jaana Orin, Eesti Maaülikool
15. Elsa Leiten, Eesti Siseaudiitorite Ühing, Tartu Ülikool (VEK)
16. Viljar Alnek, Eesti Siseaudiitorite Ühing, KPMG Baltics OÜ (VEK)
17. Villu Vaino, Eesti Siseaudiitorite Ühing, AS SEB Pank (VEK)
18. Karin Rätsep, Eesti Siseaudiitorite Ühing, BigBank (VEK)
19. Karin Karpa, Eesti Siseaudiitorite Ühing, Justiitministeerium
20. Märt-Martin Arengu, Audiitorkogu (VEK)
21. Moonika Peetson, AS Deloitte Audit Eesti
22. Triin Sikkal, Ernst & Young Baltic AS
23. Sven Siling, BDO Eesti AS
24. Kersti Soodla, Audiitorteenuse OÜ
25. Lembi Uett, PriceWaterhouseCoopers AS
26. Risto Viirg, KPMG Baltics OÜ
27. Sander Kallasmaa, Baker Tilly Baltics OÜ

LISA 3. INTERVJUUDE KÜSIMUSED

Põhikutsealade lõikes – millistel õppekavadel ja millistel õppetasemetel omandatakse peamised kompetentsid?

Mis koolidest ja mis erialadelt sellesse ametisse / sellele alale enamasti tööle tullakse?

Mis haridusega inimesi te sellele alale kõige parema meelega tööle võtaksite? Miks?

Millise haridusega inimesi teile kandideerib ja te värbate? Millise haridusega inimesi te eelistate? Miks?

Mis koolides seda ala õpetatakse?

Millistest koolidest saate omaale parimad töötajad? / Milline kool suudab pakkuda teile selliseid töötajaid kui vajate?

Millistelt erialadelt leiate parimad töötajad?

Mis eriala lõpetajad veel sobivad siia tööle?

Millise haridusega inimesi võiks rohkem olla?

Millised on teie viimase aja kogemused värskete koolilõpetajatega?

Millised oskused ja teadmised nendel inimestel olema peaks?

Millised oskused on teie arvates koolilõpetajatel heal tasemel? Millised oskused võiksid olla paremad?

Kas nad on saanud oma haridusega sellised oskused ja teadmised, nagu teie ettevõttes tarvis on?

Kas sobiva haridusega inimesi on sellesse ametisse lihtne või raske leida?

Põhikutsealade lõikes – milline praktiline töökogemus on vajalik selleks, et omandada võtmeametis hakkama saamiseks vajalikud kompetentsid (lisaks tasemeõppe omandatud baasharidusele)?

Mis taustaga inimesed veel sobivad siia tööle?

Töökogemus

Huvid

Eeldused

Põhikutsealade lõikes – millised on soovitatavad täiendusõppe võimalused?

Täiendusõppe

Teemad

Korraldus

Pakkujad

Põhikutsealade lõikes – millised on täiendavad karjäärivõimalused ehk ametid,

millelt saab sellele töökohale soovi korral liikuda?

millile saab sellelt töökohalt soovi korral edasi liikuda?

Kutsetunnistused/sertifikaadid

Millised on ja miks vajalikud? Kas ja miks tööandja tähtsustab / millise eelise annab?

Kutseeksamid – raamatupidajatel (mida see tähendab / annab / miks oluline?)

Kas kutsestandardid on sellisel tasemel, et on sisendiks taseme- ja täiendusõppe kavandamiseks?

LISA 4. ÕPPEKAVADE LOETELU KOOS PÕHIKUTSEALADEGA

Veebis eraldi saadaval

LISA 5. MAJANDUS- JA KOMMUNIKATSIOONIMINISTEERIUMI TÖÖJÕUVAJADUSE PROGNOOSI KOOSTAMISE METOODIKA LÜHIKIRJELDUS

Mario Lambing

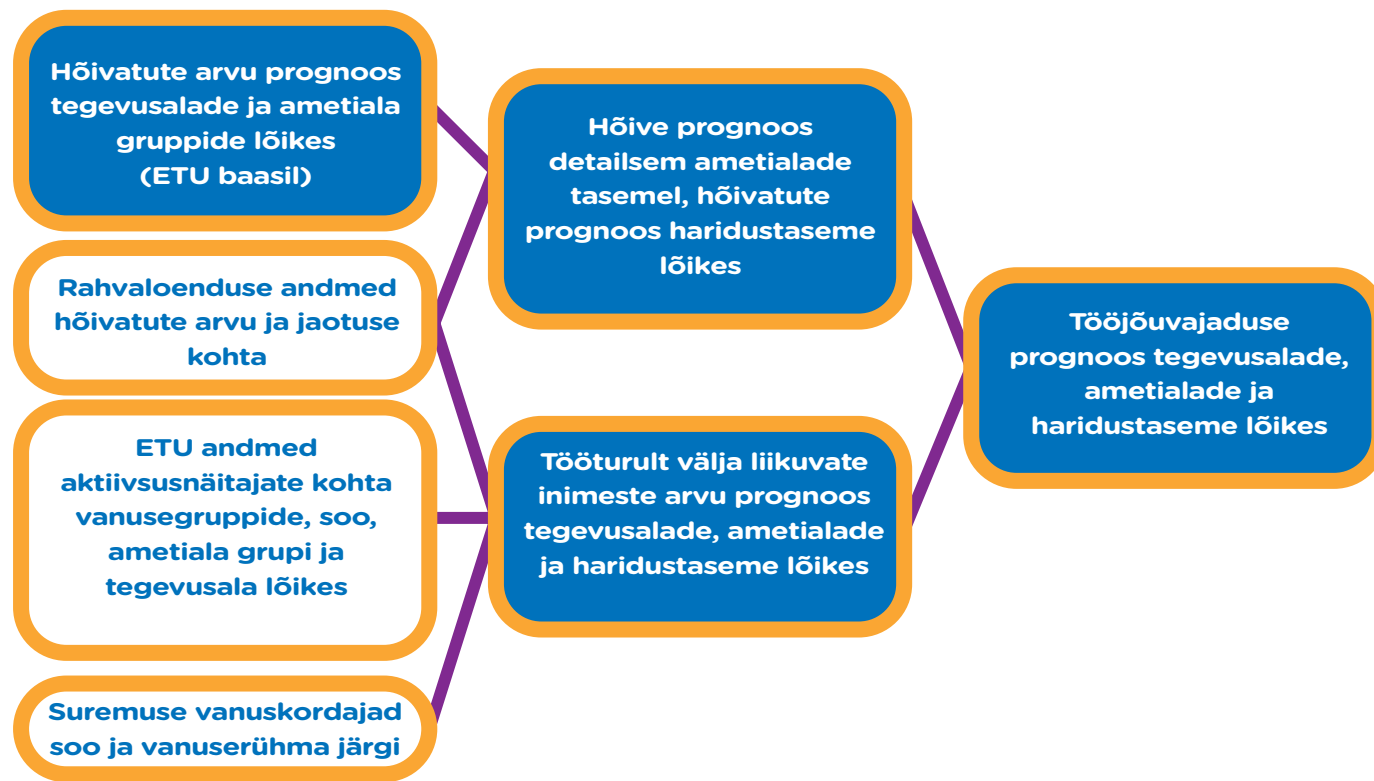
Prognoosi aluseks on peamiselt Eesti tööjõu-uuringu (ETU) andmed ning 2011. aasta rahvaloenduse tulemused. Hõivatute arv sisaldab ka välismaal töötajaid. Prognoosi põhimõtteline skeem on esitatud joonisel 1. ETU põhjal on prognoositud hõive muutusi tegevusalade ning viie ametiala grupi lõikes, sisend tuleb peamiselt Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi sektorialanalüütikutelt. Prognoosi koostamisel on kasutatud minevikutrende, teiste (arenenud) riikide võrdlusandmeid, arengukavasid, sektori ja teiste riikide majandusandmeid, sektoriuuringuid, eksperthinnanguid jmt infot, mis analüütikute hinnangul võib olla abiks hõive prognoosimisel.

Kuna ETU on valimiuuring, kus kitsamates lõigetes on valim väike, siis on hinnangute usalduspiirid üsna laiad, seda eriti väiksemate tegevusalade puhul. Andmete silumiseks on kasutatud kolme aasta libisevaid keskmisi näitajaid.

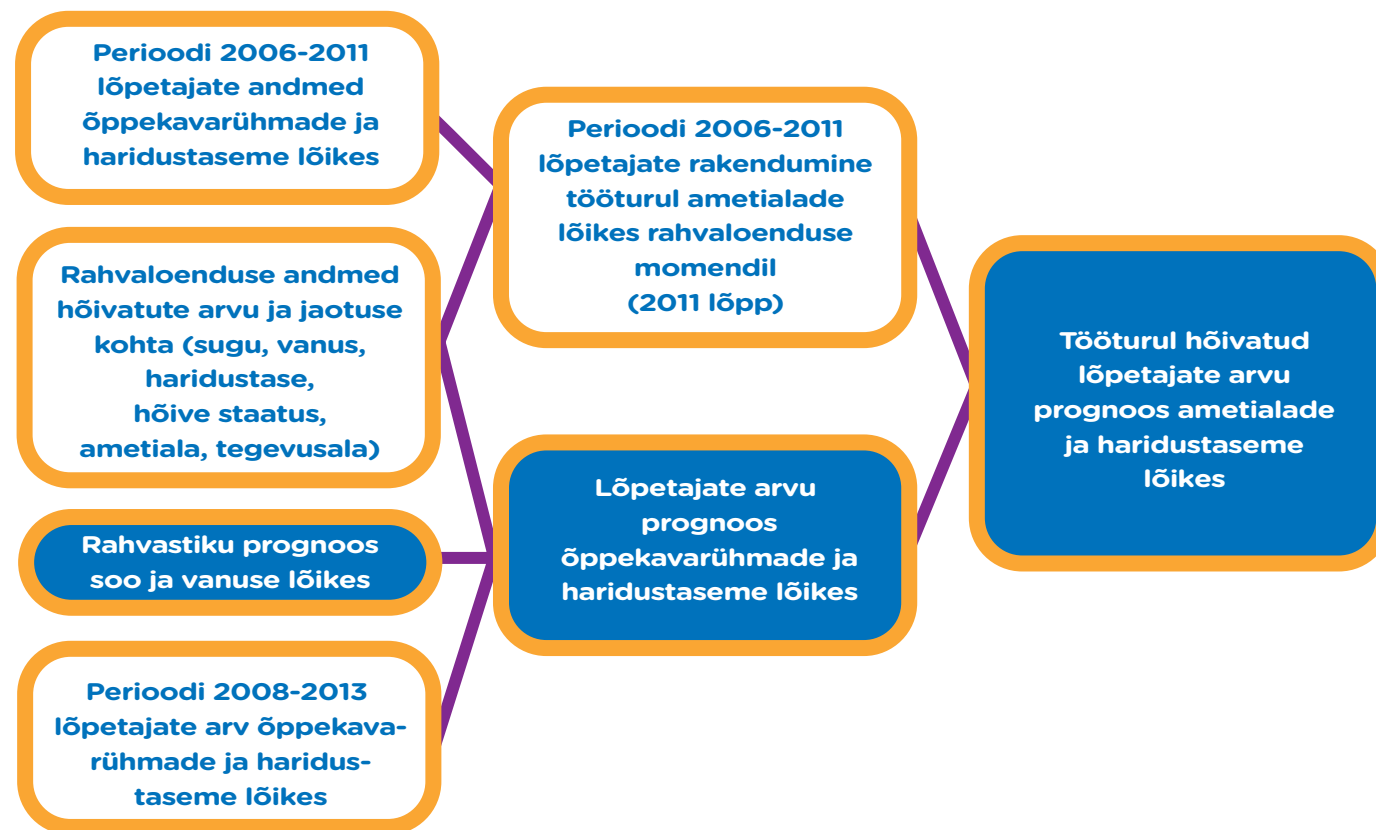
Tegevusalade ja viie ametiala grupi kohta tehtud hõive muutuse prognoos seoti rahvaloenduse detailsemate andmega. Eeldati, et ametialadel toimuvad muutused vastavalt tegevusalade ja ametiala gruppide tasemel prognoositud hõive kasvule või kahenemisele. Kui tegevusala hõivatute arvu puhul on aluseks ETU andmed, siis ametialade struktuuris on eeldatud, et rahvaloendusega saadud andmed on adekvaatsemad ja on lähtunud neist. ETU andmeid on kasutatud ametialade gruppide tasandil toimunud minevikutrendide ja üldise tulevikuprognoosi koostamiseks.

JOONIS L1. Tööjõuvajaduse prognoosi põhimõtteline skeem

JOONIS L2. Kutse- ja kõrgharidusega töötajate pakkumise prognoosi põhimõtteline skeem

Tööturult väljaliikuvate inimeste asendusvajaduse hindamise aluseks on rahvaloenduse põhjal leitud hõivatute sooline ja vanuseline struktuur ning ETU andmetele tuginevad elanike majandusliku aktiivsuse näitajad soo, vanuserühma ja ametiala grupi lõikes tegevusalati ning suremuse vanuskordajad soo ja vanuserühma lõikes. Mineviku andmetele tuginedes on hinnatud, kui palju suureneb koos vanusega püsivalt tööturult eemal olemise tõenäosus. Selleks vaadatakse, kui suur osa inimesi mingis vanusegrupis konkreetse ametiala grupis mingil tegevusalal soo lõikes on jäädavalt lahkunud hõivest (mitteaktiivsetel aluseks viimane töökoht), põhjuseks siis kas pensionile jäämine, haigus, vigastus või puue, kui suur on suremuse tõenäosus vanusegrupiti ja soo lõikes ning kuidas muutub tulevikus pensioniiga.

Eeldatud on suremuse jätkuvat langust ning arvestatud on pensioniea tõstmisega. Suremuse languse puhul on üldiselt aluseks võetud kaks korda aeglasem olukorra paranemine kui minevikus, välja arvatud juhtudel, kus Eesti suremuse näitajad on juba lähedal Soome tasemele või seda saavutamas. Siis on kasutatud aeglasema muutuse eeldusi. Pensioniea tõstmisel on aluseks võetud praeguseks vastu võetud otsused, mille kohaselt tõuseb vanaduspensioni iga järk-järgult aastaks 2026 65. eluaastani. Tööturule sisenevate noorte arvu hinnangu aluseks on Statistikaameti viimane rahvastikuproгноos (26.02.2014, variant 1). Rahvaloenduse põhjal on hinnatud noorte haridusteed haridustasemetel lõikes. Noorte hõive ja aktiivsuse määrad vanusegrupiti ja sooti pärinevad ETU-st (ja teiste riikide vastavatest uuringutest).

Lõpetajate tööturul rakendumise hindamiseks ühildati viie aasta (2006–2011) kutse- ja kõrghariduse lõpetajate haridusandmed rahvaloenduse tulemustega (vt joonis 2). Ühildatud andmestik annab ülevaate, millise kõrgeima haridusega (haridustase, õppekavarühm) lõpetajad ja kui suur osa neist töötas konkreetsetel ametialadel 2011. aasta lõpu seisuga. Lisaks võeti arvesse võimalikke muutusi tulenevalt lõpetajate üldarvu vähenemisest ning hinnati, kui hästi katab kutse- ja kõrgharidusega lõpetajate arv vajadust kutse- ja kõrgharidusega töötajate järele tulevikus. Viimaste aastate kutse- ja kõrghariduse lõpetanute jagunemise põhjal ametialati hinnati, milline võiks olla tulevaste lõpetajate liikumine konkreetsetele ametialadele erinevatelt õppekavarühmadelt ja haridustasemetelt, kasutades nende hõive määra ja ametialadele liikumise proportsioonide paikajäämise eeldusi. Lõpetajate arv langeb prognoosi kohaselt tulenevalt nooremate vanusegruppide vähenemisest. Prognoositud liikumist ametialadele võrreldi ametialade tööjõuvajadusega kutse- ja kõrgharidusega töötajate järele. See tugineb peamiselt praegusele hariduslikule struktuurile, arvestamata seda, kas antud haridustase on ametialal nõutav või mitte. Haridustaset korrigeeriti juhtide, spetsialistide ja lihttöölise ametialadel. Juhtide ja spetsialistide puhul eeldati, et alg- ja põhiharidusega töötajate asendamisel nõutakse kõrget haridustaset, lihttöölistel aga piirduti kõrgharidusega töötajate asendamisel madalama haridustaseme nõudega. Võimaliku üle- või puudujäägi hindamisel on vaadeldud vaid ametialasid, tegevusala mõõde on kõrvale jäetud (ei vaadelda ametiala tegevusalaspetsiifilisust).

Oluline on silmas pidada, et prognoosis on kasutatud mitmeid kitsendavaid eeldusi, mida tuleb tulemuste tõlgendamisel arvestada. Paljudel juhtudel on aluseks võetud tänane struktuur – ametialad, haridustasemed, lõpetajate liikumine tööturule. Sisuliselt eeldatakse, et näiteks minevikus toimunud lõpetajate liikumine tööturule konkreetses majandussituatsioonis kandub edasi ka tulevikku, mis võib lõpetajate ette seada hoopis teisi võimalusi. Ka ei pruugi tänane töötajate formaalne haridusstruktuur vastata töökohal nõutavale, arvesse pole võetud ettevalmistust töökohal, täiend- ega ümberõpet.

Üldisi trende (näiteks ametiala gruppide lõikes) on laiendatud ühteviisi teatud andmete lõigetele (kõigile mingi tegevusala ametiala gruppi kuuluvatele ametialadele). Arvesse pole võetud töötajate liikumist töökohtade vahel ja seetõttu on tööturult väljalii- kumine tegevus- ja ametialati kallutatud viimase töökoha suunas, mis võib olla seotud vanusega.

LISA 6. MAJANDUSARVESTUSE TASEMEÕPPE KOOLITUSPAKKUMISE TABELID

TABEL 9. Õppekavade (kuhu toimus vastuvõtt) arv kõrghariduse 5 õppekavade rühmas, 2010/11 ja 2015/16

Õppekavade rühm	2010/11					2015/16				
	rak	bak	mag	PhD	Kokku	rak	bak	mag	PhD	Kokku
Juhtimine ja haldus	14	12	22	2	50	5	7	23	2	37
Majandusarvestus ja maksundus	4	1	1		6	3	1	1		5
Majandusteadus		2	2	2	6		2	3	2	7
Rahandus, pangandus ja kindlustus			1		1			1		1
Ärindus ja haldus (üldine)	3	1	2		6	7	3	7		17
KOKKU	21	16	28	4	69	15	13	35	4	67

TABEL 10. Vastuvõtt kõrghariduses majandusarvestusega seotud õppekavadel, 2011/12-2015/16

Õppekavade rühm	Õpe	Vastuvõtt majandusarvestusega seotud õppekavadel					Vastuvõtt kogu õppekavade rühmas
		2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2015/16
Majandusarvestus ja maksundus	kokku	430	432	295	243	324	324
	rak	279	257	123	114	197	197
	bak	130	142	132	92	92	92
	mag	21	33	40	37	35	35
Rahandus, pangandus ja kindlustus	kokku	98	80	71	62	60	60
	mag	98	80	71	62	60	60
Juhtimine ja haldus	kokku	642	473	336	346	347	1290
	rak	331	263	142	140	179	305
	bak	185	136	134	168	131	344
	mag	126	74	60	38	37	618
	PhD						23
Majandusteadus	kokku	78	72	51	59	55	210
	bak						122
	mag	50	51	28	31	35	68
	PhD	28	21	23	28	20	20
Ärindus ja haldus (üldine)	kokku	13	120	303	296	357	475
	rak		0	107	68	94	158
	bak	0	103	181	187	230	244
	mag	13	17	15	41	33	73
KOKKU		1261	1177	1056	1006	1143	2359

TABEL 11. Lõpetajad kõrghariduses majandusarvestusega seotud õppekavadel, 2010/11-2014/15

Õppekavade rühm	Õpe	Lõpetajad majandusarvestusega seotud õppekavadel					Lõpetajad kogu õppekavade rühmas
		2010/11	2010/11	2012/13	2013/14	2014/15	2014/15
Majandusarvestus ja maksundus	kokku	410	407	326	343	375	375
	rak	283	292	254	281	293	293
	bak	104	97	62	56	60	60
	mag	23	18	10	6	22	22
Rahandus, pangandus ja kindlustus	kokku	44	51	33	47	65	65
	mag	44	51	33	47	65	65
Juhtimine ja haldus	kokku	665	492	401	318	271	980
	rak	432	273	221	141	123	267
	bak	147	131	111	110	101	292
	mag	86	88	69	67	47	416
	PhD						5
Majandusteadus	kokku	53	42	45	51	49	175
	bak						108
	mag	43	27	36	43	37	55
	PhD	10	15	9	8	12	12
Ärindus ja haldus (üldine)	kokku	6	32	57	156	153	224
	rak			0	38	29	96
	bak		5	44	76	91	102
	mag	6	27	13	42	33	26
KOKKU		1178	1024	862	915	913	1819

TABEL 12. Õppurite statistika kutsehariduses majandusarvestusega seotud õppekavadel, 2007/8-2015/16

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Lõpetajad	187	229	244	225	217	230	181	211	
Katkestajad	62	109	125	117	137	113	119	115	
Vastuvõtt	244	326	360	321	363	302	316	407	529
Õpilased	265	526	647	657	684	627	607	722	937
Katkestamise määr	23%	21%	19%	18%	20%	18%	20%	16%	

Allikas: EHIS

